

Життя, Всесвіт і все суще

З англійської переклав Іван ЯНДОЛА

Повість «Життя, Всесвіт і все суще» продовжує гумористичну тему і сюжет двох попередніх повістей сучасного англійського письменника Дугласа Адамса (нар. 1952 р.) «Путівник по Галактиці для космотуристів (переклад опубліковано в журналі «Всесвіт » № 8 1990 р., та «Ресторан на краю Всесвіту» (переклад у «Всесвіті» № 3 1996 р.). Ось їхній сюжет. Раса гіперрозумних істот робить експеримент у пошуках правильного Одвічного Запитання до вже отриманої Відповіді про Одвічний Сенс Життя, Всесвіту і Всього Суцього. їхній суперкомп'ютер, шукаючи запитання, робив обрахунки сім з половиною мільйонів років і зрештою оголосив їхній результат — 42. Довелося будувати ще потужніший комп'ютер, такий великий, що здавався планетою і називався «Земля».

Проте, на жаль, коли ось-ось мали отримати довгожданий результат, Землю знищили кораблі вогонів, космічного племені, які розчищали шлях для прокладення гіперпросторової магістралі. Врятувалися тільки двоє землян. Артура Дента в останню мить урятував від загибелі його приятель Форд Префект, який, хоч і жив у англійському містечку Гілдфорд, але насправді був вихідцем з дальньої околиці Галактики. Завдяки суперздібностям Префекта їх підбирає космічний корабель «Золоте серце», в якому мандрує колишній президент Галактики Зафод Біблброкс разом із своєю супутницею, колишньою землянкою Трилліан. їм прислужує робот Марвін, меланхолік, що перебуває у стані хронічної депресії. Зазнавши багатьох карколомних пригод і побувавши в усіх кінцях Галактики, Артур Дент на машині часу попадає на Землю за два мільйони років до того, як вона буде знищена вогонями...

Перекладено за виданням: *Douglas Adams, LIFE, THE UNIVERSE AND EVERYTHING-THE ULTIMATE HITCHHIKER'S GUIDE, WINGS BOOKS, New York-Avenel, New Jersey 1996* В заставні використано фото автора, запозичене з іншого видання © Іван Яндола, 2000, переклад.

Розділ 1

Звичний крик жаху сповістив про те, що Артур Дент прокинувся і заново вжахнувся, побачивши, де він опинився.

І справа була не тільки в тому, що в печері було холодно, справа була не тільки в тому, що вона була волога та смердюча. А справа була в тому, що печера була в лондонському районі Айлінгтон і найближчий автобус приїде сюди десь аж через два мільйони років.

Як Артур Дент може підтвердити, час — то таке місце, де дуже легко можна заблукати, а він таки справді заблукав як у запилених згортках часу, так і

космосу. Заблукавши в космосі, ти принаймні не сидиш склавши руки. Внаслідок складного перебігу подій його почергово то лаяли, то ображали, то розкладали на атоми в таких віддалених закутках Галактики, які він навіть не міг собі уявити, тепер він був прикутий до доісторичного періоду, і хоча жилося тут дуже і дуже спокійно, він почувався як на голках.

Ось уже п'ять років його ніхто не розпилював на атоми.

Відтоді, як чотири роки тому він розлучився з Фордом Префектом, він майже нікого не бачив, а тому за весь цей час його ніхто і не ображав.

Хіба що за одним винятком.

Те сталося одного весняного вечора, майже два роки тому.

Він повертався до своєї печери, коли тільки-но посутеніло, і раптом зауважив, що крізь хмари зловісно проблискує якесь сяйво. Він задрав голову і став пильно вдивлятися, і в нього зажевірла надія. Рятунок. Вихід. Сподівання людини, яка опинилася на безлюдному острові,— а може, з'явиться корабель.

Поки він спостерігав, поки він видивлявся, весь у здогадах і збуджений, крізь тепле вечірнє повітря тихо без зайвого шуму опускався довгий сріблястий корабель, вистромивши свої довгі опори, мов виконував балетний номер, демонструючи свою технічну досконалість.

Він м'яко торкнувся землі, і приглушене гудіння двигунів зовсім стихло, так ніби їх заколисав вечірній спокій.

Самовисунулася сходня.

З люка вирвався потік світла.

На порозі замаячила висока постать. Вона зійшла вниз по сходні і зупинилася перед Артуром.

— Денте, ти — мерзотник,— сказала вона напрямки.

То був позаземець, явно позаземний зайда: притаманна позаземцям довготелесість, притаманна позаземцям приплющена голова та притаманні позаземцям маленькі прорізи розкосих очей. На ньому були екстравагантні, з золотистими складками, шати з притаманним позаземцям кроєм коміра і з блідою сіро-зеленою шкірою позаземця, що визначається тим особливим глянцеvim полиском, якого набуває шкіра більшості сіро-зеленоликих рас, дякуючи лише щоденному масажу та дуже дорогим ґатункам мила.

Артур приголомшено вирячив на нього очі.

Той дивився у відповідь спокійно, не кліпаючи.

Перше відчуття надії та трепету, вмить подавлене подивом, і всі думки разом вступили в битву за право скористатися його голосовими зв'язками.

— Ччм...? — вирвалося з горла.

— Ал...ме...ух,— додав він до сказаного.

— А...т-т-т...чму...хто? — нарешті спромігся він і впав у повне безслів'я. Це були наслідки того, що з незапам'ятних часів він не мав змоги перекинутися ні з ким навіть словом.

Позаземне створіння злегка примружилось, а потім звірилося з тим, що скидалося на свого роду теку, яку воно тримало в своїй тонкій кістлявій, веретеноподібній руці.

— Артур Дент? — спитало воно. Артур безпорадно закивав.

— Артур *Філіп* Дент? — уточнила істота, ще й клацнувши зубами.

— Е...є...так...є...є,— підтвердив Артур.

— Ти — мерзотник,— повторив позаземець,— нікчемний жополиз.

— Е...

Істота кивнула в знак підтвердження своїх слів, з позаземною ретельністю поставила щось на зразок «галочки» в своїй теці, живо обернулася і почимчикувала в напрямку свого корабля.

— Е... — у відчаї випалив Артур. — Е...

— Цим ти мене не переймеш,— різко кинув позаземець. Він покривуляв по сходні до люка і зник у своєму кораблі. Корабель автоматично задрівся і став глухо та пульсуюче густо.

— Гей, агов! — закричав Артур і неслухняними ногами побіг до корабля.

— Зачекайте хвилинку! — гукнув він. — Та що ж це діється? Гей там! Зачекайте хвилинку!

Корабель піднявся, здавалося, скидаючи на землю свою вагу, так ніби то була єдвабна накидка, і на якусь мить завис у повітрі, а потім якось дивно став устромлятися у вечірнє небо. Він проткнув хмари, на мить їх осяявши, а потім щез, залишивши Артура наодинці з неосяжністю землі, на якій бідолаха пританцьовував свій безпорадний коротенький танок.

— Що? — зарепетував він. - Чому? Навіщо? Агов, ти там? Вернися сюди і повтори.

Він підстрибував і танцював, аж доки йому задріжали і не підломилися

коліна, і кричав до тих пір, доки надірвав голос. На все те ніхто не озвався. Нікому було його почути, нікому було до нього озватися словом.

Позаземний корабель уже гримів десь у верхніх шарах атмосфери, прокладаючи собі шлях до страхітливої пустоти, яка розділяє ті порівняно нечисленні матеріальні вкраплення, з яких і складається Всесвіт.

Пасажира корабля, позаземець з дорогим кольором обличчя, відкинувся в єдиному фотелі рубки. Його звали Ой-Чувал Лай-Лантух Без-Гузирний. То був чоловік з чіткою метою в житті. Як він перший відзначив, мета була не такою вже й шляхетною, та все ж то була така-сяка мета і вона принаймні не давала йому скніти вдома.

Це правда, що Ой-Чувал Лай-Лантух Без-Гузирний належав — ні, він і зараз належить — до дуже вузького кола невмирущих жителів Всесвіту.

Більшість з тих, що народжуються безсмертними, інстинктивно знають, як таким безсмертям розпорядитися, та Ой-Чувал — не з їхньої когорти. І, звичайно ж, він став лютою ненавистю ненавидіти те поріддя умиротворених байстрюків.

Безсмертя звалилося на нього як сніг на голову, як наслідок нещасного випадку з безглуздим прискорювачем часток, а ще — рідкого сніданку та пари аптечних гумових напальків. Про подробиці того випадку тут не йдеться, бо ще нікому й ніколи не вдалося здублювати точних обставин, за яких те сталося, і чимало людей, які намагалися їх відтворити, врешті попадали або в дурне становище, або в домовину, або і в те і в друге разом.

Зі скорботним і стомленим виразом обличчя Ой-Чувал опустил повіки, замовив стереосистемі корабля яку-небудь легеньку джазову музику, а сам став розмірковувати про те, скільки ж він міг би зробити, якби не недільні вечірki, скільки ж він ще міг би зробити!

Спочатку безсмертя видалося йому суцільним святом. Він ходив по лезу ножа, ішов на шалені ризики, закріпив високий зиск з довгострокових інвестицій і взагалі давав усім жару.

Та з часом стали пробиватися мухомори цих клятих недільних вечірок, коли приблизно о 14.55 в усі закамарки душі й тіла починала заповзати апатія, коли знаєш, що протягом цього дня ти вже прийняв усі ванни, які можуть принести моральну та фізичну користь, і хоч як зосереджено ти будеш

удивлятися в якийсь абзац газети, насправді ти ніколи не прочитаєш і рядка і не скористаєшся з новітнього революційного методу стрижки кущів, про який у цьому абзаці розповідається, і в міру того як ти вдивляєшся в циферблат годинника, стрілки безжально наближаються до четвертої години і ти вступаєш у темну печеру довгого чаювання твоєї душі.

Тож життя для Ой-Чувала стало здаватися гіркою редькою. Вдоволені посмішки, з якими він з'являвся на похорони своїх смертних знайомих, стали вимушеними. В ньому зріла зневага до Всесвіту взагалі і до кожної суттєвої в ньому істоти зокрема.

Якраз в одному з таких станів перед ним і з'явилася мета, це саме те, що буде спонукувати його до руху вперед і, настільки він міг передбачити, буде спонукувати його до руху вперед вічно. І що за мета!

Він вирішив образити цілий Всесвіт.

А для цього йому треба буде образити кожну в ньому істоту. Він кине образу кожному прямо в обличчя, одному за одним і (отут від захвату він аж зубами заскреготав) в алфавітному порядку.

Коли дехто закидав йому, а такі невігласи траплялися, що план не тільки етично неприйнятний, а й неможливий до виконання, бо велика кількість людей безперервно народжувалася і велика кількість помирала, він просто втуплювався в нього сталевим поглядом і говорив: «Чи ж то людина вже й помріяти не може?»

Тож він узявся до роботи. Спорядив довговічний космічний корабель комп'ютером, що був у змозі обробляти всі дані, дотичні реєстрації всього населення звіданого Всесвіту, та складати пов'язані з цим карколомно складні маршрути.

Його корабель перетинав орбіти планет Сонячної системи, готуючись до ривка навкруг Сонця, щоб вилетіти в міжзоряний простір.

— Комп'ютере,— окликнув Ой-Чувал.

— Слухаю,— пробелькотів комп'ютер.

— Куди далі?

— Розраховую.

Ой-Чувал на хвилю поринув у споглядання фантастичного дорогоцінного розсипу ночі, мільярдів крихітних діамантових світів, що розсипалися вогненними пилинками по безмежній теміні. Кожну з них, бодай єдину, не

омине його маршрут. Більшість з них він відвідає мільйони разів.

На хвилю він уявив, як ламані лінії його маршруту з'єднують усі оті вогники в небі, мов у дитячій крутиголовці з пронумерованими крапками. Він надіявся, що з якогось оглядового майданчика Всесвіту це може бути схоже на мерзенно непристойне лайливе слово.

Комп'ютер безмелодійно писнув, повідомляючи, що він завершив свої обрахунки.

— Фольфанга,— сказав він і писнув. — Четверта планета системи Фольфанга,— продовжив він. І ще раз писнув. — Розрахунковий час подорожі — три тижні,— продовжив далі. Писнув знову.

— Там зустрітися з одним слизнячком,— писнув,— виду А-Рний-Ур-Гіл-Іпдену. — Я вважаю,— додав він після незначного передиху на писк,— що ти вирішив назвати його безмозклою жопою.

Ой-Чувал у відповідь тільки рохнув. На якусь хвилю чи дві його погляд був прикований до величавості творіння за ілюмінатором.

— Я, мабуть, трішки покимарю,— сказав він і додав: — Які телемережі ми будемо перетинати протягом наступних декількох годин?

Комп'ютер писнув.

— Космовид, Думалокіно та Домодумкокоробок,— сказав він і писнув.

— Чи немає там кінострічок, які я бачив менше тридцяти тисяч разів?

— Немає.

— Гм.

— Хіба що «Страхіття в космосі». Ти дивився його лише тридцять три тисячі п'ятсот сімнадцять разів.

— Розбудиш мене перед другою серією.

Комп'ютер писнув.

— Приємних снів,— сказав він. Корабель помчав далі крізь ніч.

А тим часом на Землі лив густий дощ, і Артур Дент сидів у своїй печері і переживав один з найкошмарніших вечорів у своєму житті, складаючи каталог можливих відповідей непоштивому позаземцеві та знічев'я б'ючи мух, для яких цей вечір теж видався кошмарним.

Наступного дня зі шкірки кролика він змайстрував собі торбину, бо подумав, що незле було б тримати речі в ній.

Відтоді минуло рівно два роки. Того дня, коли він виповз із печери, яку називав домом, доки йому на думку не спаде краща назва або доки не знайде кращу печеру, ранок був прегарний і запашний.

Хоча йому знову боліла горлянка від його передсвітанкового крику жаху, раптово він відчув себе у дивовижно чудовому настрої. Він щільніше загорнувся в свій подертий халат і привітав яскравий ранок іскристою усмішкою. Повітря було чисте і напоєне пахощами, високу траву навколо його печери пестив вітерець, перегукувалися щебетом пташки, кругом весело пурхали метелики, і взагалі здавалося, що вся природа аж із шкіри випиналася, намагаючися справити якомога приємніше враження.

Проте бадьорість його була породжена не тільки чудовим пасторальним довкіллям. Тільки що йому спала прекрасна ідея, як упоратися з жахливою самотністю, нічними мареннями, його провалами у всіх садівничих починаннях та патологічною марністю його животіння на доісторичній Землі, і полягала вона в тому, що він вирішив збожеволіти.

Він ще раз широко усміхнувся і відкусив шмат кролячого стегна, що залишилося від учорашньої вечері. Якийсь час він блаженно жував м'ясо, а потім вирішив офіційно довести своє рішення до відома всього світу.

Він випростався і глянув світові прямо в поля та пагорби. Щоб надати ваги своїм словам, він встромив кролячий маслак собі в бороду і широко розпростав руки.

— Я волю збожеволіти! — лунко проголосив він.

— Гарна думка,— сказав Форд Префект, зісковзуючи з валуна, на якому він сидів.

Мозок Артура зробив сальто всередині свого черепка. Його щелепа стала робити віджимання.

— Я теж на якийсь час з'їжджав з глузду,— мовив Форд,— прекорисне це заняття, я тобі скажу.

Очі Артура качалися, мов горох у тарілці.

— Розумієш... — почав був Форд.

— Де тебе носило? — перебив його Артур, чия голова врешті покінчила з фізкультурною розминкою.

— Та скрізь,— сказав Форд,— то там, то сям, — і вишкірився, розраховуючи на те, що це викличе вибух гніву. — Просто на деякий час я розгнуздав

свій розум. Я прикинув, що коли світ відчує в мені нагальну потребу, він покличе мене назад. Так і сталося.

Зі своєї поношеної заяложеної сумки він дістав свій субефірний чуткомат.

— Принаймні,— продовжував він,— мені так здається. Ця штука трохи зашебуршилася. — Він тряснув нею. — Якщо тривога фальшива, я збожеволюю,— сказав він,— ще раз.

Артур мотнув головою, присів на землю і подивився на Форда знизу вгору.

— Я думав, що ти помер... — сказав він відверто.

— Деякий час я теж так думав,— сказав Форд,— а потім на пару тижнів я вирішив, що я — цитрина. І цілих два тижні я втішався тим, що плюскався в джині з тоніком.

Артур прокашлявся, а потім зробив це ще раз.

— Де,— спромігся він,— де ти...?

— Знайшов джин та тонік? — мовив весело Форд. — Я знайшов невеличке озеро, яке уявило себе джином з тоніком, тож я і став плескатися в його водах. По меншій мірі я вважав, що воно уявляло себе джином з тоніком. — Можливо,— додав він з посмішкою, від якої навіть нормальний чоловік міг би завити і полізти на дерево,— так мені здавалося.

Він очікував реакції Артура, та Артур виявився не таким простачком.

— Давай далі,— спокійно мовив він.

— Розумієш, сенс у тому,— продовжував Форд,— що немає ніякого сенсу доводити себе до божевілля, намагаючись робити все, щоб не збожеволіти. Ти можеш просто покоритися долі і, таким чином, зберегти свій глузд до кращих часів.

— То тепер ти знову при здоровому глузді, так? — запитав Артур. — Я питаю просто задля годиться.

— Я був у Африці,— вів далі Форд.

— Невже?

— Авжеж.

— І як же тобі там велося?

— А це що, твоя печера? — спитав Форд.

— Еге ж,— сказав Артур. Він почувався дуже дивно. Після майже чотирьох років ізоляції один погляд на Форда давав таке задоволення і полегкість, що він ладен був розрюматися. Та з іншого боку, Форд був людиною, яка

майже відразу діяла на нерви.

— Дуже гарна,— сказав Форд, відносячи те до печери Артура. — Мабуть, вона тобі до чортиків набридла.

Артур не удостоїв його відповіді.

— В Африці було дуже цікаво,— мовив Форд. — Ох, і натворив же я там див. — Він задумливо подивився вдалину. — Я взявся був знущатися над тваринами,— сказав він безтурботно. — Та дозволяв те собі лише в години дозвілля,— додав він.

— І тільки? — обережно уточнив Артур.

— Так,— упевнив його Форд. — Я не хочу перевантажувати тебе подробицями, бо вони...

— Що, вони?

— Роз'ятрять тебе. Та, можливо, тобі буде цікаво знати, що за еволюцію обрису тварини, яку в майбутніх століттях назовуть жирафою, цілковито відповідаю я. А ще я намагався навчитися літати. Ти мені віриш?

— Розкажи,— сказав Артур.

— Я розповім тобі пізніше. Я тільки нагадаю, що з цього приводу говорить «Путівник»...

— Пппу...?

— «Путівник». «Путівник мандрівника по Галактиці». Ти що, не пам'ятаєш?

— Так. Я пам'ятаю, як жбурнув його до річки.

— Еге ж,— сказав Форд,— та я його виловив.

— Ти мені про це нічого не сказав.

— Ага, щоб ти не жбурнув його туди ще раз.

— Цілком слушно,— признався Артур. — І що ж там «Путівник»?

— Що ти маєш на увазі?

— Що каже «Путівник»?

— «Путівник» каже, що існує мистецтво польоту,— сказав Форд,— чи простіше — вправність. Те вміння полягає в тому, щоб навчитися падати на землю і при цьому пролітати мимо. — Він блідо посміхнувся і вказав на коліна своїх штанів та підняв руки, щоб показати лікті. Тканина в тих місцях була протерта і зяяла дірками.

— Як бачиш, досі у мене те не дуже добре виходило,— сказав він і подав Артурові руку. — Я дуже радий бачити тебе знову,— додав він.

Від раптового напливу почуттів та збентеження Артур тільки замотав головою.

— Я стільки років не бачив живої душі,— сказав він,— жодної. Ще б трохи — і я б розучився розмовляти. Слова весь час забуваю. Взагалі-то я вправляюся. Я практикуюся, розмовляючи з ... розмовляючи з... ну як їх там, коли ти з ними розмовляєш, то люди вважають тебе за божевільного! Ну, от як Георг Третій.

— Королями? — спробував підказати Форд.

— Та ні ж бо,— відказав Артур,— те, з чим він розмовляв. Вони — навкруг нас, о святі небеса! Я власноручно посадив їх сотнями. Правда, всі вони засохли. Дерев! Я практикуюсь, розмовляючи з деревами. А це для чого? Форд усе ще стояв з простягнутою рукою. Артур дивився на неї здивовано.

— Потисни,— підказав Форд.

Артур так і зробив, спочатку нервово, мовби вона могла виявитися слизькою рибиною. Потім, відчуваючи безмірне полегшення, він енергійно схопив її обома своїми руками. Він тряс руку Форда і стискав, стискав і тряс знову.

Через деякий час Форд усвідомив, що пора вивільнити свою кінцівку. Вони видряпалися на вершину найближчого прискалка і стали озирати околиці.

— А що трапилося з гольгафрінчанами? — запитав Форд. Артур здвигнув плечима.

— Багато з них не пережили сувору зиму, три роки тому,— сказав він,— а жменька тих, що вціліли, весною заявили, що йдуть у відпустку, тож вони змайстрували плота та й відпливли. Історія твердить, що вони, певно, вижили...

— Гм,— сказав Форд,— так, так. — Він стояв руки в боки і роззирався на порожній світ. Раптом він сповнився енергією і цілеспрямованістю.

— Ми рушаємо в дорогу,— збуджено вигукнув він і аж затрусився від надміру енергії.

— Куди? На чому? — скинувся Артур.

— Я не знаю,— сказав Форд,— але просто відчуваю, що час настав. Крига скресла. Наші мандри вже почалися.

Він перейшов на шепіт.

— Я виявив течу в пустелі,— заявив він.

При цьому він зірко вдивлявся у далину і виглядав так, ніби йому дуже хотілося, щоб у цей момент вітер рвучко розкуйовдив його волосся, та вітер був зайнятий тим, що зовсім поруч забавлявся листочками дерев, а на Форда Префекта не звертав ніякісінької уваги.

Артур попрохав його повторити те, що він тільки що сказав, бо не зовсім второпав, про що йдеться. Форд повторив.

— Течу? — перепитав Артур.

— Система дала течу,— став тлумачити Форд і поспішив підставити своє диявольськи вишкірене обличчя вітру, який саме пролітав мимо.

Артур кивнув, а затим прокашлявся.

— Ми говоримо про якісь неполадки у пральному автоматі, зробленому у Вогонії, чи про що ми говоримо? — обережно закинув він.

— Про збої,— пояснив Форд.— Про збої, які дає безперервний час космічного простору.

— А,— кивнув Артур,— то він тепер дає комусь ці збої. — Він встромив руки до кишень свого подертого халата і став удивлятися в далину.

— Що ти верзеш? — озвався Форд.

— Не розумію,— сказав Артур,— якщо час дає збої комусь, то що нам до того?

Форд мало не спопелив його поглядом.

— Та ти будеш слухати? — скипів він.

— Я ж слухаю,— мовив Артур,— та боюсь, що пуття мені від цього небагато.

Форд схопив його за лацкани халата і став говорити до нього так повільно, чітко та терпляче, ніби той був клерком з рахівничого відділу телефонної компанії.

— Видається, що там... — говорив він,— в просторово-часовій тканині ... — говорив він,— з'явилися... — говорив він,— острівці...

Артур дурнувато дивився на тканину свого халата, на ту частину, в яку вчепилися пальці Форда. Доки Артур не встиг доповнити дурнуватий вираз дурнуватою реплікою, Форд поспішив продовжити.

— ...нестабільності,— додав він.

— А, он як,— мовив Артур.

— Атож, саме так,— підтвердив Форд.

Вони самотньо стояли на пагорбі доісторичної землі, твердо вдивляючись один одному у вічі.

— І що ж з цією тканиною скоїлося? — спитав Артур.

— У ній виникли острівці нестабільності— відказав Форд.

— Справді? — ні разу не кліпнувши очима, мовив Артур.

— Правдивіше не буває,— відказав Форд, так само не кліпаючи.

— Гаразд,— сказав Артур.

— Второпав? — спитав Форд.

— Ні,— зізнався Артур. Нависла гнітюча мовчанка.

— Трудність цієї розмови полягає в тому,— почав Артур, після того як по його обличчю повільно проповзла понура важка тінь, так ніби альпініст обережно випробовував підступний виступ скелі,— що вона дуже відрізняється від тих, які я вів останнім часом. А вони, як я вже пояснював, велися переважно з деревами. Вони не були схожі на цю. Можливо, за винятком тих, які я мав з в'язами, хоч і вони бували не дуже результативні.

— Артуре,— сказав Форд.

— Так. Слухаю,— сказав Артур.

— Просто сприймай на віру все, що я тобі кажу, і все буде дуже і дуже просто.

— Так-то воно так, та щось не дуже віриться. Вони сіли, щоб зібратися з думками.

Форд дістав свій субефірний чуткомат. Він приглушено дзижчав, тьмяно поблимував крихітним світликом.

— Батарея сіла? — запитав Артур.

— Ні,— сказав Форд,— в просторово-часовій матерії простежується мобільна аномалія, локальний збій, острівець нестабільності. Теча. І вона зараз десь поблизу нас.

- Де?

Трохи дрижачою рукою Форд став повертати півколом чуткомат. Раптом світлик яскраво засяяв.

— Там! — гукнув Форд, простягаючи руку. — Там, за тією канапою! Артур поглянув у вказаному напрямку. На його превелике здивування, в полі, просто них, стояла м'яка канапа, в простонародді — честерфілдка, покрита барвистим оксамитом. Він вирячився на неї здивовано. І зразу ж у

нього виникло декілька запитань.

— Чому,— запитав він,— посеред цього поля стоїть канапа?

— Я ж сказав тобі! — підхоплюючись на рівні, вигукнув Форд. — Збій у безперервному часі космічного простору!

— І оце його канапа, чи не так? — запитав Артур, спинаючись на ноги і повертаючись до вертикального положення, одночасно плекаючи надію, хоча й не дуже твердо, і до здорового глузду.

— Артуре! — закричав на нього Форд,— та канапа стоїть тут через нестабільність космічного часу, це я намагався тобі втовкмати в твої невиліковно розм'яклі мізки. Її виплеснуло з плину часу крізь течу, вона — уламок, викинутий з плину космічного часу, і немає значення, чим вона є, наша справа зловити її, бо це єдина нагода звідси вибратися!

Він швидко скочив із прискалка і стрімголов помчав через поле.

— Зловити її? — пробурмотів Артур, а потім ошелешено насупився, коли побачив, як честерфілдка стала ліниво перевалюватися з боку на бік, підстрибнула і граційно попливла над травою.

Охоплений несподіваним захватом, він з гиком скочив з прискалка і помчав слідом за Фордом Префектом ловити норовистий предмет меблевого гарнітуру.

Вони гасали по траві мов навіжені, стрибали, сміялися, викрикували один одному поради, як перейняти канапу з того чи іншого боку. Промені сонця сонно пестили хвилі трави, злякані польові тваринки кидалися врозтіч.

Артур почувався щасливим. Йому було страшенно приємно, що хоч раз, хоч один-єдиний день минав майже так, як того давно хотілося. Лише двадцять хвилин тому він хотів стати божевільним, а ось зараз уже ганяється по луках доісторичної Землі за честерфілдською канапою.

Канапа скакала то в один бік, то в інший, і здавалося, що вона одночасно і матеріальна, мов ті дерева, повз які вона пролітала, і безтілесна, мов сон, коли вона, мов примара, проходила крізь інші дерева.

Форд з Артуром моталися за нею туди й сюди, але вона петляла так, ніби простір мав для неї іншу, складну математичну топографію, як воно й було насправді. Вони ганялися, а вона витанцьовувала й крутилася, а потім раптом пішла круто вниз, ніби спадна лінія графіка, і вони практично опинилися над нею. З радісним вигуком вони стрибнули на неї, сонце

згасло, і вони провалилися у страшну порожнечу, а потім несподівано опинилися в сучасному Лондоні на полі стадіону «Лордз», де саме відбувався матч між крикетними командами Англії і Австрії року 198-, в якому англійській команді для перемоги треба було зробити лише двадцять вісім пробіжок¹.

Розділ 2

Важливий факт із історії Галактики.

Факт номер один:

(запозичено з «Популярної Історії Галактики», том «Зоряна збірка цитат на кожен день»)

Нічне небо над планетою Кріккіт — найнецікавіше видовище в цілому Всесвіті.

Розділ 3

Той день, коли Форд з Артуром невпопад дали сторчака з аномалії космічного часу і добряче гепнулися, впавши на ідеальне трав'яне поле стадіону «Лордз», був просто чарівний.

Глядачі аплодували шалено. Аплодували не їм, але вони інстинктивно вклонилися і зробили це доречно, бо важкий маленький червоний м'ячик, якому власне і адресувалася овація, просвистів над маківкою Артура лиш за декілька сантиметрів. Вони знову впали на землю, яка, як їм здалося,

¹ Крикет — це різновид бейсболу чи лапти. На трав'яному майданчику встановлюються дві хвіртки (три стовпчики з двома поперечками), до цього потрібні ще м'ячі та битки. Грають дві команди по одинадцять чоловік у кожній. Гравці однієї з команд нападають: кидають м'яч, намагаючись збити хвіртку. Гравці іншої команди захищаються: по чергово стоять біля хвіртки з биткою в руках, намагаючись загилити м'яч якомога далі, а за той час, поки нападаючі ловлять м'яч, добігти до другої хвіртки, торкнутися лінії і повернутися назад. Це і є ті самі «пробіжки», про які йде мова в творі. Якщо за час пробіжки один з нападників зловленим м'ячем встигає збити хвіртку, захисник виходить з гри і його заміняє інший гравець. Гра триває, доки з неї вийдуть усі захисники. *(Тут і далі примітки перекладача.)*

страшенно швидко крутилася навколо них.

— Що то було? — просичав Артур.

— Щось червоне,— просичав на відповідь Форд.

— Де ми?

— Гм, на чомусь зеленому.

— Обриси,— промурмотів Артур,— мені треба знати, які його обриси.

Оплески швидко змінилися враженими зойками подиву та хихотінням глядачів, які ще не вирішили: вірити своїм очам чи ні.

— Це ваша канапа? — запитав чийсь голос.

— Що то було? — пошепки спитав Форд. Артур підвів голову.

— Щось блакитне.

— А обриси? — запитав Форд. Артур знов подивився вгору.

— Воно має,— насупивши брови, просичав він Форду,— обриси полісмена.

Скоцюрбившись і насупившись, вони ще хвилину лежали на моріжку стадіона. Те блакитне, що обрисами нагадувало полісмена, поплескало їх обох по плечах.

— Гей, ви, двоє,— мовив обрис,— ану ходімо.

Для Артура ті слова пролунали ніби удар грому. Він зірвався на ноги і окинув ошелешеним поглядом навколишній пейзаж, що раптом вклався в до болю звичну картину.

— Де ви це взяли? — гаркнув він на полісменоподібне.

— Що ви сказали? — спитав здивований обрис.

— Це крикетний стадіон «Лордз», правда ж? — grimнув Артур. — Де ви його знайшли, як ви його сюди притарабанили? Я гадаю,— додав він, потираючи скроні,— що мені ліпше вгамуватися. — І він сів навпочіпки перед Фордом.

— Це полісмен,— сказав він. — Що будемо робити?

— Що ти пропонуєш? — знизавши плечима, спитав Форд.

— Прошу тебе,— попросив Артур,— скажи, що останні п'ять років мені наснилися.

Форд знову стенив плечима і скорився.

— Останні п'ять років тобі наснилися,— сказав він. Артур звівся на рівні.

— Все гаразд, полісмене,— сказав він,— останні п'ять років мені наснилися.

Спитайте його,— додав він, показуючи на Форда,— і він підтвердить. —

Сказавши це, він рушив до краю майданчика, обтрушуючи свій халат. Затим він помітив, що вдягнений у халат, і став мов укопаний, вирячивши на нього очі. Потім обернувся і кинувся до полісмена.

— Звідкіля тоді взялася ця одежина? — заволав він. Волаючи, повалився на землю і засмикався в корчах.

Форд похитав головою.

— Важкі йому випали останні два мільйони років,— сказав він полісменові. Разом вони поклали Артура на канапу і понесли з поля, і раптове зникнення канапи по дорозі збентежило їх лиш трохи.

На все глядачі реагували по-різному. Більшість із них, не маючи снаги витримати такого видовиська, зажмурили очі і вдовольнялися лиш поясненнями радіокоментаторів.

— Слухай, Брайяне, це цікавий випадок,— сказав один радіокоментатор іншому. — По-моєму, ніяких загадкових матеріалізацій на полі не бувало від часу, гм, від часу... одне слово, я не думаю, що вони взагалі мали місце, чи не так? А ти не пам'ятаєш?

— Едгбастон, 1932 рік?

— А, ну і що ж там скоїлось?..

— Слухай, Пітере, наскільки я пам'ятаю, Кантер грав проти Вілкокса, він якраз подавав м'яч з боку павільйону, коли раптом прямо на поле вибіг один із глядачів.

Настала мовчанка, під час якої перший коментатор обмірковував сказане.

— Т-т-та-к... — сказав він,— так, та в чому ж ти вбачаєш там загадковість? Він же не матеріалізувався в прямому значенні слова? Просто вибіг.

— Так, маєш рацію, але ж він наполягав, що бачив, як на полі щось матеріалізувалося.

— Чи ж бо?

— Так. З його слів те щось скидалося на алігатора.

— А що трапилося з тим чолов'ягою?

— Ну, мені здається, що хтось запропонував вивести його і пригостити обідом, але той пояснив, що він уже добряче пообідав, то всі й забули про те, а «Ворікшір» переміг з перевагою в три хвіртки.

— Та це не дуже схоже на сьогоднішній випадок. Для тих, хто щойно налаштував свої приймачі на нашу хвилю, може буде цікаво знати, що, тут

є... два чоловіки, два достатньо неоковирно одягнугтих чоловіки і до того ж канапа — здається «честерфілдка»?

— Так, «честерфілдка».

— Просто матеріалізувалися отут посеред крикетного майданчика стадіону «Лордз». Та не думаю, що у них були якісь лихі наміри, вони так пристойно поводитися, а ще...

— Даруй, Пітере, я переб'ю тебе на хвильку, щоб сказати, що канапа щойно щезла.

— Ну, раз щезла, то й щезла. Що ж, однією загадкою менше. І все ж, на мою думку, ця подія явно варта того, щоб її занести в книгу рекордів Гіннеса, тим більше, що вона сталася в такий драматичний момент гри, коли команді Англії для перемоги бракує всього-на-всього двадцять чотири пробіжки. Ті чоловіки зараз полишають поле в супроводі полісмена, мені здається, що всі вгамовуються і гра має от-от поновитися.

— А тепер, сер,— почав полісмен, коли вони пробилися крізь натовп цікавих і поклали умиротворене та нерухоме тіло Артура на ковдру,— можливо, ви зробите таку ласку і розкажете мені, хто ви такі, звідки ви і що означає той балаган, який ви тут улаштували?

Форд на якусь мить втупився собі під ноги, ніби запозичуючи у землі твердості духу, а потім випростався і відповів полісменові таким поглядом, який ударив того повною силою напруженості кожного дюйма із цілих шести світлових років, що відокремлювали Землю від домівки Форда в околицях Бетельгейзе.

— Гарзд,— дуже спокійно сказав Форд,— я вам розповім.

— Та... словом, у цьому нагальної потреби немає,— скоромовкою сказав полісмен,— просто, щоб отого... такого... ну, що воно там було, більше не повторялося. — Полісмен повернувся і подався шукати когось, хто був би не з Бетельгейзе. На щастя, крикетне поле аж кишіло такими.

Ніби з далекої відстані і знехотя свідомість Артура наближалася до його тіла. Часами в тому вмістилищі їй добряче перепало на горіхи. І все ж вона повільно, боязко закралась у нього і влаштувалася на своєму звичному місці.

Артур підвівся і сів.

— Де я? — спитав він.

— На стадіоні «Лордз»,— повідомив Форд.

— Чудово,— сказав Артур, і його свідомість знову випурхнула назовні, щоб вдихнути ковток свіжого повітря. Тіло Артура знову немічно хляпнулося на траву.

Через десять хвилин він сидів під тентом кав'ярні, над чашкою чаю, і на його зблідлому обличчі поступово почав рожевіти рум'янець.

— Як ти себе почуваш? — запитав Форд.

— Я — вдома,— хрипко сказав Артур. Він заплющив очі і жадібно вдихав пару, що здіймалася з чашки чаю, ніби то був — ну це сприймалося Артуром, ніби то був чай, чим він насправді і був.

— Я — вдома,— повторив він,— удома. Це — Англія, це — сьогодні, кошмару кінець. — Він знову розплющив очі і блаженно всміхнувся. — Моє місце тут,— прошепотів він екзальтовано.

— Вважаю за потрібне повідомити тебе про дві речі,— мовив Форд, кинувши на стіл, за яким сидів Артур, примірник газети «Гардіан».

— Я — вдома,— вперто твердив той.

— Безсумнівно,— сказав Форд. — Перша,— сказав він, вказуючи на дату в верхній частині сторінки газети,— полягає в тому, що через два дні, не враховуючи сьогоднішнього, Земля буде знищена.

— Я — вдома,— сказав Артур,— чай,— провадив він,— крикет,— додав він, аж цмокаючи від задоволення,— підстрижені газони, дерев'яні лавки, білі полотняні куртки, бляшанкове пиво...

Поволочки його погляд зосередився на газеті. Злегка насупившись, він схилив голову набік.

— Цю газету я знаю,— сказав він. Його погляд повільно підвівся до дати, по якій спроквола постукував пальцем Форд. На секунду чи дві його обличчя мовби скувало кригою, а потім страшенно повільно воно стало розколюватися, подібно арктичним торосам навесні.

— А друга,— продовжував Форд,— полягає в тому, що в твоїй бороді стирчить кістка. — І він вихилив свій чай одним махом.

А на щасливий натопт, навколо намету кав'ярні, щедро сипало своє проміння сонце. Воно осявало білі капелюхи та розчервонілі обличчя. Воно осявало морозиво ескімо і розтоплювало його. Воно перетворювало сльози маленьких дітей, чиє морозиво тільки що розтало і попадало з паличок, у

діаманти. Сонячне світло золотило крони дерев, воно виблискувало на крикетних битках, якими махали гравці, воно відсвічувалося від дуже незвичайного об'єкта, що був припаркований за табло і що його й досі ніхто не помітив. Сонячне світло вдарило в очі Форду та Артуру, тільки-но вони, жмурячись, виткнулися із наметової кав'ярні і стали роззиратися навколо.

Артура лихоманило.

— Можливо, мені...— почав він.

— Ні,— відрізав Форд.

— Що — «ні»? — запитав Артур.

— Викинь з голови і навіть не думай зателефонувати до себе самого.

— Як ти здогадався...? Форд знизав плечима.

— Але чому, чому не можна? — спитав Артур.

— Люди які розмовляють по телефону самі з собою,— мовив Форд,— ніколи і нічого корисного для себе не довідуються.

— Але...

— Ось подивися,— сказав Форд. Він підняв уявну слухавку і накрутив уявний номеронабірник.

— Алло? — проказав він в уявний мікрофон. — Це Артур Дент? Ага, привіт, старий. Говорить Артур Дент. Не клади слухавку.

Він розчаровано глипнув на уявну слухавку.

— Він поклав слухавку,— сказав він, знизав плечима і обережно повісив уявну слухавку на уявний гачок.

— Це не перша часова аномалія на моєму віку,— додав він. Скорботний вираз обличчя Артура Дента змінився на ще скорботніший.

— Тож ми не дома і мокрі як хлюща,— сказав він.

— Ми не можемо навіть сказати,— відповів Форд,— що маємо рушник, щоб ним витертися.

Тим часом гра в крикет тривала. Подаючий підстрибом наближався до хвіртки, пробіг трохи підтюпцем, а затим дав алюра. Раптом його руки й ноги наче сплелися в одне ціле і кинули м'яч. Відбиваючий крутнувся і загилив його десь позад себе, аж поза табло. Очі Форда стежили за траєкторією м'яча і враз розширилися. Він скам'янів. Потім знову простежив поглядом дугу польоту м'яча і його очі знову кудись втупилися.

— Це — не мій рушник,— сказав Артур, порпаючися у своїй торбині із заячої шкірки.

— Цить,— сказав Форд і примружив очі.

— У мене був голгафрінчанський рушник,— продовжував Артур,— з жовтими зірочками по блакитному полю. Це не той.

— Та цить,— знову гаркнув Форд. Затуливши одне око, другим він кудись напружено вдивлявся.

— Цей — рожевий,— далі бурмотів Артур. — Хіба випадком не твій?

— А чи не заткнув би ти своїм рушником свою пельку! — гаркнув Форд.

— Та не мій це рушник,— наполягав Артур,— якраз оце я і хочу тобі...

— А я вимагаю, щоб ти стулив свою пельку,— стиха загарчав Форд,— саме зараз.

— Гаразд,— мовив Артур і став запихати його назад до своєї примітивно скроєної із заячої шкірки торби. — Я усвідомлюю, що, можливо, з космічної точки зору, це не так уже й важливо, просто дивно, от і все. Ні з того, ні з сього рожевий рушник замість блакитного в жовту зірочку.

А тим часом Форд став поводитися дуже дивно, і дивним було не те, що він поводився дивно, а дивним було те, що його дивна поведінка дуже відрізнялася від тої звичайної для нього дивної поведінки. А витворяв він таке. Ігноруючи здивовані погляди глядачів з натовпу, що скопичився навкруг майданчика, він вимахував руками перед своїм носом, ховався за спинами одних, вистрибував з-за спин інших, потім завмирав, часто кліпаючи очима. Потім він став повільно, з насуплено зосередженим виразом прокрадатися, немов леопард, який не цілком певен, що за півмилі жаркого та запиленого степу уздрів напівпорожню бляшанку «Віскаса».

— І торбина ця не моя,— несподівано заявив Артур.

Транс зосередженості Форда був перерваний. Він сердито обернувся до Артура.

— Я ж не мав на увазі рушник,— сказав Артур. — Ми вже з'ясували, що то — не мій. Вся заковика в тому, що торбина, в яку я запхав рушник, що мені не належить, теж не моя, хоча вона вражаюче скидається на мою. Тож мені це здається надзвичайно дивним, особливо, коли взяти до уваги те, що торбину я власноручно зшив на доісторичній Землі. І каміння в ній теж не моє,— додав він, дістаючи із торбини жменю плоских сірих камінців. — Я

збирав колекцію цікавих камінців, а від виду цих і молоко скисне.

Збуджене ревіння, що прокотилося по трибунах, заглушило те, що Форд виплеснув у відповідь на таку інформацію. Крикетний м'яч, який викликав таку реакцію, звалився з неба і вцілив акурат до загадкової з заячої шкірки торбини Артура.

— Це, я б сказав, теж дуже цікава подія,— сказав Артур, умить закриваючи торбину і вдаючи, що шукає м'яч у траві.

— По-моєму, його тут немає,— мовив він до хлопчаків, які негайно ж збіглися і обступили його в пошуках м'яча,— мабуть, він кудись закотився. Гадаю, он туди. — І він невиразно показав напрямом, в якому йому хотілося б їх спровадити. Один з хлопчиків заклопотано подивився на нього.

— З вами все гаразд? — спитав він.

— Ні,— відповів Артур.

— Тому-то ви і встромили собі в бороду маслак? — сказав хлопець.

— Я привчаю його бути задоволеним з будь-яким своїм місцеположенням.

— Артур запишався сказаним. На його думку, такий афоризм зацікавить молодий розум і буде його стимулювати.

— Отак,— сказав хлопчак, схиляючи голову набік та переварюючи сказане.

— Як тебе звуть?

— Дент,— сказав Артур,— Артур Дент.

— У тебе не всі дома, Денте,— сказав хлопчак,— ти ненормальний псих.

Хлопець кинув погляд на щось там за плечем Артура, бажаючи показати, що він зовсім не поспішає зникнути, і, чухаючи носа, пішов геть. Раптом Артур згадав, що через два дні Земля таки буде ще раз знищена, і вперше він відчув деяку втіху. Гра продовжилася уже з новим м'ячем, продовжувало світити сонце, а Форд продовжував підскакувати, трясучи головою та блимаючи.

— Ти щось надумав, правда? — спитав Артур.

— Гадаю,— почав Форд таким тоном, який, як Артур уже навчився розпізнавати, віщував зовсім непередбачуване продовження,— що отам заховується якийсь КІК.

Він тицьнув пальцем. І цікавим було те, що напрямом, у якому показував його палець, аж ніяк не збігався з напрямком його погляду. Спочатку Артур

подивився в напрямку вказівного перста — на табло, а потім туди, куди Форд дивився,— на поле. Потім кивнув, знизав плечима, а другий раз плечі зробили те саме вже самі.

— Якийсь — хто? — спитав він.

— К.І.К.

— К. ...?

— І.К.

— А що то таке?

— Когось Іншого Клопіт,— сказав Форд.

— А, ну і добре,— сказав Артур і розслабився. Він і гадки не мав, про що йшлося, та інцидент здавався вичерпаним. Аж ні.

— Он там,— сказав Форд, знов тицяючи на табло і в той же час дивлячись на майданчик.

— Де? — глипнув Артур.

— Там! — сказав Форд.

— Бачу,— збрехав Артур, бо насправді нічого не бачив.

— Так бачиш?

— Дивлячись що.

— Ти КІК бачиш? — терпляче перепитав Форд.

— Мені здалося, що ти сказав, що то когось іншого клопіт.

— Саме так.

Артур поволі і обережно кивнув з виразом безмірної тупості.

— Я хочу знати,— вів Форд,— чи ти те бачиш.

— А ти бачиш?

— Так!

— Як він виглядає? — спитав Артур.

— Та, ну звідки мені знати, телепню,— крикнув Форд. — Якщо тобі видно, то змалюй мені його.

У скронях Артура щось тупо ритмічно загупало, звично сповіщаючи про те, що розмовляє він не з кимось іншим, а з Фордом. Його мозок зібгався в клубочок, мов злякане цуценя в своєму кублі. Форд узяв його за руку.

— К.І.К.,— мовив він,— то щось таке, чого ми не можемо побачити чи не бачимо, або наш мозок не дозволяє нам його побачити, бо ми думаємо, що то когось іншого клопіт. Ось як витлумачується КІК. Когось Іншого Клопіт.

Наш мозок просто його вилучає; він видається сліпою плямою. Коли ти подивишся просто на нього, ти його не побачиш, аж доки ти будеш знати достеменно, як він виглядає. Єдина надія — застукати КІК зненацька краєчком ока.

— А,— сказав Артур,— так от чому...

— Так,— сказав Артур, знаючи наперед, що Артур скаже.

— ...ти підстрибував та...

— Так.

— ...та блимав...

— Так.

— Гадаю, що ти второпав що до чого.

— Я його бачу,— сказав Артур,— то зореліт.

На мить Артур був приголомшений реакцією, яку викликало таке одкровення. Натовп заревів, зчинилася метушня, люди кричали, верещали і, натикаючись одне на одного, кинулися на майданчик. Він ошелешено відсахнувся і перелякано розгледівся. Потім він ще раз розглянувся на всі боки, ще дужче нажаханий.

— Здорово, правда? — спитав привид. Він вихлявся перед очима Артура, хоча, по правді, то, мабуть, очі, а разом з ними й голова Артура вихлялися перед привидом. Його язик вихлявся теж.

— Щ... щ... щ... щ... — спромігся його язик.

— Гадаю, ваша команда тільки що виграла,— сказав привид.

— Щ... щ...щ... щ...— повторював Артур, підкреслюючи кожен дрижак стусаном у спину Форда Префекта. Форд тим часом з тривогою спостерігав за метушнею.

— Ви — англієць, правда? — поцікавився привид.

— Щ... щ... щ... щ... так,— видавив Артур.

— Як я вже сказав, ваша команда щойно виграла цей матч. Це означає, що кубок «Попіл» залишається у неї. Гадаю, ви, мабуть, дуже задоволені. Мушу зізнатися, що я дуже люблю крикет, хоча не хотів би, щоб хтось-поза цією планетою почув мої слова. Боронь боже.

Привид скорчив щось на кшталт пустотливої усмішки, та певності щодо пустотливості не було, бо промені сонця світили йому прямо в потилицю і створювали сліпучий німб навколо його голови, осяюючи його сріблясту

чуприну і бороду, від чого він набував драматичної величі, яка ніяк не пов'язувалася з пустотливою усмішкою.

— І все ж,— сказав він,— через пару днів все це скінчиться, га? Хоча, як я говорив під час останньої нашої зустрічі, це мене дуже засмутило. І все-таки, чому судилося бути, того не обминути.

Артур намагався щось сказати, та облишив нерівну борню. Він знов стусонув Форда.

— Я гадав, що скоїлося щось страшне,— сказав Форд,— а це всього-навсього закінчився матч. Пора тягу давати. А, Слартібартфасте, здоров був, що ти тут робиш?

— Та так, тиняюся собі, тиняюся,— сказав ухильно старий.

— То твій корабель? Чи не підкинеш нас хоч куди-небудь?

— Терпіння, терпіння,— застеріг старий.

— Та я що,— сказав Форд,— справа в тому, що цю планету скоро ліквідують, от що.

— Та знаю,— відказав Слартібартфаст.

— Я так, просто хотів нагадати,— сказав Форд.

— До відома прийнято.

— І якщо ти вважаєш, що тобі справді потрібно вештатися навколо крикетного майданчика в такий момент...

— Вважаю.

— Значить, корабель твій.

— Аякже.

— Я так і думав,— з цими словами Форд відвернувся.

— Вітаю тебе, Слартібартфасте,— нарешті спромігся Артур.

— Вітаю тебе, землянине,— відказав Слартібартфаст.

— Врешті-решт,— сказав Форд,— двічі не вмирають.

Старий пропустив ті слова повз вуха і напружено вдивлявся на майданчик, в його очах світилися почуття, які не мали безпосереднього відношення до того, що власне там відбувалося. А творилося там те, що навколо осереддя майданчика в широке коло збирався натовп. А що там так зацікавило Слартібартфаста, було відомо лише йому одному.

Форд щось мугикав собі під ніс. То була всього лиш одна нота, яка повторювалася раз у раз. Він сподівався, що хто-небудь запитає його, що

він мугикає, але таких не знайшлося. Якби його хто спитав, він би відповів, що він знову і знову наспівує перший рядок із пісні Ноеля Каварда «В захваті від того хлопця». А коли б йому вказали на те, що він проспівує лише одну ноту, він би відповів, що з причин, як на його думку, очевидних, він опускає «від того хлопця». Та його ніхто не питав, і Форд злився.

— Тут така справа,— нарешті вирвалося в нього,— якщо ми не поспішимо накивати звідси п'ятами, то ризикуємо знову вскочити в тарапату. А для мене немає сумнішого видовища, ніж ліквідація планети. Гірше може бути лише одне — бути в цей мент на її поверхні. Або,— додав він півголосом,— шалатися по крикетних матчах.

— Терпіння,— знову сказав Слартібартфаст,— назрівають великі події.

— Коли ми бачилися останнього разу, ви говорили те ж саме,— зауважив Артур.

— То так воно і сталося,— сказав Слартібартфаст.

— Це правда,— визнав Артур.

Однак якщо тут щось і назрівало, так це якась церемонія. Все було зрежисироване для зручності телеглядачів, а не для болільників, а вони могли стежити за подією, лише слухаючи трансляцію з найближчого гучномовця. Форд проявляв агресивну незацікавленість до того, що відбувалося.

Він роздратовано слухав, як йому пояснювали, що там, на майданчику, капітанові англійської команди мають вручити «Урну з Попелом», аж кипів від злості, коли йому розповідали, що ця крикетна команда заслужила цей приз, виборовши турнір вже в ений раз, і аж зубами скреготав з досади після повідомлення про те, що «Попіл» — то останки стовпчика крикетної хвіртки, а ще коли його попрохали змиритися з тим фактом, що вищезгаданий крикетний стовпчик спалили в австралійському місті Мельбурні 1882 року, на знак «смерті англійського крикету», то вже було занадто, і він набрав повні легені повітря і різко обернувся до Слартібартфаста, та, не промовивши ні слова, тут же його й випустив, бо старого поруч уже не було. Він цілеспрямовано простував до середини майданчика, його волосся, борода та одіж майоріли позад нього, ну викапаний тобі Мойсей на горі Синай, тільки в ролі гори зараз виступав доглянутий моріжок, а не вогневержний вулкан, огорнутий димом, яким

його звичайно змальовують.

— Він сказав зачекати на нього біля корабля,— сказав Артур.

— Що це старий дурень збирається робити, астероїд йому в сопло? — вибухнув Форд.

— За дві хвилини підійти до свого корабля,— сказав Артур, стенивши плечима, що вказувало на повну капітуляцію перед процесом мислення. Вони попрямували до корабля. До їхніх вух долинали дивні звуки. Вони намагалися не слухати, та мимоволі чули, як Слартібартфаст роздратовано вимагав, щоб срібну урну з «Попелом» віддали йому, бо той, згідно з його словами, «життєво важливий для минулої, сьогоденної та майбутньої безпеки Галактики», і що те було зустрінуте вибухом реготу. Форд з Артуром прикинулися, що нічого не помічають.

Та того, що сталося наступної миті, зігнорувати вони не змогли. З гуком, ніби з горлянок стотисячного натовпу, вирвалося «Гоп!», мов би з чистого неба з'явився сталєво-білий зореліт і з легким гулом та зловісним виглядом завис над крикетним майданчиком.

Потім якусь хвилю він завмер, ніби сподівався на те, що всі візьмуться до своїх повсякденних справ і не будуть суперечити тому, щоб він просто отам висить.

Затим він зробив щось надзвичайне, а саме: він відчинився і випустив із себе щось надзвичайне в кількості одинадцяти штук.

То були роботи, білі роботи.

І що найдивніше, вони були в самий раз екіпіровані для саме такої okazji. Мало того, що вони були білими самі, під колір уніформи гравців, та тони іще тримали в кінцівках щось на зразок крикетних биток, і не тільки це, вони прихопили ще те, що видавалося крикетними м'ячами, а до того, на гомілках їхніх ніг були надягнені білі ребристі щитки. Оті останні були надзвичайними, бо, як з'ясувалося, в них були вмонтовані маленькі реактивні двигунчики, з допомогою яких ті дивно цивілізовані роботи злетіли зі свого висячого зорельота на землю і почали вбивати людей, а цим вони зайнялися не на жарт.

— Гей,— мовив Артур,— здається, щось почалося.

— Нумо до корабля,— гукнув Форд. — Знати нічого не бажаю, гайда до корабля. — І побіг сам. — Нічого не знаю, нічого не бачу, нічого не чую,—

приказував він на бігу,— це не моя планета, я сюди не просився, не хочу нікуди вв'язуватися, просто витягніть мене звідси і доставте до шинкваса бару, в товариство людей, які мені свої!

Над майданчиком здійнявся стовпом дим, виривалися омахи полум'я.

— Ну от, здається, потойбічна бригада сьогодні завітала до нас у гості... — радісно оголосив сам собі гучномовець.

— Що мені потрібно,— вигукував Форд, ніби уточнюючи свої попередні висловлювання,— добру чарку та товариство братів по духу. — Він летів як опечений, затримавшись лише на якусь мить, щоб схопити за лікоть Артура і потягти його з собою, бо той зреагував на кризову ситуацію в своєму звичному дусі — заляк з роззявленим ротом, очікуючи, доки все скінчиться.

— Вони грають у крикет,— мурмотів Артур, мотиляючись за Фордом. — Клянусь, грають вони в крикет. Не знаю, навіщо це їм, та вони це роблять. Вони не просто забивають людей, вони підкидають їх угору,— репетував він,— Форде, рони нас підкидають!

Без знань історії Галактики глибших, ніж почерпнутих Артуром в своїх мандрах на сьогоднішній день, не піддатися цьому враженню було важко. Здавалося, що примарні, але несамовиті постаті, які сновигали в густій пелені диму, виконували серії пародійних крикетних подач, а різниця полягала лише в тому, що кожен м'яч, який вони подавали, де падав, там і вибухав. І найперший вибух розвіяв первинну надію Артура на те, що то могла бути рекламна затія австралійських виробників маргарину.

А потім усе скінчилося так само раптово, як і почалося. Одинадцять білих роботів щільним бойовим порядком піднялися крізь хмару диму і наостанок, чвиркнувши кількома спалахами полум'я, залетіли до черева свого підвішеного білого корабля, який з галасом, ніби стотисячний натовп сказав «Фу!», хутко розчинився в просторі, з якого раніше він гепнувся.

На мить запала тиша, а потім із хмар диму виринула бліда постать Слартібартфаста. Його схожість з Мойсеєм стала ще більшою, бо незважаючи на постійну відсутність гори тепер він рішуче крокував принаймні по вогненному та задимленому, ідеально підстриженому газону.

Він дико озирався навколо себе, аж доки уздрів, що Артур Дент та Форд Префект прокладали шлях крізь переляканий натовп, який на дану

хвилину був зайнятий тим, що панічно летів стрімголов у протилежному напрямку. Було очевидно, що зараз натовпом володіє одна і та ж сама думка: «Ох, і день же видався сьогодні!» — і ніхто не міг зметикувати, куди бігти і чи взагалі варто бігти.

Слартібартфаст звертався до Форда та Артура вигуками і жестами. Всі троє проштовхалися до корабля старого, який усе ще стояв припаркований позад табло і все ще поза увагою натовпу, що, спотикаючись, мчав повз нього і, очевидно, в даний час мав достатньо своїх клопотів, з якими йому треба було упоратися.

— Вони поцепе собірупу зтупіл! — кричав Слартібартфаст своїм тонким, дрижачим голосом.

— Що він сказав? — сапаючи, спитав Форд, ліктями прокладаючи собі дорогу.

Артур похитав головою.

— Вони щось там... біс його розбере,— відповів він.

— Вони поцупе соборуку зтьопіл! — знов заволав Слартібартфаст. Форд з Артуром тільки похитали один одному головами.

— Звучить настійливо,— сказав Артур. Він зупинився і гукнув: — Чого?

— Вони поцупи урун зпипіл! — крикнув Слартібартфаст, все ще підганяючи їх жестами.

— По-моєму, він говорить, що ті забрали «Урну з Попелом»,— пояснив Артур, не збавляючи швидкості.

— Урну...? — перепитав Форд.

— «Попіл»,— стисло відповів Артур. — Недопалок крикетного стовпчика. Тобто — крикетний кубок. За... — він відсапувався... — яким очевидно... вони... прилетіли і який забрали. — З цими словами він злегка труснув головою, ніби намагаючись осадити свій мозок на дно черепа.

— Дивна звістка, щоб репетувати щосили,— кинув Форд.

— Дивна здобич.

— Дивний корабель.

Вони досягли мети. Другою найдивнішою властивістю корабля було те, що на ньому можна було простежити за роботою поля КІК. Зараз вони ясно бачили корабель у всій його красі, просто тому, що знали про його наявність. Та втім, було цілком очевидно, що його більше ніхто не помічав.

І це було не тому, що він був невидимий чи діяла якась гіпернеможлива заковика. Технологія, пов'язана з перетворенням чогось зримого в незримо, до такої міри складна, що в дев'ятсот дев'яносто дев'ять мільярдів, дев'ятсот дев'яносто дев'ять мільйонів, дев'ятсот дев'яносто дев'ять тисяч, дев'ятсот дев'яносто дев'ять разів із трильйона набагато простіше і набагато дієвіше просто прибрати об'єкт кудись подалі і обійтися без нього. Якимось ультрарозвсюдивідомий ученочародій Еффрафакс Вузьколобський побився об заклад на власну голову, що за рік він зуміє зробити велику мегагору Маграмаль цілком невидимою. Коли більшу частину року він змарнував на обробку гори освітлоклапаронами, змилоляторами рефракції та спектрівимараторами, і коли до кінця терміну залишалось дев'ять годин, упрівши, він дійшов висновку, що навряд чи він виконає зарок.

Таким чином, він зі своїми друзями, і друзями його друзів, і друзями друзів його друзів, і друзями друзів разом з друзями його друзів, і деякими не такими вже й близькими їхніми друзями, які, зате, володіли одним з найбільших міжзоряних транспортних агентств, виконали те, що зараз широко визнане як найбільший нічний трудовий подвиг в історії Галактики, тож наступного дня Маграмаль видимою вже не була. Еффрафакс програв свій заклад — а заодно і став нижчим на цілу голову — лише тому, що якийсь судовий виконавець помітив, що (а) прогулюючись по тому терену, де мала бути Маграмаль, він ні разу ні об що не спіткнувся і не роз'юшив собі носа, і (б) у небі засяяв підозрілого вигляду новий місяць.

Поле «Когось Іншого Клопіт» набагато простіше і набагато дієвіше, а до того ж може працювати понад сто років на єдиній батарейці від кишенькового ліхтарика. Справа в тому, що принцип його роботи лежить в притаманній людям природній схильності не бачити нічого з того, чого бачити не бажаєш, побачити не передбачаєш або пояснити собі не можеш. Якби Еффрафакс пофарбував гору в рожевий колір та встановив на ній простий і дешевий генератор поля «Когось Іншого Клопіт», тоді б люди проходили повз гору, навкруг неї і навіть по її схилах і просто ніколи б не помітили, що там щось є. Якраз оцим явищем і вирізнявся корабель Слартібартфаста. Правда, він не був рожевий, та якби і був, то на тлі інших його видимих ознак та була б найнепомітнішою для ока і люди просто б

ігнорували її, як і всі інші.

Найнезвичайнішим в ньому було те, що він лиш частково виглядав як звичайний зореліт з напрямними стабілізаторами, дюзами та аварійними люками тощо, а всім іншим він більше нагадував маленьку італійську забігалівку, перевернуту догори дригом.

Форд з Артуром розглядали його з подивом та гострим почуттям урази за попраний добрий смак.

— Так, я знаю,— мовив, наздогнавши їх якраз у цей момент, засапаний та розхвильований Слартібартфаст,— та на те є причина. Гайда, треба рушати. Прадавнє зло встало з могили. Над усіма нами простерті крила смерті. Вилітаємо без зволікань.

— Сподіваюся, що в теплі краї,— сказав Форд.

Форд з Артуром рушили за Слартібартфастом до корабля і були вкрай приголомшені тим, що побачили всередині, і тому зовсім не помітили того, що наступної миті сталося назовні.

З небес на майданчик тихо і без галасу опускався зореліт, та не той, що перед цим, зовсім інший, гладенький і срібlistий, і став вистромлювати свої довгі опори, мов ноги балерини, яка прагне продемонструвати свою мистецьку досконалість.

Він м'яко приземлився. Випустив коротку сходню. По ній збігла висока сіро-зелена постать і наблизилася до купки людей, що зібралися на майданчику, навколо жертв недавньої безглуздої бойні. Постать владно відсторонилася зі свого шляху людей і підійшла до чоловіка, який лежав у калюжі крові і якому вже не могла, очевидно, допомогти ніяка медицина, бо він видихав і викашлював останнє. Постать стала біля нього навколішки.

— Артур Філіп Деодат? — запитала вона. Чоловік, збентежений і зляканий, немічно кивнув.

— Ти — нікчемний мотлох,— прошепотіла постать. — Я вважаю, що перед тим як піти з життя, ти маєш про це почути.

Розділ 4

Артурові здалося, що саме небо раптово відступило і дало їм дорогу.

Йому здалося, що атоми його мозку і атоми космосу злилися в одне своїми струменями.

Йому здавалося, що його несе вітром Всесвіту і що той вітер — то він сам.

Йому здавалося, що він є однією з думок Всесвіту і що Всесвіт є однією з його думок.

Людам на крикетному полі «Лордз» примарилося, що десь на північній околиці Лондона з'явився ще один ресторан і вилетів в трубу, як те часто буває з ресторанами, і що він називався «Когось Іншого Клопіт».

— Що сталося? — прошепотів Артур з побожним страхом.

— Ми злетіли,— пояснив Слартібартфаст.

Артур лежав заціпенілий у акселераційному фотелі. Він не був певен, чи його прихопила космічна хвороба, чи релігійний екстаз.

— Гарний лошак,— сказав Форд, намагаючись приховати розчарування від недосконалості зорельота Слартібартфаста. — Та дизайн, на жаль, шкутильгає на всі чотири.

Старий відповів не відразу. Він удивлявся в панель інструментів з виглядом людини, яка намагається подумки перевести градуси Фаренгейта в градуси Цельсія в той час, коли полум'я охопило його власний будинок. Потім він очутився і перевів погляд на широкий панорамний екран, який відображав бентежну плутанину зірок, що струменіли мимо них, мов плетиво срібних ниток. Слартібартфаст ворушив вустами, ніби смакуючи орфографію якогось слова. Зненацька його очі з тривогою стрілили на панель інструментів, затим стурбований вираз його обличчя поступово змінився на звичну похмурість. Він знов перевів погляд на екран, полічив свій пульс. На мить насупився ще більше, потім відпружився.

— Намагатися зрозуміти машину, то дурне діло,— сказав він,— тільки надаремне нервуєшся. То що ти сказав?

— Дизайн,— повторив Форд,— очі б не дивилися.

— В глибинах фундаментального серця розуму та Всесвіту,— сказав Слартібартфаст,— причина тому є.

Форд прискіпливо оглянувся навколо себе. Він, очевидно, тримався думки, що це звучить аж надто оптимістично.

Інтер'єр тіснуватого, тьмяно освітленого капітанського містка був витриманий в темно-зелених, темно-червоних та темно-коричневих тонах.

Як не дивно, та схожість корабля з маленькою італійською корчмою за вхідним люком не закінчувалася. Невеличкі плями світла вихоплювали хатні квіти в горщиках, глазуровану плитку і різного роду дрібні, незрозумілі мідні дрібнички.

В затінених закамарках причаїлися оплетені лозою пляшки.

Здавалося, що прилади, які захоплювали увагу Слартібартфаста, були вмонтовані в денця пляшок, які в свою чергу були вмуровані в бетон.

Форд простягнув руку і помацав інструментальну панель.

Фальшивий бетон. Пластмаса. Фальшиві пляшки замуровані в фальшивий бетон.

«Фундаментальне серце розуму та Всесвіту може стрибнути з розгону,— міркував він про себе,— чортівня якась. З іншого боку, важко заперечувати те, що «Золоте серце» порівняно з цим моторним кораблем здавався дитячою коляскою з електричним двигуном».

Він проворно скочив з фотеля. Обтрусився. Глянув на Артура — той щось тихенько мугикав собі під ніс. Форд подивився на екран і не впізнав жодного сузір'я. Глянув на Слартібартфаста.

— І яку відстань ми щойно подолали? — спитав він.

— Приблизно... — задумався Слартібартфаст,— приблизно дві третини діаметру галактичного диска. Так, по-моєму — зо дві третини.

— Яюсь дивно,— тихо проказав Артур,— чим далі і швидше подорожуєш у Всесвіті, тим менш важливим здається твоє місцеположення в ньому, і тебе охоплює наповнююче, а точніше, спустошуюче почуття... я б сказав...

— Так, дуже дивно,— сказав Форд. — А куди лежить наш шлях?

— Наш шлях лежить туди,— відказав Слартібартфаст,— де ми зійдемося у двобої з прадавнім злом Всесвіту.

— А де ти збираєшся нас висадити?

— Мені знадобиться ваша поміч.

— Круто. Послухай, ти міг би нас підкинути до одного веселенького закладу, на разі не пригадаю, як він там називається, де ми могли б безпечно наклюкатися, а можливо, й послухати надзвичайно моторошну музичку. Зачекай, а я понишпорю. — Він видобув свій примірник «Путівника по Галактиці» і швидко перелистав ті частини індексу, де в основному йшлося про секс, наркотики та рок-н-рол.

— З часів покритих пеленою сивих туманів постало прокляття,— проказав Слартібартфаст.

— Так, буває,— сказав Форд. — Ага,— вигукнув він, коли в око йому впала одна із статей. — Ексцентрика Галлюмбітс, ти коли-небудь її бачив? Трьохциця повія з Еротикону-6. Подейкують, що її ерогенні зони починаються за чотири милі від самого тіла. Особисто я з цим не згоден. Вважаю, що, мабуть, з цілих п'яти.

— Тее прокляття,— не вгавав Слартібартфаст,— прокотиться по Галактиці вогнем і пройдеться мечем і вірогідно приведе до передчасної загибелі весь Всесвіт. Я не жартую,— додав він.

— Зваблива перспектива,— кинув Форд: — сподіваюсь, що коли до цього дійде, я нап'юся до чортиків і мені буде байдуже. Ось,— сказав він, тицяючи пальцем в екран «Путівника»,— ось воно найнечестивіше місце, от туди ми й рвонемо. Що ти на це скажеш, Артуре? Перестань бурмотіти свої заклинання, прочуняйся. Ти ризикуєш пропустити найцікавіше.

Артур підвівся зі свого фотеля і помотав головою.

— Куди ми летимо? — запитав він.

— На битву з древнім нічним...

— Облиш це,— втрутився Форд. — Артуре, ми поскородимо Галактику в пошуках розваг. Чи пристаєш на таку пропозицію?

— Чим так стурбований Слартібартфаст? — спитав Артур.

— Та так, дрібниці,— відказав Форд.

— Гряде руйнація,— проголосив Слартібартфаст. — Ходімо,— додав він з несподіваною владністю,— багато дечого я маю вам показати і розказати.

Він пройшов до сталевих кручених сходів, пофарбованих у зелений колір і незрозуміло чому установлених посеред капітанського містка, і став підійматися. Насупившись, Артур пішов за ним.

Форд похмуро запхав свого «Путівника» назад у сумку.

— Мій лікар каже, що у мене недостатньо розвинена залоза громадського обов'язку і природжений порок чеснотливої ділянки характеру,— бурмотів він про себе,— і, таким чином, спасіння всіляких там Усесвітів мені протипоказане.

Та незважаючи на це він потьопав по східцях за ними.

Те, що вони уздріли нагорі, було просто безглуздя або таким здавалося,

тож Форд затряс головою, закрив лице руками і тут же спіткнувся об горщик з квітами, який хряснувся об стіну.

— Обчислювальна централь, — незворушно мовив Слартібартфаст. — Тут проводяться усі підрахунки, дотичні до життєдіяльності корабля. Так, мені відомо, на що вона схожа, та, по суті справи, це складна чотиривимірна топографічна карта, яка складається з цілого шереху ланцюгів дуже складних математичних функцій.

— Вона скидається на фокус-мокус, — сказав Артур.

— Я сам знаю, на що вона схожа, — обірвав Слартібартфаст і зайшов усередину. В Артура зразу промайнув туманний здогад щодо сенсу посталою перед ними видовища, та він поспішив відмахнутися від неї. «Чи ж може бути, щоб істинна будова Всесвіту була такою? — думав він. — Ні, якась нісенітниця. Це було б навіть абсурдніше, навіть абсурдніше...» — і зам'явся. Більшість абсурдних речей, які він тільки міг згадати, уже сталися у нього на очах.

І ця була ще одна.

То була така велика скляна клітка, скидалася на акваріум, а точніше — на кімнату.

Посередині стояв стіл, довгий такий. Навкруг нього було зібрано з десяток стільців з гнutoго дерева. На столі лежала звичайна засмальцьована, в біло-червону карту скатертину, то там то сям пропалена сигаретними недопалками, вірогідно положення кожної з дірочок мало глибокий математичний сенс.

На скатертині стояло з десяток тарілок з недоїденими італійськими стравами, по столу валялися понадкушувані шматочки хліба та стояли недопиті склянки з вином. Всіма цими артефактами апатично маніпулювали роботи.

Все те було виключно штучним. Роботів-відвідувачів обслуговували ро-бот-кельнер, робот-виночерпій та робот-метрдетель. Штучні були меблі, штучною була скатертину, а кожен окремий шматочок їжі вірогідно був наділений всіма механічними ознаками, скажімо, *a polio sorpreso* (курчати смаженого), фактично ним не будучи.

І все це було сполучено в один шаблон: меню, рахунки, гаманці, чекові книжки, кредитні картки, годинники, олівці та паперові серветки — все це,

здавалося, має призвести до конфліктів, але насправді йшло гладесенько-рівнесенько.

Слартібартфаст зайшов до «акваріуму» і, судячи з усього, він намірився провести час, балакаючи з метрдотелем, в той час коли один з роботів-завсідників, очевидно автоп'яніюча модель, поволечки сповз під столик, бурмочучи про те, що власне він хоче заподіяти одному хлопчу через якась там дівчисько.

Слартібартфаст нарешті сів на стілець, який таким чином звільнився, і почав знайомитися з меню. Видавалося, що темп застільного життя непомітно пожвавів. Спалахнули суперечки, клієнти намагалися довести свою правоту, виписуючи стовпчики цифр на серветках. Вони несамовито жестикулювали і намагалися при тому порівняти свої порції курятини з чужими. Рука кельнера почала ковзати по аркушу блокнота набагато швидше, аніж те могла б робити людська рука, а потім ще швидше, аж в очах зарябіло. Швидкість збільшувалася. Невдовзі присутні стали поводитися один до одного надзвичайно чемно й люб'язно. Не минуло й кількох секунд, як раптово всі дійшли згоди. Серед присутніх запанували нові емоції, новий настрій.

Слартібартфаст вийшов зі скляної кімнати.

— Корчмоматика,— пояснював він,— найпотужніша із відомих паранауці обчислювальних сил. А тепер ходімо до залу інформаційних ілюзій.

Форд з Артуром, ніби зачаровані, рушили за ним.

Розділ 5

Корчмоматична тяга — чудовий новий метод перельоту через недалекі космічні відстані без потреби входити в небезпечну конфронтацію з чинниками неймовірності.

Сама Корчмоматика — то є революційно новий шлях до розуміння поведінки цифр. Подібно відкриттю Ейнштейна, що космос не є абсолютним, а залежить від переміщення спостерігача в космосі, і що час не є абсолютним, а залежить від переміщення спостерігача в часі, тепер дійшли висновку, що числа не є абсолютними, а є залежними від

переміщення спостерігача в ресторації.

Перше неабсолютне число — то кількість людей, для яких замовлено столик. Воно буде змінюватися впродовж перших трьох телефонних дзвінків до ресторації, а з тим і віддалено не збігається з кількістю тих, які прийшли на вечерю, а чи з кількістю тих, які згодом приєдналися до них після вистави/матчу/вечірки/роботи, чи від кількості людей, що злиняли, уздрівши новоприбулих.

Другим неабсолютним числом є даний час прибуття, який зараз відомий як одна з найхімерніших математичних концепцій — оберненомінливість виключення, число, про яке з певністю можна сказати лиш одне — воно рівняється чому завгодно, тільки не самому собі. Іншими словами, даний час збору, в момент якого цілковито виключена поява будь-якого члена даної компанії. Зараз оберненомінливість виключення грає життєво важливу роль в багатьох галузях математики, не виключаючи статистики та бухгалтерської справи, а також є елементом основних рівнянь, які застосовуються в створенні поля «Когось Іншого Клопіт».

Третя і найзагадковіша з усіх штуківин неабсолютності криється в співвідношенні всіх, уписаних у рахунок страв, вартості кожної страви, кількості людей за столом та сумою, яку кожен готовий за все це заплатити. (Кількість людей, які справді прихопили з собою гроші,— є лише субфеноменом вищезгаданого поля)

Прикрі суперечки, що виникали на цьому етапі, залишалися поза полем зору науки протягом століть просто тому, що всерйоз їх ніхто не сприймав. Як правило, такі проблеми зачисляли до таких абстракцій, як ввічливість, грубість, скупість, роздратованість, утому, емоційність чи пізню годину, і які наступного ранку начисто забувалися. Звичайно ж, у лабораторних умовах вони ніколи не піддавалися дослідженням, бо в лабораторіях вони ніколи не траплялися — принаймні в поважних лабораторіях.

І лише поява кишенькових комп'ютерів нарешті пролила світло на гідну подиву істину, а полягала вона ось у чому:

Числа, записані в рахунках на терені ресторації, не підвладні тим же математичним законам, що керують числами, що записані на будь-яких інших аркушах паперу, в будь-якому іншому куточку Всесвіту.

Це твердження викликало бурю в науковім світі. Відбулася докорінна революція. Хороші ресторації стали ареною стількох математичних конференцій, що багато найпроникливіших умів свого часу померли від ожиріння та сердечних нападів, і математична наука була відкинута на багато років назад.

Та хоч як би там було, а люди поступово стали усвідомлювати значення цього припущення. Хоч би почати з того, що воно завжди здавалося надмір голим, надмір божевільним, дуже вже воно скидалося на те, про яке чоловігяга з вулиці сказав би: «Добродію, спитали б мене і я вам давно про це сказав би». Тоді винайшли висловоблуди, щось на зразок «Інтерактивно-суб'єктивне моделювання»,— і всі з полегшенням зітхнули і зайнялися поточними справами.

А невеличкі гурти ченців, які взяли за звичай швендяти біля поважних наукових установ та виспівувати дивні наспіви, про те, що Всесвіт — це лише витвір його власної уяви, врешті-решт отримали від уряду дотацію на організацію вуличних вистав і відразу ж кудись пощезали.

Розділ 6

— Розумієш, у космічних подорожах,— сказав Слартібартфаст, вовтузячись з якимись приладами в Залі інформаційних ілюзій,— у космічних подорожах...

Він замовк і озирнувся навкруги.

Після фантасмагоричного балагана обчислювальної централі Зал інформаційних ілюзій був блаженним спочивком для зору. Тут не було нічого. Ніякої інформації, ніяких ілюзій, лише їх троє, білі стіни та декілька приладів, які виглядали так, ніби їх треба було кудись ввімкнути, а куди — Слартібартфаст не міг знайти.

— Ну і? — спробував підігнати його Артур. Він уловив у голосі Слартібартфаста, нотку нагальності, та не розумів, до чого вона.

— Що «ну і»? — поцікавився старий.

— Ви почали говорити...

Слартібартфаст глипнув на нього зизом.

— Числа,— сказав він,— вони жахливі. — Після чого поновив свій пошук. Артур мудро кивнув самому собі. Та згодом усвідомив, що це йому нічого не дало, і вирішив, що йому слід, одначе, спитати: «В якому відношенні?»

— У космічних подорожах,— повторив Слартібартфаст,— усі числа — жахливі.

Артур кивнув знову і благально оглянувся на Форда, та Форд репетирував роль пришибленого, і не безуспішно.

— Я лише хотів,— зітхнувши, сказав Слартібартфаст,— хотів позбавити вас клопоту формулювати запитання про те, чому всі обчислення на моєму кораблі проводяться в блокнотах кельнерів.

Артур насупився.

— А чому, — почав він, — всі обчислення на вашому кораблі проводяться в...

Тут він прикусив язик.

— Тому, що в космічних подорожах усі числа — жахливі,— пояснив Слартібартфаст.

Відчуваючи, що його слова падають на кам'янистий ґрунт, він став розжовувати сказане:

— Послухайте,— сказав він,— числа в блокноті кельнера танцюють. Ручуся, що ви стикалися з таким явищем не раз.

— Ну...

— У блокноті кельнера,— продовжував Слартібартфаст,— реальність та нереальність вступають у протиборство на такому фундаментальному рівні, що кожна стає своєю протилежністю і навпаки, дякуючи чому стає можливим практично все, при дотриманні певних засад.

— А яких саме засад?

— Сформулювати їх неможливо,— сказав Слартібартфаст. — То власне одна з тих засад. Дивно, але факт. Мені це видається принаймні дивним,— додав він,— а те, що це факт, я знаю з власного досвіду.

В цей момент він уздрів у стіні той отвір, який шукав, і вткнув у нього вилку приладу.

— Нема чого лякатися,— сказав він і зненацька метнув переляканий погляд у бік приладу і відсахнувся,— це...

Кінця фрази Форд з Артуром не почули, бо саме в цю мить корабель, в

якому вони летіли, вмить перестав існувати. З розколотої ночі прямо на них, випльовуючи вогонь лазерних променів, летів космокрейсер розміром з невелике промислове місто центральної Англії.

Жахливі імпульси сліпучого світла пропекли темінь і злизали добрячий шмат планети, що перебувала прямо у них за спинами.

Форд з Артуром захололи, похлинувшись власним криком відчаю.

Розділ 7

Інший світ, інший день, інший світанок

Нечутно з'явилася вузенька сріблена смужка вранішньої зорі.

Хмара в декілька мільярдів трильйонів тонн надгарячих вибухаючих водневих ядер повільно підіймалася над виднокругом і при цьому прикинулася маленькою, холодною і трохи вологою.

У кожному світанку є мить, коли міріадами промінчиків світло лягає на землю, коли можливе чудо. У самого Творця перехоплює подих.

Як і завжди, на планеті Скорншелус Зета ця мить промайнула без будь-яких подій.

Туман міцно вчепився за болотні травинки. Деревя обабіч боліт стояли, закутавшись у сіру пелену, а високі очерети злилися в суцільну стіну.

Туман висів непорушно, ніби перехоплений подих.

Ані шелесь.

Стояла тиша.

Сонце немічно змагалось з імлою, намагаючись послати трохи тепла сюди, трохи пролити світла он туди, та було ясно, що сьогодні на нього чекала довжелезна нудна та стомлива прогулянка від виднокраю до виднокраю.

Ані шелесь.

І знову тиша.

Ані шелесь.

Тиша.

Ані шелесь.

На Скорншелус Зеті дуже часто трапляється, що отак, у безрусі, минають цілі дні, і ой як схоже на те, що цей буде одним з них.

Через чотирнадцять годин сонце безнадійно пірнуло під протилежний виднокруг з прикрим почуттям цілковито змарнованих зусиль.

А через декілька годин юно з'явилося знову, розпрямило свої плечі і з свіжими силами поповзло на небо.

Одначе цього разу внизу щось там діялося. Якийсь матрац тільки-но зустрів якогось робота.

— Здоров був, роботе,— сказав матрац.

— Пхе,— сказав робот і продовжив робити те, що він робив доти: дуже повільно тюпав по дуже маленькому колу.

— Вдоволений? — спитав матрац.

Робот зупинився і глипнув на матрац. І дивився він на нього зневажливо. Ясно як день — матрац був дуже нетямущий. Бо у відповідь він лише вилупився широкорозплющеними очима.

Порахувавши до десяти значних десяткових розрядів, які були точною довжиною паузи, що найповніше виражала загальне презирство до всякого роду матрацяних речей, робот продовжив нарізувати дрібненькі кола.

— Ми могли б погомоніти,— мовив матрац. — Як ти на це дивишся? То був великий матрац і, мабуть-таки, високого г'атунку. В наш час дуже мало чого виробляється, бо в нескінченно великому Всесвіті, наприклад у такому, як наш, більшість речей і предметів, які тільки може уявити собі людина, а ще більше, яких навіть людська уява змалювати не в змозі, спокійнісінько ростуть собі на деревах. (Недавно відкрили ліс, у якому дерева плодоносили викрутками з храповиками. Життєвий цикл викрутки з храповиком доволі-таки цікавий. Зірвавши, її треба тримати в темній запиленій шухляді декілька років і не чіпати. Потім десь серед ночі вона раптом прокльовується, скидає зовнішню оболонку, яка розсипається в порошок, і вилуплюється на світ божий вдивовижку загадковий маленький металевий предмет з фланцями з обох кінців, з чимось схожим на гребінець та з чимось схожим на отвір для шрубика. Коли його знаходять, то просто викидають геть на смітник. Ніхто не знає, яку радість знаходить викрутка в такому житті. Природа, в своїй нескінченній мудрості, очевидно, працює над цим.) У дійсності ніхто не знає і того, яку втіху зі свого життя мають матраци. Ці великі дружелюбні єства зі вставними пружинами живуть тихим, самотнім життям у болотах Скорншелус Зети. Багато з них

попадають у сильця мисливців, після чого їх забивають, висушують, експортують, кладуть на ліжка, і на них люди сплять. Здається, що жоден з матраців цим не переймається, а всіх їх називають однаково — Зем.

— Ні,— відказав Марвін.

— Мене звать Зем,— сказав матрац. — Ми могли б трохи поговорити про погоду.

Марвін зробив ще одну перерву в своїй нудній круговоротній праці.

— Роса,— зауважив він,— випала цього ранку з особливо нудотним плюскотом.

І, мовби натхнений таким розмовним вибухом, він затюпав до нових висот смутку та нудьги. Він чітко тримався своєї нудної праці. Якби він мав зуби, то зараз би заскреготав. їх у нього не було. Тому він і не заскреготав. Усе було зрозуміло з його важкої ходи.

Матрац захлюмбурумкав кругом себе. На таке здібні лише живі матраци на болоті, ось чому вживання цього слова повсякдень дуже обмежене. Він захлюмбурумкав на доброзичливий манір, скориставшись для цього з доволі-таки великої кількості води. Він принадливо видув з води кілька чарівних бульбашок. На мить крізь молочний туман пробився полохливий сонячний промінь, висвітивши голубі та білі смужки на шкірі матраца, й істота відразу ж підставила променю спину, щоб трохи погрітися. Марвін тюпав.

— Гадаю, що ти весь у роздумах,— плюхчано сказав матрац.

— І глибших, аніж ти можеш собі уявити,— меланхолійно відповів Марвін.

— Потужність моєї розумової діяльності на всіх її рівнях та її аспектах така ж безмежна, як і безкраї простори самого космосу. Звичайно ж, за винятком потужності мого модуля щастя.

Чвак, чвак — чвакав він по болоту.

— Мій модуль щастя,— додав він,— можна вмістити до сірникової коробки, навіть не виймаючи з неї сірників.

Матрац забурлопопився. Такий клекіт видає живий болотний матрац, якого глибоко зворушила чиясь сповідь-розповідь про його/її життєву драму. Згідно з «Ультра-повним Максимегалонським словником будь-якої мови та говірки, що будь-коли існували в межах Галактики» це слово могло також означати зойк, який вирвався у Його Світлості Лорда Соньроззяпа

Пустомельського, коли йому доперло, що він другий рік підряд забув про день народження своєї дружини. Та позаяк в історії існував лише один Його Світлість Лорд Соньроззяп Пустомельський і він довіку зостався одинаком, то слово вживається лиш в негативному чи в гіпотетичному сенсі, тож поширюється думка, що «Ультра-повний Максимегалонський словник будь-якої мови та говірки, що будь-коли існували в межах Галактики» не вартий того флоту транспортних кораблів, який потрібен для перевезення з місця на місце його мікрофішного видання. Як не дивно, та поза межами словника залишилося слово «плюхчано», а воно просто-напросто означає «з відтінком плюхчаності».

Матрац знову забурболопився.

— Я відчуваю, що твої діюди переповнені глибоким смутком,— він пузиркнувся (походить від слова «пузиркатися», щоб дізнатися про значення цього слова треба купити примірник трактату «Болотний Діалект Скорншелуса» в будь-якій букіністичній книгарні, що допродує залишки накладу, або ж купити «Ультра-повний Максимегалонський словник будь-якої мови та говірки, що будь-коли існували в межах Галактики», чому страшенно зрадіє університет, бо вимушений відводити для його зберігання свою дорогоцінну автостоянку),— і це мене дуже сприяє. Тобі б не завадило трішки уматрацоподібнитися. Ми живемо на болоті тихим відокремленим життям, тут ми можемо похлюмбурумкати та попузиркатися, а на мокву ми дивимося плюхчаними очима. Декотрі з нас гинуть від рук мисливців, та оскільки всіх нас звать Земами, тож ми ніколи не знаємо, кого не стало, тож бурболопіння зводиться до мінімуму. А чому ти ходиш кругами?

— Бо моя нога загрузла в багнюці,— просто відповів Марвін.

— На мій погляд,— сказав матрац, співчутливо оглядаючи вищезгадану кінцівку,— це доволі паршивенька нога.

— Ти маєш рацію,— сказав Марвін,— так воно й є.

— Перекулигається,— сказав матрац.

— Будемо сподіватися,— згодився Марвін,— а ще я маю надію, що сама ідея робота з дерев'янкою видасться тобі дуже потішною. Можеш розповісти це як жарт своїм друзям Зему з Земом, коли побачиш їх пізніше — у них від реготу й чохла полопаються, наскільки я їх знаю, хоча, звісно,

їх особисто я не знаю, хоча я знаю природу всіх органічних форм життя і набагато доскональніше, аніж мені того б хотілося. Ха! Не життя у мене, а коробка черв'ячних передач.

Він продибав навкруги свого тонкого сталевого протеза ще раз. Тонка сталева тичина прокручувалася в багнюці і, здавалося, загрузала ще глибше.

— А чому ти все ходиш і ходиш кругами? — запитав матрац.

— Так я висловлюю свою точку зору,— сказав Марвін і продовжував нарізати коло за колом.

— Вважай, що ти її вже висловив, мій любий друже,— флюрбкнув матрац,— вважай, що свого досяг.

— Іще якийсь мільйон років,— сказав Марвін,— всього-на-всього ще мільйончик. А тоді я спробую ходити задом наперед. Це для різноманітності, сам розумієш.

Всіма фібрами своєї пружинної душі матрац відчував, що роботів так кортить, щоб його спитали, скільки ж часу він отак марно та безглуздо тупцяє, тож іще раз тихо флюрбкнувши, він так і зробив.

— Ой, та про що мова, приблизно одну цілу і п'ять десятих мільйона одиниць часу, може, з гаком,— охоче повідомив Марвін. — Ну ж бо, спитай, чи мені це не набридає.

Матрац спитав.

Марвін не зважив на запитання і з підкресленою демонстративністю ще настирніше захрупає суглобами.

— Якось мені довелося виступити з промовою,— сказав він зненацька і ніби без будь-якого зв'язку з попереднім. — Можливо, ти відразу й не збагнеш, чому я згадав про це, та вся справа в моєму мозку, швидкість його функціонування феноменальна. Якщо грубо округлити, то я в тридцять мільярдів разів інтелектуальніший від тебе. А для наочності, скажи число, яке перше спаде на думку.

— Е-е, п'ять,— сказав матрац.

— Неправильно,— мовив Марвін. — От бачиш?

Матрац був цим глибоко вражений і усвідомив, що удостоївся бути присутнім у товаристві неабиякого розуму. Він виролнувся по всій своїй довжині, викликавши маленькі брижі, які від захвату пробігли по міленькій,

покритій ряскою затоці.

Він так пройнявся, що аж глепкнув.

— Розкажи мені,— попросив він,— про промову, яку ти одного разу виголосив, мені аж рубці сверблять послухати.

— Сприйняли її дуже погано,— сказав Марвін,— з ряду різних причин. Я проголосив її,— додав він, зробивши паузу, щоб зробити щось на зразок куцого жесту своєю здоровою рукою, тут не скажеш, що зовсім здоровою рукою, та все ж тією рукою, яка була здоровіша за ту другу, яка була найнеоковирнішим чином наглухо приварена до його лівого боку,— о-он там, десь за милю звідси.

Він показував, настільки він міг те зробити своєю культьяпкою, при цьому явно демонструючи, що тримає руку у висячому положенні з натугою, кудись у туман поза очеретами, на той край болота, який виглядав точнісінько так, як і будь-яка інша його місцина того болота.

— Там,— повторив він. — У той час я був до деякої міри знаменитістю. Матрац охопило збудження. Він ніколи не чув, щоб на Скорншелус Зеті виголошувалися промови, і тим паче — знаменитостями. З його спини, що аж запрухляла від збудження, в усі боки полетіли бризки води.

Він зробив щось таке, до чого матраци, з лінощів, дуже рідко вдаються. Зібравши кожну дещицю своїх сил, він підняв своє видовжене тіло, поставив його сторчма і кілька секунд тремтячи тримав його навшпиньки, видивляючись крізь туман та очерети на ту ділянку болота, куди показував Марвін, і без жодного розчарування уздрів точно таку саму ділянку, як будь-яка інша ділянка болота. Зусилля було завеликим, і він флямкнувся назад у калюжу, оббризкавши Марвіна смердючою багнюкою, змішаною з торфом і водорослями.

— Я таки побував знаменитістю,— сумно бубонів робот,— на якийсь короткий проміжок, дякуючи моєму чудесному та вельми небажаному спасінню від участі, що майже ототожнювалася з таким везінням, як погибель у самому серці палаючої зірки. Можеш судити з мого стану,— додав він,— що я ледь-ледь врятувався. Либонь, уяви собі, мене врятував торговець металобрухтом. Ось тобі й маєш, мозок розміром з... кому це потрібно. Декілька секунд він люто кружляв по колу.

— І не хто інший, а саме він присардачив мені оцю дерев'янку. Хіба не

огидно? Він продав мене до кунсткамери. Я став зіркою експозиції. Я мав сидіти на якомусь ящику і оповідати свою історію, в той час коли екскурсанти вмовляли мене підбадьоритися і не сприймати все за зле. «Не вішай сенсора, маленький робот»,— вигукували вони до мене,— «усміхнися, хоч трохи засмійся до нас». Мені доводилося їм розтлумачувати, що для того щоб зобразити на моєму обличчі усмішку, треба його відправити до майстерні і добрячих дві години поклепати його молотом, і те сприймалося на ура.

— Промова,— нагадав матрац. — Бо мені аж у пружинах чухликає почути промову, яку ти виголосив у болотах.

— Над болотами збудували міст. Гіперміст з кібернетичним інтелектом довжиною в сотні миль, який мав слугувати для переправи через болото іоноклопиків та вантажних потягів.

— Міст? — питонув ошелешено матрац,— отут, на болоті?

— Міст,— ствердно повторив Марвін,— саме отут, на болоті. Він мав відродити економіку системи Скорншелуса. Вони вгецали в будівництво моста всі кошти, і економіка розвалилася. Мене попрохали його відкрити. Кретини нещасні.

Почало накрапати, крізь туман сіявся дрібний дощ.

— Я стояв на головній платформі. На сотні миль попереду і на сотні миль позад мене простягався міст.

— І він виблискував? — зачаровано вигукнув матрац.

— Він виблискував.

— І він велично підносився над водами на сотні миль?

— Так, він велично підносився над водами.

— І він простягався в далину і зникав у невидимості імлі, мов срібна нитка?

— Ще й як,— відповів Марвін,— то ти хочеш послухати мою розповідь?

— Я хотів би почути твою промову,— сказав матрац.

— От що я сказав. Я сказав: «Я хотів би почати з того, що виступити на відкритті цього мосту для мене велика честь, задоволення і радість, та я не можу цього зробити, бо мої блоки брехні всі до одного вийшли з ладу. Я всіх вас ненавиджу і зневажаю. Тепер я оголошую цю невдатну кіберструктуру відкритою для ризикованих спроб кожного, кого нечистий

підбурить на нього ступити» — і я ввімкнувся в розімкнутий контур.

Марвін зупинився, переживаючи ту хвилю.

Матрац флюкав і прухляв. Він хлюмбурумкав, глепкав і виролявся і те останнє робив особливо плюхчано.

— Кулигай його в жарель,— вхрепнув він накінець,— чи то було величне видовище?

— І не питай. Уявляєш, цілий тисячомильний міст з розпачу склав своє лискуче полотно, ридаючи, пірнув у трясовину і втопився, забираючи з собою всіх присутніх на ньому.

Настала сумна скорботна тиша, яку порушило гучне ремство, ніби сотня тисяч людей зненацька сказала: «Гоп!» — і з небес, мов пушинки кульбаби на вітрі, в тісній бойовій формації плавно спускалася ланка білих роботів. Ніхто і оком не встиг моргнути, як вони вкрили болото, накинулися на Марвіна і відкрутили йому дерев'янку, а потім знялися в повітря і зникли в люці свого корабля, який сказав: «Фу!»

— От бачиш, з якими знущаннями мені доводиться змиритися? — сказав Марвін до хряпицяючого матраца.

І раптом роботи повернулися, щоб учинити ще одне насильство. І цього разу після їх відльоту матрац залишився на болоті один. Ошелешений та стривожений, він захлюмбурумкав. А від страху мало не кандикнувся. Він піднявся, щоб виглянути з-за очерету, та дивитися там не було на що: ні робота, ні сяючого мосту, ні корабля — одні очерети. Він прислухався, та в посвист вітру впліталися лише знайомі голоси навіжених етимологів, які перекликалися один з одним через похмурий болотяний простір.

Розділ 8

Тіло Артура Дента крутилося.

Навколо нього кружляли мільйони блискучих уламків розтрощеного Всесвіту, і кожна окрема скалка тихо летіла, кружляючи в порожнечі, віддзеркалюючи на своїй сріблестій поверхні загладу вогню та розрухи.

А потім темінь, що таїлася за Всесвітом, вибухнула, і кожен її окремий клаптик перетворився на кошлатий завій пекельного диму.

А потім і ніщо, яке причаїлося позаду теміні, десь там поза Всесвітом, розірвалося на друзки, а от за тим ніщо позаду теміні, десь там поза розколошмаченим Всесвітом, нарешті замаячила темна постать велетня, який промовляв велетенські слова.

— Отож-то були,— говорила постать, умостившись у велетенському зручному фотелі,— Кріккітські війни, найбільша катастрофа в історії нашої Галактики. Те, що ви переживали...

Помахуючи рукою, мимо пролетів Слартібарфаст.

— Це просто документальний фільм,— вигукував він,— це не найкраща його частина. Даруйте, ради бога, ніяк не намацаю клавішу перемотки...

— ...що випало на долю мільярдам мільярдів невинних...

— Ні в якому разі,— гукнув Слартібарфаст, знову пропливаючи мимо і розлючено вертячи в руках ту штуківину, яку він застромив у стіну Зали інформаційних ілюзій і яка фактично стирчала там і дотепер,— у часі перегляду не згоджуйтесь нічого купувати.

— ...людей, створінь, ваших побратимів по розуму...

Зазвучала музика — і знову ж то була велетенська музика, велетенські акорди. А за тим чоловіком із колосальних завіїв імли стали поступово вимальюватися три високі стовпи.

— ...Які перестраждали, пережили, а більшості пережити не вдалося. Замисліться над цим, друзі мої. І нумо не забувати — за хвилю я підкажу вам, в який спосіб назавжди зберегти пам'ять,— що до Кріккітських воєн Галактика була мов ясочка, Галактика купалася в щасті!

У цьому місці музика стала божеволіти від своєї колосальності.

— Щаслива Галактика, друзі мої, а символом її є Троїста Хвіртка! Тепер три стовпи виступили у всій своїй красі. Ті три стовпи вінчали дві поперечки. Для вивихнутого мозку Артура та композиція виглядала до опупіння знайомою.

— Три стовпи,— гримів той чоловік. — Крицевий стовп репрезентує Силу та Могутність Галактики!

Снопі світла шалено затанцювали по всій довжині лівого стовпа, справді зробленого з криці чи з чогось дуже подібного. Музика слалася низами й злітала у височінь верхами.

— Плексигласовий стовп,— оголошував чоловік,— репрезентує могутність

Науки та Розуму Галактики!

З правого боку інші снопи ліхтарів пускали вгору та вниз по колоні дивовижних зайчиків, які всередині прозорого стовпа створювали хитромудре світлове мереживо, а в шлунку Артура Дента — раптове непереборне бажання з'їсти морозива.

— І нарешті,— продовжував громовий голос. — Дерев'яний стовп репрезентує... — і тут від наміру розчуленості аж захрипів йому голос,— могутність Природи та Духовності!

Світло вихопило центральний стовп. Музика бравурно шугонула вгору в світ невимовного блаженства небесного царства.

— На них тримаються,— розкочувався голос, наближаючись до апогею,— Золота Поперечка Процвітання та Срібна Поперечка Миру!

Тепер уся споруда була залита сліпучим сяєвом, на щастя, музика давно вже щезла за виднокраєм сприйняття. Наверху трьох стовпів діамантово виблискували дві поперечки і сліпили очі своїм розкошем. Здавалося, що згори на них примостилися чи то дівчатка, чи то янголи. Та зазвичай на янголах одягу набагато більше.

Раптом у зображуваному космосі запала глуха тиша, світло потьмяніло.

— Немає жодної планети,— нагнітав професійно поставлений голос чоловіка,— жодного цивілізованого світу в Галактиці, який би навіть сьогодні не шанував цього символу. Навіть у примітивних племен він зберігається у родовій пам'яті. Ось те, що зруйнували орди Кріккіту, і це те, що тримає їхній світ в ув'язненні і буде тримати їх у тій хурдизі до кінця вічності!

І хвацьким жестом чоловік витягнув на долоні модель Троїстої Хвїртки. Страшенно важко було окреслити мірило в цьому екстраординарному спектаклі, та модель виглядала так, ніби вона була заввишки зо три фути.

— Певна річ, ключ — не справжній. Як усім відомо, той був знищений, його вижбурнули у вічно кружляючі вихрові потоки космічно-часового континууму, і він втрачений назавжди. Це чудове відтворення, зроблене руками народних умільців. Користуючись таємницями старожитних майстрів, вони з любов'ю зібрали цей сувенір, який стане окрасою вашої оселі і буде як данина Галактиці, і нагадуватиме вам про тих, хто поліг за нашу Галактику,— на вівтар якої вони склали свої голови...

В цю хвилю знову мимо проплив Слартібартфаст.

— Намацав,— сказав він. — Зараз вимкнемо це чортovinня. Тільки, дивіться ж, йому не кивайте.

— А зараз давайте схилимо наші голови на знак оплати,— промовив співучо голос, а потім пробуркотів те саме знову, набагато швидше і в зворотному порядку.

Світло загорілося і погасло, стовпи зникли, чоловік поточився і розчинився в порожнечі, а Всесвіт спритно склався навколо них у знайомі обриси.

— Второпали суть? — спитав Слартібартфаст.

— Я ошелешений,— мовив Артур,— і спантеличений.

— Я задрімав,— сказав Форд, який якраз у цю хвилю став видимий. — Я що-небудь проґавив?

Вони й незчулися, як знову, погойдуючись, стояли на самому краю жахливо високої скелі. Вітер шмагав їхні обличчя і нісся далі через усю затоку, на якій залишки одного із найбільших та найпотужніших космічних бойових флотів, що будь-коли збиралися в історії Галактики, поспішно перетворювалися з попелу в свій первинний стан. Небо було похмуро-рожевим і, дивно міняючись, темнішало до синього, а вище — аж до чорного. З нього бухав дим, огортаючи все навколо з надзвичайною швидкістю.

Тепер події линули повз них задом наперед, майже так швидко, що їх не було змоги розгледіти, і коли за одну мить величезний космокрейсер шугнув від них геть, ніби вони сказали йому: «Киш!», Форд з Артуром ледь устигли скумекати, що то була якраз та мить, коли вони ввімкнулися в інфоілюзію.

Та тепер усе змінювалося ще швидше — суцільне відеотактильне миготіння, яке теліпало і трусило їх крізь століття галактичної історії, перекручувалось, смикалось, мерехтіло. Звук перетворився на пронизливий свист.

Крізь дедалі складнішу суміш подій, час від часу вони вирізняли, швидше чуттям, аніж зором, страшенні катастрофи, жахливі злочини, катаклізми, які завжди були пов'язані з певними, знову і знову виникаючими образами. Єдиними образами, які будь-коли чітко вимальовувалися з лавини карколомної лавини історичних фактів були: Троїста Хвїртка, твердий

червоний м'ячик та безжальні білі роботи, та ще щось менш чітке, щось темне та затуманене хмарами.

Та було ще одне чітке відчуття, яке явно пробивалося з водограю плинності часу.

Це те саме, що записати на стрічку цілий ряд послідовних клацань, а потім прокручувати їх з прискоренням, окремі клацання втраять свою індивідуальність і поступово зіллються в безперестанний вискучий звук, тож у даному випадку сума індивідуальних вражень набирає якості стійкого почуття — хоча й почуттям його назвати важко. Коли то було почуття, то воно було зовсім беземоційне. То була ненависть, сліпа ненависть. Вона була холодною, та не крижаним холодом льоду, а холодом стіни. Вона була безособова, та не такою безособовою, як у натовпі здійснений кулак, а такою безособовою, як видрукований на комп'ютері квиток на штраф за порушення правил паркування. І знову ж таки вона була нещадна, та не така нещадна, як куля чи ніж, а така нещадна, як цегляна стіна поперек швидкісного шосе.

І так само як висхідний тон буде змінювати свій характер і набиратиме гармонійного забарвлення, знову ж таки здавалося, що це беземоційне почуття піднялося до нестерпного, хоч і німого крику і раптом примарилося, що то крик вини та відчаю.

І неждано все стихло.

У тиші надвечір'я вони стояли на вершині звичайного пагорба.

Сонце схилилося до заходу.

Навколо них плавко перекочувалися м'які хвилі зелених полів. Птахи висловлювали своє ставлення до усього цього співом, і здавалося, що загальна їхня думка — схвальна. Трохи поодаль було чути, як голосно бавилися діти, а ще трохи далі від них, у сутеніючому вечірньому світлі, виднілися обриси маленького містечка.

Схоже було на те, що містечко складалося з доволі низеньких будиночків, збудованих з білого каменю. їх обриси на тлі неба пестили око.

Сонце майже закотилося.

Невідомо звідки зазвучала музика. Слартібартфаст смикнув якийсь вимикач, і вона обірвалася.

Голос почав: «Це...» — Слартібартфаст сіпнув іще якийсь вимикач, і голос

увірвався.

— Я вам поясню,— спокійно сказав старий.

Цей край дихав спокоєм. Артур почувався щасливим. Навіть Форд видавався веселим. Вони трохи пройшли в напрямку містечка, і інформаційна ілюзія трави під ногами була приємною та пружкою, а інформаційна ілюзія квітів пахла солодко. Лише Слартібартфаст здавався настороженим і не в настрої.

Він зупинився і поглянув угору.

Раптом Артурові спало на думку, що раз вони вже добралися до кінця, так би мовити, чи точніше — до початку всіх страхів, які вони підсвідомо пережили, ось-ось має стрястися біда. Йому було боляче навіть подумати, що з таким ідилічним краєм, як оцей, може трапитися щось зле. Він теж здійняв очі до неба. В небі не було нічого.

— Що, вони збираються напасти на це містечко? — спитав він, усвідомлюючи, що знаходиться всього-на-всього всередині кінострічки, та незважаючи на те він відчував тривогу.

— Ніщо не нападе на це містечко,— сказав Слартібартфаст з несподіваним хвилюванням у голосі,— це виток усього. Оце якраз і є та планета. Це Криккіт.

Він пильно вдивлявся в небо.

Небо від одного виднокраю до іншого, зі сходу до заходу, з півночі до півдня було зовсім і повністю темним.

Розділ 9

Туп, туп. Урррр.

— Приємно бути в пригоді.

— Заткни пельку.

— Дякую.

Туп, туп, туп, туп, туп. Урррр.

— Дякую, що зробили величезну приємність простим дверям.

— Щоб тобі діоди проіржавіли.

— Дякую вам. Щасливого дня. Туп, туп, туп, туп.

Урррр.

— Розчинитися для вас — одне задоволення...

— Відчепися.

— ...А ще більше — зачинитися за вами з почуттям виконаного обов'язку.

— Я ж сказав, відчепися.

— Дякую за увагу. Туп, туп, туп, туп.

— Гуп!

Зафод перестав тупати. Він швендяв по кораблю «Золоте серце» вже декілька днів і до цих пір жодні двері не сказали йому: «Гуп!» Він явно був певен, що досі жодні двері не сказали йому: «Гуп!»

Це не схоже на те, що говорять двері. Дуже вже лаконічно. Більше того, на зорельоті не знайшлося б достатньо дверей. А воно прозвучало так, ніби «Гуп!» сказали сто тисяч людей, що його й спантеличило, бо на кораблі він був один.

Було темно. Більшість несуттєвих систем корабля були вимкнені. Корабель неспішно плинув своїм курсом через далекі околиці Галактики, оточений чорнильно-чорними нетрями космосу. Звідки тут могла взятися сотня тисяч людей і зненацька гарикнути оте «Гуп!»?

Він глипнув в один бік коридору, а потім — у протилежний. У коридорі снував лише глибокий морок. У темноті жевріли одні тьмяно-рожевуваті обриси дверей, які мерехтіли в такт їх словам. Хоча Зафод і перепробував усе, що йому спадало на думку, та позатикати пельки тим дурноверхим дверям так і не зміг.

Світло було вимкнене, тож його голови не бачили одна одну, бо жодна з них зараз не мала гідного виду — з тої самої миті, коли він здуру зазирнув собі в душу.

Який дідько підштовхнув його на те? А сталося те однієї пізньої ночі — правди ніде діти. День видався важким, — теж правда.

З бортових гучномовців лилася тужлива музика — і це правда. І, що правда, то правда, він був напідпитку.

Іншими словами, в наявності були всі причини, які спонукають людину копирсатися в своїй душі, та, як показало життя, копирсатися було не слід. І зараз, стоячи мовчки й самотньо в темнім коридорі, він згадав той момент і здригнувся. Його ліва голова подивилася в лівий бік, права — в правий, і

кожна вирішила, що треба було йти куди очі дивляться. Він прислухався, та не почув нічого. Тільки того й було, що «Гуп!».

З якого ото б лиха комусь треба було приперти аж сюди таку силу-силенну людей, щоб просто гаркнути одне слово?

Він нервово рушив до рубки. Принаймні там, за пультом керування, він почуватиме себе при ділі. Він знову зупинився. Еге, в такому стані брати на себе керування зорельотом — кепська справа.

Він знову повернувся думками до тієї ночі. Першим потрясінням для нього було відкриття того, що душу він таки мав.

Сказати правду, у нього завжди була підозра щодо її існування, бо він мав повний комплект усіх стандартних органів, а деяких навіть і по два, та отак зненацька зіткнувся з чимось, що причаїлося десь у глибині твого єства, виявилось вкрай несподіваним.

А потім він був ще дужче шокований тим, що та душа не така вже й мила та чудова річ, на яку чоловік у його становищі мав би природне право розраховувати, і те зовсім вивело його з рівноваги.

Потім він замислився над тим, а чи справді його становище таке вже й хороше, як йому видається, і, вражений цією думкою, мало не випустив свою склянку, не порожню до того ж. Він похапцем завбачливо вихилив її, щоб з нею не сталося ще якої халепи. Потім він хутенько глитнув ще одненьку чарочку, щоб та друга догнала ту першу, а заодно перевірила, чи зручно вона там умостилася.

— Воля,— сказав він голосно.

У цю мить до рубки зайшла Трилліан і виголосила декілька екзальтованих сентенцій на предмет волі.

— Я не можу з нею зжитися,— понуро сказав він і послав третю чарку, щоб та довідалася, чому друга до цих пір не доповіла про стан першої. Потім непевно зиркнув на обох Трилліан і дійшов висновку, що ота, праворуч, йому більше до вподоби.

Він перехилив чарку в своє друге горло з тим прицілом, що на перехресті шляхів вона перейме попередню, і хай об'єднаними силами підіймуть дух другої. Тоді хай усі три ринуться на пошуки першої та добряче з нею поговорять.

Не будучи певним, що четверта чарка правильно зрозуміла своє

призначення, він послав за нею п'яту, щоб та витлумачила план дії детальніше, а шосту — для моральної підтримки.

— Ти багато п'єш,— сказала Трилліан.

Намагаючись звести чотирьох Трилліан в єдиний образ, його голови стукнулися лобами. Він облишив цю справу і, перевівши погляд на навігаційний екран, здивувався, уздрівши на ньому силу-силенну зірок.

— Яюсь випала нагода, приключилася пригода, зіпсувала все погода... — промимрив він. —

— Послухай,— сказала співчутливим тоном Трилліан і сіла поруч,— цілком зрозуміло, що, очевидно, деякий час життя тобі буде здаватися безцільним. Він вирячився на неї. Йому ще ніколи не доводилося бачити людини, щоб могла сама собі сісти на коліна.

— Ну й дива! — вирвалося в нього, і мимоволі до горла вилася ще одна чарчина.

— Ти завершив справу, яку було на тебе покладено багато років тому.

— Та ні, я щосили намагався від неї відкараскатися.

— І все ж ти довів справу до кінця.

Він крякнув. Здавалося, що в його шлунку чорти гопки стають.

— Боюсь, що ця справа мене доконала,— сказав він. — Ось я, Зафод Біблброкс, куди забажаю, туди й полечу, що заманеться, те й відмочу. У мене самий що *не* є класний корабель у звіданих небесах, дівчина, з якою все, здається, йде якнайкраще...

— Чи ж бо?

— Ну, наскільки можу я судити. Я не фахівець з особистих стосунків... Трилліан звела брови.

— Я,— додав він,— хлопець хоч куди, який може зробити все, що зажадає, от тільки я зовсім не знаю, чого мені хочеться.

Він помовчав.

— Раптом одне,— додав він,— перестало в'язатися з іншим. — І наперекір такому твердженню, він смикнув ще чарчину і не дуже граціозно сповз з фотелю.

Поки він відсипався, Трилліан погортала бортовий примірник «Путівника по Галактиці для космотуристів». Там пропонувалася одна порада щодо пияцтва.

— Не цурайтеся питва,— говорилося там,— і хай вам щастить.

Для тих, хто бажав одержати детальнішу інформацію, путівник радив звернутися до статті про неозорість Усесвіту та способи примирення з цим фактом.

Потім вона надибала на статтю про одне з чудес Галактики — екзотичну курортну планету Хайляй Вайляй. Хайляй Вайляй — це світ, який складають ультрасуперрозкішні готелі та казино, кожне з яких утворилося внаслідок дії природної ерозії вітром та дощем.

Вірогідність такого винику дорівнюється приблизно одному шансу із нескінченності. Причини такого явища залишаються таємницею, бо жодному геофізику, фахівцю з теорії ймовірності, метеорологу-аналітику чи дивологу, що палає бажанням дослідити ті явища, побувати там не по кишені.

— Клас,— подумала про себе Трилліан, і за кілька годин, під сліпучими променями сонця великий білий корабель у вигляді сап'янця повільно спускався з неба, прямуючи до яскраво освітленої піщаної космопристані. Там, долі, корабель викликав фурор, і Трилліан була задоволена собою. Вона чула, як Зафод човгав десь по кораблю і щось собі насвистував.

— Як ти себе відчуваєш? — спитала вона по внутрішньому зв'язку.

— Добре,— відказав він бадьоро,— просто чудово.

— А де ти зараз?

— У туалеті.

— А що ти там робиш?

— Просто сиджу.

За якусь годину чи дві стало ясно, що власне це він і робить, тож корабель повернувся в небо, навіть не відкривши свої люки.

— Агов,— озвався комп'ютер Едді.

Трилліан терпляче кивнула, побарабанила по консолі пальцями і натиснула на перемикач інтеркому.

— Гадаю, що розвага примусом тобі не до вподоби.

— Очевидячки, ні,— відповів Зафод невідомо звідки.

— Гадаю, що фізичне навантаження допоможе тобі трохи розвіятися.

— Гадаю, що ти можеш гадати що завгодно,— заявив Зафод.

Трохи згодом, коли Трилліан сіла, щоб погортати «Путівника» знову, в око

їй упав заголовок «Умови доступу до сфери розваг», і коли корабель «Золоте серце» ринувся на неправдоподібній швидкості в невизначеному напрямку, вона відсьорбувала з філіжанки якесь непридатне для пиття творіння нутрімату і читала про те, як навчитися літати.

От що написано в «Путівнику по Галактиці для космотуристів» про мистецтво літати:

Політ — це мистецтво, або точніше — вправність. Вправність полягає в тому, щоб навчитися падати на землю і пролетіти повз неї.

Дочекайтеся гарного дня і спробуйте.

Перший етап труднощів не викликає.

Від вас вимагається лише одне — рішуче, з усієї сили, кинутися вниз і відігнати від себе думку про те, що вам буде боляче.

Це означає, що вам буде боляче тоді, коли ви не зумієте пролетіти повз землю.

Більшість людей не спроможні пролетіти повз землю, та коли вони будуть старатися належним чином, існує вірогідність, що вони не пролетять мимо і неодмінно об неї гепнуться.

Ясно, що труднощі полягають власне в другій частині — пролетіти мимо. \ Головне в цій справі — пролетіти повз землю випадково. В тому, щоб навмисне намагатися пролетіти повз землю, сенсу немає, бо це вам не вдасться. Вам необхідно зробити так, щоб вашу увагу чимось раптово відволікли, коли ви будете напівдорозі до землі, і зробити так, щоб ви вже не думали про падіння, або про землю, чи як вам буде боляче, коли ви не зумієте пролетіти мимо.

Тут і балакати нічого, як важко відволікти свою увагу від цих трьох речей за ту частку секунди, що маєш у своєму розпорядженні, дуже важко. От того-то, після кількох перших невдач, більшість людей розчаровуються в цьому захоплюючому та видовищному виді спорту.

Проте, якщо вам достатньо поталанило і у вирішальний момент вашу увагу на мить відвернуто, скажімо, парюю струнких ніг (щупальцями, псевдоногою, то вже буде залежати від вашої видової приналежності та/або особистих нахилів), чи вибухом бомби поблизу, чи, може, ви помітили рідкісний вид жука, що повзе по найближчій галузці, отоді в своєму подиві ви аж ніяк не гепнетесь об землю, а зависнете за декілька

двоїм від землі, і для стороннього ока ви, мабуть, будете виглядати трохи дурнувато.

Цієї миті якраз необхідна глибока та витончена зосередженість.

Зависайте і пливіть у повітрі, пливіть і зависайте.

Не думайте про свою вагу, і хай вище підіймає вас подмук вітру.

Хто б що не говорив, у цю хвилю не звертайте на те уваги, бо корисного вам ніхто нічого не скаже.

Найбільш вірогідно, що до ваших вух долетять вигуки на кшталт: «Боже праведний, ти що, літаєш? Бути того не може!»

Життєво важливо їм не повірити, бо ж раптом правда може виявитися на їхньому боці.

Злітайте все вище і вище.

Спробуйте кілька разів пірнути вниз, спочатку дуже сторожко, а потім, рівномірно дихаючи, витайте над кронами дерев.

НІКОМУ НЕ МАХАЙТЕ.

Після декількох вдалих спроб ви зрозумієте, що відволікатися стає дедалі легше і легше.

Потім ви пізнаєте силу-силенну премудростей: як керувати своїм летом, регулювати свою швидкість, свою маневреність,— і зазвичай вся штуківина криється в тому, щоб не занадто замислюватися над тим, що ви хочете зробити, а просто пускайте все на самоплин, ніби щось таке, що від вас зовсім не залежить.

Ви довідаєтеся також, як приземлятися належним чином, а це така штука, що з першого разу ви неодмінно сядете маком.

Ви можете вступити до одного з приватних клубів літальників, де вам допоможуть досягати найважливішої з усіх миттєвостей — самовідключення. Вони наймають людей з подиву гідними тілами та думками і в критичний момент ті люди вихоплюються із-за кущів і наглядно виставляються та/або витлумачують свою особливість словесним потоком. Не кожен автостопник може вступити до такого клубу, зате для деяких з них — це ймовірне місце тимчасового працевлаштування.

Трилліан читала це спрагло, та зрештою змушена була визнати, що Зафод не в тому емоційному стані, щоб пробувати літати, чи дряпатися по горах, чи тягатися з Брантісвоганським Цивільним Управлінням, щоб воно визнало

свідоцтво про зміну місця проживання правомірним, ці речі теж були включені до переліку під заголовком «Умови доступу до сфери розваг».

Замість того вона скерувала корабель до Аллосіманіус-Синеки, планети льоду, снігу, запаморочливої краси та лютого холоду. Лижня від снігових рівнин Ліски до вершини Кришталевих Пірамід Састантуа, навіть з реактивними лижвами та з упряжкою снігогончаків, довга і виснажлива, зате краєвид з вершини, що відкривається на поля льодовика Стін, мерехтливі Призматичні Гори та далекий примарний танок льодосвітликів спочатку заморожує розум, потім повільно підносить його до доти незнаних виднокраїв насолоди прекрасним, і зі свого боку Трилліан відчувала, що вона не проти того, щоб трохи відчути, як її мозок повільно підноситься до доти незнаних виднокраїв насолоди прекрасним.

Вони зійшли на низьку орбіту.

Попід ними розпростерлися срібристо-білі ризи Аллосіманіуса-Синеки.

До пізньої ночі Зафод залишався в ліжку. Одну голову він засунув під подушку, а друга розгадувала кросворди.

Трилліан знову терпляче покивала, дорахувала до кільканадцяти нулів і сказала собі, що основне зараз витягти з Зафода бодай єдине слово.

Вимкнувши всю кухонну робото-варо-паро-смажоматику, вона приготувала най-най-найсмачнішу вечерю, на яку їй тільки стачило тями: ніжно підрум'янене на олії м'ясо, пахучі фрукти, запашні сири, колекційні тонкі альдебаранські вина.

Все це вона склала на тацю і притарабанила йому власноручно, а потім запитала, чи немає в нього бажання поговорити.

— Щезни у вакуум,— була відповідь Зафода.

Трилліан терпляче покивала, дорахувала аж до кільканадцяти нулів з гаком, легенько хряпнула тацею об стіну, пройшла до транспортного відсіку і телерепортувала себе к бісу геть з його життя.

Вона навіть не запрограмувала якихось координат, у неї не було ані найменшої гадки, куди податися, вона просто перетворилася на випадковий набір крапок, які летіли крізь Усесвіт.

— Гірше,— сказала вона собі, натискаючи кнопку,— аніж тут, не буде ніде.

— Ну, й гайда,— промимрив собі під носа Зафод, перевернувся на другий бік, та за цілу ніч так повіки і не склепив.

Наступного дня, роблячи вигляд, що не шукає її, він безнастанно ходив порожніми коридорами корабля, хоча й знав, що її тут немає. Комп'ютер дошкуляв його запитаннями, що збіса на кораблі коїться, та Зафод заткнув двійко йому терміналів електронними кляпами і продовжував нудитися.

Через деякий час він став вимикати світло. Дивитися не було на що. Ніяких подій не передбачалося.

Якось уночі, лежачи в ліжку,— а тепер на кораблі ніч була безперервною,— він вирішив зібратися з силами і скерувати події в логічне русло. Він рвучко сів у ліжку і став похапцем одягатися. Йому спало на думку, що у Всесвіті має бути хтось такий, хто почувається більш розбитим, мізерним і забутим, аніж він, тож він рішив узятися до справи і знайти того співбрата. Напівдорозі до рубки його осяйнуло, що ним міг бути Марвін, і він мерщій повернувся до ліжка.

А через кілька годин він знову вирушив у свій марний обхід затемнених коридорів, лаючи привітні двері, отут-то він і почув вимовлене «Гоп» і те його страшенно знервувало.

Напружено спершись на стінку коридору, він морщив свої обидва лоби, ніби силкуючись відкоркувати пляшку методом телекінезу. Він приклав пучки пальців до стіни і відчув якусь дивну вібрацію. Тепер йому зовсім чітко було чути ледь відчутні шерехи, і долинали вони не звідкіля-небудь, а з боку рубки. Сумніву не було.

Провівши рукою по стіні, він наткнувся на щось таке, що йому було конче потрібно. Він тихенько просунувся трохи далі.

— Гей, комп'ютере? — прошепотів він.

— Ммм? — так само тихо відповів найближчий до нього термінал комп'ютера.

— Чи є хто-небудь на борту?

— Ммм,— відповів комп'ютер.

— Хто ж це?

— Ммм ммм ммммм,— сказав комп'ютер.

— Чого?

— Ммм ммм мм ммммммммм. Зафод затулив долонями одне із своїх облич.

— О Заркуне, спаси і помилуй,— промимрив він. Потім став пильно

вдивлятися туди, де в темному кінці коридору був вхід до рубки і звідки долинали гучніші та змістовніші звуки і де були розташовані застряглі термінали.

— Комп'ютере,— знову прошепотів він.

— Ммммм?

— Коли я вийму твій кляп...

— Ммммм.

— ...нагадай, щоб я врізав собі в пісок.

— Ммммм ммм?

— Все одно, якої голови. Ти просто скажи мені одне: це небезпечно? На «так» ммекни один раз, на «ні» — двічі.

— Ммммм.

— Небезпечно?

— Ммммм.

— Ти випадком не ммекнув двічі?

— Ммммм ммм.

— Гмммм.

Дюйм за дюймом він просувався вперед по коридору, а здавалося, що він волів би задкувати цілими ярдами, що і відповідало істині.

Він уже був на відстані двох ярдів від дверей рубки, коли раптом з жахом усвідомив, що двері обов'язково привітають його, і застиг мов укопаний.

Він не спромігся вимкнути дверні контури ввічливості.

Ці двері до рубки були втоплені в стіну так, щоб скосяти гострі кути карколомної конструкції самої рубки, тож він тішив себе надією пройти непоміченим.

У відчаї Зафод притиснувся до стіни, пробурмотівши кілька слів, від яких його друга голова була шокована.

Вдивляючись у рожевий обрис дверей у темні коридору, він зрозумів, що спроможеться виявити межу поля чутливості, яке повідомляє двері про будь-чиє наближення і про необхідність відчинитися з бадьорими і привітними словами.

Він ще щільніше притиснувся до стіни і посунувся до дверей, розпластуючи груди настільки можливо, щоб була не тернутися об рамку невидимого периметра поля. Він затримав дихання і дякував долі за те, що протягом

останніх кількох днів меланхолійно провалявся в ліжку, а не намагався зігнати зло на еспандерах у спортивному залі корабля.

І тут він збагнув, що саме в цю хвилю треба заговорити.

Легенько вдихнувши повітря кілька разів, він тихо, але швидко промовив: «Двері, якщо ви чуєте мене, відгукніться, тільки дуже й дуже тихенько».

Дуже й дуже тихенько двері прорипіли: «Я вас чую».

— Добре. За хвилю я попрошу вас відчинитися, А коли ви відчинитеся, я прошу вас, не говоріть, що вас це ошчасливило, гаразд?

— Гаразд.

— А ще я попрошу, щоб ви не говорили мені, що я ошчасливив прості двері чи щось на зразок того, що відчинитися переді мною — це велика честь для вас і невимовне задоволення знову зачинитися з почуттям добре виконаного обов'язку, гаразд?

— Гаразд.

— І я не бажаю, щоб ви побажали мені доброго дня, зрозуміло?

— Я розумію.

— Чудово,— сказав Зафод і напружився,— тепер відчиняйте.

Двері потихеньку розчинилися. Зафод потихеньку прослизнув усередину. Двері тихенько зачинилися за ним.

— Ви задоволені, містере Біблброкс? — проказали голосно двері.

— Я хочу, щоб ви уявили,— сказав Зафод до гурту білих роботів, які в цю мить різко обернулися на голос і здивовано дивилися на нього,— що я тримаю в руках надзвичайно потужну крупнокаліберну громихівку.

Настала страшенно холодна і зловісна тиша. Роботи вилупилися на нього своїми гидокапосно-мертвими очима. Вони стояли непорушно. В їхньому вигляді було щось напружено-моторошне навіть для Зафода, який бачив їх уперше і навіть нічого про них не чув. Криккітські війни належали до стародавньої історії Галактики, а більшість часу на уроках стародавньої історії Зафод тільки те й робив, що вигадував та мріяв про те, як йому злягтися з дівчиною, що була в сусідній кіберкабінці, а позаяк його особистий навчаючий комп'ютер був суттєвою частиною того фантазування, то всі програми з історії були стерті і замінені більш актуальною групою концепцій, а закінчилося це тим, що директор школи той комп'ютер списав і відіслав його до притулку для дегенеративних

кіберматів, куди відправили і дівчину, яка мала необачність гаряче закохатися в нещасну машину, а виником того для Зафода стало те, що (а) йому не пощастило навіть ні разу наблизитися до дівчини, і (б) він пропустив цілу епоху старожитної історії, знання про яку, в дану хвилину, стали б йому в неоцінімій пригоді.

Він ошелешено розглядав роботів.

Неможливо було витлумачити, чому саме, але їхні гладенькі та глянцево-білі тіла здавалися ідеальним втіленням чистого, клінічного зла. Починаючи з їхніх гідокапосно-мертвих очей і закінчуючи їхніми могутніми неживими ногами, вони були явним витвором розуму, який хотів лише вбивати. Зафод відчув, що холоне від страху.) Роботи вже встигли розібрати частину задньої стіни і пробрили прохід до життєво важливих внутрішніх механізмів корабля. За уламками обшивки Зафод ще з більшим жахом побачив, що вони пробиваються до самого серця корабля, серця Неймовірної Тяги, яка загадковим чином створювалася невідомо звідки, до самого «Золотого серця».

Найближчий до нього робот розглядав його так, ніби визначав характеристики кожної молекули його тіла, його душі та його розуму. Вимовлені роботом слова, здавалося, підтвердили те враження. Перш ніж розглядати слова, сказані роботом, варто підкреслити, що Зафод був першим органічним створінням, кому поталанило почути голос одного з цих істот за останні десять мільярдів років. Якби він більше приділяв уваги своїм урокам зі стародавньої історії, а не своєму тлінному тілу, то така честь вразила б його дужче.

Голос робота був таким самим, як і його корпус — холодним, глянцеvim і нежиттєvim. У ньому звучало майже вишукане скрипіння. Словом, голос був таким же древнім, як і його власник.

А сказав він от що:

— Так, ви справді тримаєте в руках крупнокаліберну громихівку.

На якусь мить Зафод не второпав, що він каже, та потім скося глянув на свою руку і з радістю побачив: те, що він намацав у заглибленні стіни, було справді тим, чим йому хотілося, щоб воно було.

— Ага,— сказав він з глузлигим полегшенням, що було не зовсім доречно, — тож я не хотів перенапружувати твою уяву, роботе.

Хвилину або й дві ніхто не обмовився й словом, і Зафод збагнув, що роботи завітали сюди явно не для того, щоб вести розмову, тож ця участь випадає йому.

— Я не міг не помітити того, що ви припаркували свого корабля,— сказав він, киваючи однією із своїх голів у відповідному напрямку,— впоперек мого.

Ніхто з роботів цього не заперечив. Не зважаючи ні на які правила поведінки у вимірах, вони матеріалізували свій корабель якраз там, де вони того собі хотіли, внаслідок чого він зчепився з «Золотим серцем» хрест-навхрест, нібито один звичайнісінький гребінець з другим.

І знову вони нічого не відповіли, тож Зафоду стало цікаво, чи зав'яжеться у них розмова, якщо свою частину діалогу він буде викладати у формі запитань.

— Правду я кажу? — запитав він.

— Так,— відказав робот.

— Е-е, гаразд,— продовжував Зафод,— то що ж ви, хлоп'ята, тут робите? Мовчання.

— Роботи,— поправився Зафод,— що ви, роботи, тут робите?

— Ми прийшли,— проскрипів перший робот,— по Золоту поперечку. Зафод кивнув. Він помахав пістолетом, вимагаючи детальнішого пояснення. Робот, здається, той порух зрозумів.

— Золота поперечка — то частина ключа,— продовжував він,— якого ми шукаємо, щоб визволити наших Повелителів із Кріккіту.

Зафод кивнув знову. Він ще раз помахав пістолетом.

— Ключ був роздроблений у часі і космосі. Золота поперечка вмонтована в пристрій, що приводить у рух твій корабель. Вона знову має стати частиною ключа. Наші Повелителі вийдуть на волю. Перебудову Всесвіту буде відновлено.

Зафод кивнув поновні.

— Що, ви кажете, буде відновлено? — поцікавився він.

Видалося, що по зовсім невиразному обличчю робота промайнув трохи болісний вираз. Очевидно, що розмова викликала перевантаження його нервових блоків.

— Знищення,— сказав він. — Ми шукаємо Ключ,— повторив він. — У нас

уже є Дерев'яний стовп, Крицевий стовп та Плексигласовий стовп. За мить ми заволдіємо Золотою поперечкою...

— Ні, не заволдієте.

— Заволдіємо,— просто сказав робот.

— А дзуськи. Без неї мій корабель не зможе рухатися.

— За мить,— терпляче повторив робот,— ми заволдіємо Золотою поперечкою...

— А зась,— сказав Зафод.

— А затим ми маємо поспішати,— сказав зо всією серйозністю робот,— на вечірку.

— Отак,— сказав здивовано Зафод. — А мені можна з вами?

— Ні,— відказав робот,— ми маємо намір застрелити вас.

— Та хіба? — сказав Зафод, помахуючи пістолетом.

— Так,— сказав робот, і вони в нього стрельнули.

Зафода охопив такий подив, що він остовпів, і роботи вимушені були дати ще один залп, перш ніж він упав.

Розділ 10

— Тссс,— сказав Слартібартфаст,— слухайте і спостерігайте.

На стародавній Кріккіт уже опустилася ніч. Небо було темне і порожнє. Тільки й світла було, що з ближнього міста, з якого ласкавий вітерець доносив звуки свята. Вони стояли під кроною дерева, яке п'янило їх своїми хмільними пахощами. Артур сів навпочіпки і відчув під долонями інформаційну ілюзію ґрунту та трави. Він провів по них пальцями. Ґрунт видавався твердим і ситим, трава — цупкою. Важко було уникнути того враження, що у всіх відношеннях це було справді чарівне місце.

Та все ж небо було надмір порожнім, і Артурові здавалося, що воно кидало певний холод на ідилічний в цілому краєвид, хоча зараз його і не було видно. І все ж, міркував Артур, це справа звички.

Він відчув, як хтось торкнувся його плеча, і підняв очі. Слартібартфаст мовчки показував йому на щось таке, що було з іншого боку пагорба. Він поглянув і зміг роздивитися лише вервечку крихітних вогників, що,

гойдаючись та пританцьовуючи, повільно посувалися в їхньому напрямку. У міру того як вони підходили ближче, стало чутно і якісь звуки, і невдовзі стало ясно, що тьмяні вогники та нерозбірливий галас належали невеличкому гурту людей, які через пагорб чимчикували додому, до містечка.

Вони пройшли зовсім близько від спостерігачів під деревом, розмахуючи ліхтарями, від чого м'які химерні тіні танцювали поміж стеблами трави та стовбурами дерев. Вони вдоволено балакали і врешті заспівали пісню про те, який чудовий-пречудовий світ, які вони щасливі, як гарно вони попрацювали на фермі і як приємно йти додому, де на них чекають їхні дружини та діти. Потім ішов ритмічний приспів про те, як особливо гарно пахнуть квіти о цій порі року, і про те, як прикро, що здохла собака, так і не діждавшись, доки завітнуть її улюблені квіти. Артурова уява майже змалювала Пола Маккартні, який сидить вечірком, задравши ноги на парапет каміна, намугикуючи оцю пісеньку Лінді і гадаючи, що б його купити на гонорар за неї — може, графство Ессекс.

— Повелителі Кріккіту,— промимрив Слартібартфаст замогильним тоном.

Оскільки ці слова пролунали саме тоді, коли Артур думав про Ессекс, на мить усе змішалось в його голові. Потім логіка ситуації допомогла йому зібратися з думками і повернула його до реальності їхнього стану, проте, все одно не второпав, що має на увазі.

— Хто? — перепитав він.

— Повелителі Кріккіту,— знову сказав Слартібартфаст, і якщо перед цим його шепіт був замогильним, то на цей раз він прозвучав ніби з царства Аїда, та ще й належав бідоласі, хворому на бронхіт.

Артур удивлявся в гурт фермерів, намагаючись стулити до купи ті крихти інформації, що на даний момент була в його розпорядженні.

Люди з гурту явно були позаземцями, хоча б тому, що вони здавалися трохи зависокими, худорлявими, незугарними і такими блідими, що мало не білими, а взагалі здавалися доволі привабливими, можливо, трохи дивакуватими; бачте, не обов'язково горіти бажанням вирушити з такими людьми в далеку екскурсію на автобусі, але якщо вони відрізнялися від звичайних добропорядних людей, то тільки тим, що були надто симпатичні, а не не дуже симпатичні... То навіщо ж було Слартібартфасту шипіти, мов

ковальський міх, що більш згодилося б для радіореклами одного з тих мерзенних фільмів про лісорубів з циркулярною пилкою, які беруть додому халтуру?

Отож ця історія з Кріккітом не така проста, як здається. Він так і не до-петрав, який же існував зв'язок між тою грою, що на Землі називається крикет, та тим...

На цьому Слартібартфаст перервав перебіг його думок, ніби відчувши, що роїться в його мозку.

— Гра, яка відома тобі, як крикет,— заговорив він, а його голос, здавалося, ще блукав підземними переходами,— є одним з тих дивних породжень родової пам'яті, дякуючи якій багато концепцій і образів продовжують жити в свідомості і після того, як істинне значення втратилося в імлі часів. З усіх існуючих у Галактиці цивілізацій та племен тільки англійці могли в якійсь мірі оживити пам'ять тих страхітливих воєн, які колись терзали Всесвіт, і, даруйте, перетворити її в те, що загалом розглядається як нудна і безцільна гра.

— Мене самого вона захоплює неабияк,— додав він,— та, в очах більшості людей, ваша вина полягає в непоправно-гротескно-поганому смаку. Взяти хоча б той епізод, коли маленький червоний м'ячик уціляє в хвіртку,— це дуже непристойно. Просто нахабство якесь.

— Гм,— насупившись, гмикнув Артур, показуючи, що його казанок може залюбки переварити і таку інформацію. — Гм.

— А оці поселяни,— сказав Слартібартфаст голосом, який лунав наче із склепу, показуючи на гурт кріккітян, які саме проходили повз них,— якраз і заварили цю кашу, і вона закипить цієї ночі. Гайда, ходімо за ними і побачимо все на власні очі.

Вони тихенько висковзнули з-під віття дерева і по темній стежині пагорба рушили слідом за бадьорим гуртом. їхній природний інстинкт підказував іти за об'єктом свого спостереження тихо і крадькома, та оскільки вони йшли лише по «фанері» інформаційної ілюзії, то хоч би вони і розмалювалися найбарвистішими фарбами і загуділи в сурми, ніхто б їх тут не побачив і не почув.

Артур зауважив, що двійко з гурту затягли якусь іншу пісню. її ритмічна мелодія линула до них на хвилях теплого вечірнього марева. То була ніжна

романтична балада, така б дала змогу Маккартні купити графства Кент із Сассексом, а ще реальні шанси стати власником графства Гемпшир.

— Ти звичайно знаєш,— мовив Слартібартфаст до Форда,— що зараз має статися?

— Я? — вирячив очі Форд. — Ні.

— А хіба в школі ти не вивчав стародавньої історії Галактики?

— Моя кіберкабінка була позаду Зафодової,— сказав Форд,— це дуже відволікало. Проте, це не завадило мені довідатися про деякі разючі речі.

У цей мент Артур зауважив цікаву деталь у тексті пісні, що її співали кріккітяни. В середині восьмого такту, який би твердо забезпечив Маккартні володіння містом Вінчестер і дав би йому можливість, кинувши зором поверх Тестової долини, вибрати гарненькі ділянки Нового лісу², там був ужитий дивний вираз. Пісняр змальовував побачення з дівчиною не «під місячним сяйвом», не «під зорями», а просто «над травою», Артур був вражений таким прозаїзмом. Потім він знову звів очі до на диво порожнього неба і гостро відчув важливість тієї деталі, хоча і не міг збагнути, в чому вона полягає. Погляд на небо навів йому почуття всесвітньої самотності, і він сказав про це своїм супутникам.

— Ні, — трохи прискоривши кроки, сказав Слартібартфаст, — люди Кріккіту ніколи не міркували про себе: «У Всесвіті ми одні». Розумієш, вони оточені величезною хмарою пилу, для них існує лише одне їхнє сонце та їхня планета, і перебувають вони на самісінькому краєчку Галактики, на її східній околиці. Тож через ту хмару пилу вони споконвіку не цікавляться небом, бо там ні на чому зупинити погляд. Уночі воно зовсім чорне. Вдень світить сонце, та на нього довго не подивишся, тож вони й не пробують. Одне слово, неба вони не помічають. Виходить так, ніби над ними нависла сліпа пляма, розтягнута від виднокругу до виднокругу на 180 градусів.

— Розумієте, чому вони ніколи не думали «у Всесвіті ми одні»? Тому, що до сьогоднішнього вечора вони навіть гадки не мали про Всесвіт. До сьогоднішнього вечора.

Помовчавши хвилину, він додав:

— Тільки уявіть, ні разу не подумати: «Ми одні як перст»,— просто тому,

² Тестова долина, Новий ліс (Нью-Форест) — мальовничі паркові зони в графстві Гемпшир неподалік від міста Вінчестер.

що їм і на думку не спадало, боцімто може існувати якийсь інший спосіб буття.

За хвилину він додав:

— Боюся, що це трішки полоскоче нам нерви.

Він ще не закінчив говорити, коли з високого сліпого неба до їхнього слуху донісся слабкий ревучий виск. Вони стривожено підвели очі, та якусь хвилю чи дві нічого не було видко.

Потім Артур зауважив, що гурт людей попереду них теж почув виск, та, очевидно, ніхто з них не знав, що то за вереск і звідки він. Вони оціпеніло оглядалися кругом себе, наліво, направо, вперед, назад, навіть на землю. Їм навіть на думку не спадало поглянути вгору.

Глибину потрясіння та жаху, які вони пережили, коли через кілька секунд зі свистом та виском із неба шугонули палаючі уламки зорельота і врзались у землю десь за півмилі від того місця, де вони стояли, словами передати не змога, це все треба було побачити на власні очі.

Дехто говорить з побожним захопленням про «Золоте серце», а дехто з таким самим захопленням говорить про зореліт «Корчмомат».

Та не злічити тих, хто захоплюється історією легендарного велетенського зорельота «Титанік», величного розкішного лайнера, який зійшов зі стапелів великого кораблебудівного астероїдного комплексу Артріфактовола, кількасот років тому, і вони мають на те вагомні підстави.

Він був сенсаційно прекрасним, приголомшуюче величезним і до того ж — найкомфортабельніше опорядженим кораблем в історії Галактики, точніше в тому, що лишилося від історії (подробіці дивіться на сторінці 110 в розділі про Рух За Реальний Час), та він мав нещастя бути збудованим на зорі започаткування фізики невірогідності, задовго до того, як ця важка і окаянна галузь знань була повністю, якщо взагалі, досягнута.

У своїй наївності конструктори та інженери вирішили вмонтувати в нього експериментальний генератор поля невірогідності, що згідно з їхніми підрахунками мало забезпечити нескінченну невірогідність будь-яких негараздів на борту корабля.

Вони не усвідомлювали того, що через квазіобернену і циркулярну природу розрахунків невірогідності все, що нескінченно невірогідне, в дійсності трапляється майже відразу.

А який гарний був зореліт «Титанік», коли, ніби арктуранський мегапечерний срібний кит, він гойдався в ажурних лазерних тенетах будівельного риштування, виглядав блискучою хмариною, сплетеною з промінчиків світла на оксамитовому тлі відкритої міжзоряної темені; та коли він зійшов зі стапелів, то він і своєї першої радіограми — сигналу «SOS» — передати не встиг, як раптом безпричинно перестав існувати.

Проте, та сама подія, що бачила жахливий крах однієї науки, яка щойно зародилася, стала свідком апофеозу іншої. Остаточо доведено, що кількість людей, які спостерігали за показом запуску «Титаніка» по телеканалах системи «Три-Брех», перевищила все фактичне населення тогочасного Всесвіту, і цей факт був визнаний, як найвище досягнення статистики телебачення.

Ще однією суперсенсацією, яка опинилася в центрі уваги масової інформації, став спалах зверхньої суперзірки, в яку декількома годинами пізніше перетворилася зірка Исллодінз. У системі Исллодінз зосереджені — даруйте, були зосереджені — найбільші страхові компанії Галактики.

Та коли про ці зорельоти, а також про інші кораблі-легенди, наприклад про лінкори галактичної армади «Хоробрий», «Відважний» та «Шалений», говорять з благоговінням, гордістю, ентузіазмом, любов'ю, захватом, жалем, ревністю, обуренням — по суті, спонукувані майже усіма людськими почуттями, проте найбільшого подиву вартий «Кріккіт-1», перший космічний корабель, збудований кріккітянами.

І не тому, що він був чудовий корабель. Зовсім ні.

Здавалося, що годиться він хіба що на металобрухт. Виглядав він так, мовби його склепали десь на задвірках, і фактично якраз там його склепали. Подиву гідне не те, що його зробили добре (де вже там), а те, що його взагалі зробили. Проміжок часу, який проминув від того моменту, як кріккітяни відкрили для себе, що є така річ, як космос, та запуском їхнього першого корабля, дорівнював приблизно одному року.

Затягуючи себе лямками, Форд Префект був безмірно вдячний, що то була всього-на-всього ще одна інформаційна ілюзія і що він був у цілковитій безпеці. Це був не той корабель, на який у реальному житті він зміг би ступити навіть за всю рисову горілку Китаю. Перше, що хотілося сказати, було: «На нього страшно зійти», а друге: «Пустіть, я хочу з нього вийти».

— І оця штуkenція злетить? — спитав Артур, похмуро оглядаючи сяк-так припасовані труби та пучки дротів, що були порозвішувані, мов ялинкові гірлянди, по тісних переходах корабля.

Слартіbartфаст запевнив його, що корабель злетить і що вони будуть у повній безпеці і що наслідки польоту будуть дуже повчальні, хоч доведеться й помучитися.

Форд з Артуром вирішили віддатися долі і перетерпіти муки.

— Божеволіти, так божеволіти,— сказав Форд.

Попереду них сиділи три пілоти, і, звичайно ж, команда аж ніяк не підозрювала про їхню присутність з тієї причини, що насправді їх там не було. Ті ж самі пілоти сконструювали корабель. Саме вони того вечора, йдучи стежиною через пагорб, співали таких чудових душевних пісень. Катастрофа чужинського корабля щось зрушила в їхніх головах. Вони тижнями не відходили від решток корабля, корпалися в обгорілих уламках, намагаючись розгадати всі його секрети і весь час співаючи веселі пісні, які належить співати, коли розбираєш космічний корабель. Потім вони змайстрували свій власний корабель, саме в ньому й опинилися наші космонавти. Це був їхній корабель і тепер вони співали пісеньку і про це, висловлюючи подвійну радість досягнення та володіння. Приспів звучав трохи жалісливо, в ньому виражався смуток з приводу того, що вони змушені були проводити в гаражі довгі днини, далеко від своїх дружин та дітей, які страшенно нудьгували за ними, але підтримували їхній дух нескінченними розповідями про те, як швидко росте цуценятко.

— Вжик! — вони злетіли.

Корабель з гуркотом помчав у небо, ніби достеменно знав, що робить.

— Не може бути,— трохи згодом, коли очунали від шоку, викликаного пришвидшенням, і стали продиратися крізь верхні шари атмосфери планети, сказав Форд. — Не може бути,— повторив він,— щоб, хоч які сильні були спонуки, хтось міг спроектувати і збудувати такого типу корабель менш ніж за рік. — Не вірю. Доведете — все одно не повірю. — Він замислено похитав головою і втупився в крихітний ілюмінатор — на суцільну порожнечу.

Якийсь час подорож проходила без будь-яких подій, і Слартіbartфаст увімкнув прискорену перемотку.

Таким чином, невдовзі вони досягли внутрішнього периметра сферичної, порожнистої зсередини Пилової хмари, яка оточувала їхнє сонце та рідну планету й утворювала, так би мовити, ще одну орбіту.

Простір не просто поступово міняв текстуру та склад. Тепер морок, здавалося, мчав повз них з дзюрчанням і плюскотом. Темрява була дуже холодна, дуже безпросвітна й важка, це була темрява нічного неба Криккіту.

Холод, глуха темрява згнітили серце Артура, і він гостро відчув, що почувають пілоти-криккітяни. їхні почуття витали в повітрі кабіни, немов потужні статичні заряди. Зараз вони були на самому переломі історичної самосвідомості свого народу. Це був рубіж, за який жоден із криккітян не заглядав навіть у мріях, бо їм навіть на думку не спадало, що можна мріяти про щось подібне.

Темрява хмари тиснула на корабель. Усередині панувала історично вагома тиша. Історична місія корабля полягала в тому, щоб виявити, чи є там щось, десь по той бік неба, звідки, напевне, і прилетів корабель, який зазнав катастрофи. Можливо, там був інший світ. Ой, яким дивним і незрозумілим було те припущення для тих, хто жив під замкнутим небом Криккіту.

А історія накопичувала сили, щоб завдати криккітянам нового удару.

Повз корабель усе ще струменіла непроглядна всеохоплююча темрява. Здавалося, що вона закутувала його дедалі щільніше і щільніше, ставала дедалі густішою і густішою, стискала дедалі міцніше і міцніше. І зненацька зникла.

Корабель виринув із хмари.

Вони уздріли діамантові розсипи ночі з нескінченними пилинками зірок і їхні душі заспівали величальну страху.

Деякий час вони летіли вперед, а точніше, непорушно висіли на тлі безперестанного зоряного потоку Галактики, яка сама непорушно висіла на тлі безкінечного потоку Всесвіту. Затим вони розвернулися.

— Це все треба усунути,— сказали криккітяни, прямуючи додому.

На зворотному шляху вони проспівали чимало мелодійних, наповнених глибоким змістом пісень на теми миру, справедливості, моралі, культури, спорту, сімейного життя і знищення всіх інакших форм життя.

Розділ 11

— Думаю, що тепер вам ясно, як усе сталося,— сказав Слартібартфаст, повільно помішуючи свою штучно сконструйовану каву, таким чином перемішуючи вири інтерфейсів між реальними та нереальними числами, між інтерактивними сприйняттями свідомості та Всесвіту, що в свою чергу міняло матриці потаємної суб'єктивності, яка і дозволяла його кораблю переінакшувати саму концепцію часу та простору космосу.

— Так,— озвався Артур.

— Так,— озвався Форд.

— А що мені робити з цим шматком курятини? — спитав Артур. Слартібартфаст окинув його суворим поглядом і сказав:

— Та просто вози ним по своїй тарілці,— і на прикладі свого шматка показав, як це робити.

Зробивши так, як було сказано, Артур відчув легеньке посмикування: рухаючись чотиривимірно через п'ятивимірний простір, якщо вірити Слартібартфасту, по курячій ніжці пульсувала якась математична функція.

— За ніч усі жителі Кріккіту,— сказав Слартібартфаст,— з чарівних, щирих, розумних...

— ...хоч і дивакуватих... — уставив Артур.

— ...звичайних людей,— продовжував Слартібартфаст,— перетворилися в чарівних, щирих, розумних...

— ...дивакуватих...

— ...маніяків-ксенофобів. Ідея існування Всесвіту, так би мовити, не вписувалася в їхнє уявлення про картину світу. Вони просто не могли з нею звикнути. Тож зо всією їхньою чарівністю, щирістю, розумом, дивакуватістю, якщо так вважаєте, вони вирішили той Усесвіт сплюндрувати. Знову щось не так?

— Щось мені не дуже подобається це вино,— сказав Артур, нюхаючи вміст келиха.

— То віддай його. Все це є елементи математичного процесу.

Артур так і зробив. Йому не сподобалася топографія посмішки кельнера,

але ж він з дитинства не був у захваті від «графій».

— Куди ми тепер? — спитав Форд.

— Назад до Зали інформаційних ілюзій,— відповів Слартібартфаст, промокаючи вуста математичною моделлю паперової серветки,— додивлятися другу частину.

Розділ 12

— Кріккітяни,— почав Його Високість Верховний Судочинець суддя Пег. НБЗР (Найученіший, Безсторонній і Зовсім Розкутий), Голова Судової Колегії Всегалактичного трибуналу, який розглядав справу про військові злочини Кріккіту,— ну, самі розумієте, це просто гурт гарних хлопців, розумієте, яким забаглося всіх повбивати. До дідька, інколи прокидаєшся вранці, а у самого аж руки сверблять таке саме зробити. Та ну їх у пень,— продовжував він, задравши ноги на ослін перед ним, щоб зняти якусь нитку зі своїх протокольних пляжних шльопанців,— з цього випливає, що навряд чи кому захочеться жити з тими хлоп'ятами в одній Галактиці.

Він мав рацію.

Навала кріккітян на Галактику була суцільним жахиттям. Тисячі і тисячі велетенських кріккітських крейсерів як сніг серед літа вивалилися з гіперпростору і одночасно напали на тисячі тисяч великих планет, спочатку захоплюючи стратегічні ресурси для спорудження кораблів нової хвилі, а потім холоднокровно стираючи обібрані планети в пил.

Галактика, яка в той час переживала добу незвичайного миру та розквіту, захиталася, мов людина, яку серед чистого поля схопив за горлянку грабіжник.

— Я хочу сказати,— продовжував Його Високість Верховний Судочинець, оглядаючи круглу ультрасучасну (то було десять мільярдів років тому, коли ультрасучасним вважався надмір неіржавіючої сталі та бетону) здоровезну залу суду,— що ті хлоп'ята — звичайнісінькі фанати.

В цьому він теж мав рацію, бо то було єдине правдоподібне пояснення — на інше досі ніхто не спромігся — тої неймовірної швидкості, з якою кріккітяни взялися за впровадження їхньої нової і остаточної мети:

знищення всього, що не було Криккітом.

Тільки цим можна також пояснити, чому вони так блискавично освоїли гіпертехнологію, потрібну для будівництва тисяч космічних кораблів і створення мільйонів білих роботів-убивць.

Ті роботи справді вселяли жах у серце кожного, хто з ними стикався, але в більшості випадків той жах був недовговічний, як і життя тих, хто жахався. То були жорстокі цілеспрямовані летючі бойові машини. Вони орудували грізними багатофункціональними бойовими кийками, які в одному режимі розбивали вщент будинки, в другому — випускали палючі напрямлено-руйнуючі промені, а в третьому — зі свого убивчого арсеналу кидали гранати — від простої запалювальної до максимально гіпер'ядерного пристрою, яким можна знищити великого розміру зірку. Одним ударом бойового кийка по гранаті робот одночасно приводив у дію спусковий механізм, і пристрій спрацьовував з феноменальною точністю, вражаючи ціль на відстані від лічених ярдів до кількох сотень тисяч миль.

— Гарзд,— знову сказав суддя Пег,— тож наша взяла. — Він помовчав, жуючи гумку. — Наша взяла,— повторив він,— та хвалитися тут нічим. Галактика середнього розміру проти якоїсь там однієї планетки. І то скільки ми з нею возилися. Гей, діловоде?

— Ваша честь? — підіймаючись зі свого стільця, озвався дрібного росточку суворий чоловічок, одягнутий у чорне.

— То скільки, синашу?

— Бути точним у даному питанні, ваша честь, справа далеко не проста. Час та відстань...

— Заспокойся, хлопче, давай заокруглено.

— Найменше, ваша честь, мені б хотілося округляти в подібн...

— А ти пересидь своє нехотіння й округли.

Діловод закліпав очима. Ймовірно, він, як і більшість законників Галактики, вважав суддю Пега (в приватному житті відомого як Зіпо Білброкс 5 x 10 У Восьмому Ступені) достатньо неприємним суб'єктом. Без сумніву, він був грубіян і хам. Судячи з усього, він вважав, що володіння найбільшим в історії талантом до юриспруденції дає йому право поводитися так, як йому забагнеться, і в цьому, як не прикро, він не помилявся.

— Е... гм... ваша честь, десь так біля двох тисяч років,— видавив з себе

діловод.

— І скільки народу поклали?

— Два торбильйони, ваша честь,— діловод сів. Якби його зараз сфотографували вологочуттєвою фотокамерою, то на фотокартці було б видно, що над його маківкою в'ється марево пари.

Суддя Пег знову оглянув залу суду, заповнену сотнями найнайвищих чиновних осіб зо всіх адміністрацій Галактики, всі в своїх протокольних строях чи тілах (залежно від метаболізму та звичаїв). За стіною з геноцидостійкого скла стояли представники кріккітян і дивилися на некріккітян, які злетілися сюди їх судити, зі спокійним та ввічливим презирством. То був найзначущіший момент в історії юриспруденції, і суддя Пег те усвідомлював.

Він вийняв з рота жуйку і приліпив її під сидінням.

— Це ж ціла копиця мертвяків,— стиха мовив він.

Аудиторія похмурим мовчанням висловила свою згоду з такою думкою.

— Так от, як я вже говорив, це гурт гарних хлопців, але нікому неохота жити з ними в одній Галактиці, якщо вони збираються продовжувати в такому ж дусі, одне слово, якщо вони трохи не вгамуються. Я хочу сказати, що всі будуть постійно нервуватися, правда ж? Брр-брр-брр, а раптом завтра вони знову нападуть на нас? Мирне співіснування на порядку денному не стоїть, правда ж? Гей, чи хто принесе мені води? Дякую.

Відкинувшись у фотелі, він задумливо посьорбував воду.

— Гаразд, послухайте, що я вам скажу. Атож: ці хлоп'ята, як ви розумієте, мають право на свою думку про Всесвіт. І згідно з їхнім поглядом, нав'язаним самим же Всесвітом, вони поступили належно, правда? Звучить дико, та гадаю, що ви зі мною згодні. Вони вірять в:..— Він заглянув до цидулки, яку витяг з задньої кишені своїх протокольних джинсів. — Вони вірять у «мир, справедливість, мораль, культуру, спорт, сімейне життя і ліквідацію всіх інших форм життя».

Він знизав плечима.

— Особисто я чув дещо гірше,— сказав він. По тому задумливо почухав під матнею.

— О-хо-хо,— зітхнув він. Потім ще раз відсьорбнув зі склянки, підняв її на світло і насупився. Покрутив її.

— Гей, у цю воду щось набовтали? — спитав він.

— Е-е. Ні, ваша честь,— нервово відказав Судочинний Пристав, який приніс йому воду.

— Тоді заберіть її геть,— гаркнув Голова,— і набовтайте туди чого-небудь. У мене є ідея.

Він відсунув склянку і нахилився вперед.

— Послухайте, що я вам скажу,— почав він. Рішення він виніс блискуче, і полягало воно ось у чому:

Планету Кріккіт слід на віки вічні помістити в кокон із часотягучки, всередині якого життя буде продовжуватися майже з нескінченною повільністю. Кокон буде переломлювати світло і, таким чином, буде перебувати незримим і непроникним. Втекти із кокона буде абсолютно неможливо, якщо його ніхто не відімкне ззовні.

Коли решта Всесвіту безповоротно добіжить свого кінця, коли для всього живого на світі настануть останні дні осені (само собою, що все те відбувалося ще в ті дні, коли не знали, що «Гаплик Всесвіту» — то буде помпезна ресторація) і не буде ані життя, ані матерії, от тоді і розплетуться нитки часотягучки і вилетить з неї планета Кріккіт, щоб, як їй і мріялось, самотньо скніти в присмерках порожнечі Всесвіту.

Замок буде на астероїді, який повільно обертатиметься навколо кокона.

Ключем буде символ Галактики — Троїста Хвіртка.

Ще не стихли оплески в залі суду, а суддя Пег уже був у трансенсуальній ванній у супроводі гарненької присяжної, якій він ще півгодини тому перекинув цидулку.

Розділ 13

Минуло два місяці. Зіпо Білброкс 5 x 10 у Восьмому Ступені обрізав по саме «тпру» свої протокольні джинси Верховного Галактичного Суду і відчалив тратити свої астрономічні судейські гонорари. Наразі він лежав на діамантовому піску, а вже знайома нам гарненька присяжна шмарувала його спину квалактинською есенцією. У цієї сульфініянки, із області Галактики поза Туманним Поясом Яги, шкіра була подібна цитриновому

шовку, а сама вона дуже цікавилася юридичними органами.

— Чув новину? — спитала вона.

— Ууууііі-ах! — вирвалося у Зіпо Білброкса 5 х 10 У Восьмому Ступені, і щоб достеменно знати, чому він так простогнав, вам би треба було бути там присутнім. На інфоілюзійній стрічці цього нічого не було і все награно лише за переказами сучасників.

— Не-а,— додав він, коли те, що змушувало його ууууіііа-ах-ахкать, уже припинилося. Він засовався, підставляючи своє тіло під перші промені третього і найбільшого з трьох первісних сонць планети Водь, яке тільки-но стало визирати із-за найкрасивішого у всьому Всесвіті виднокраю, і зараз небеса осяялися променями, які були найпотужнішим джерелом засмаглості в усьому світі.

Запашний бриз приблукав з-над спокійного моря, потинявся над пляжем і знов повернувся до моря, роздумуючи, куди б його ще поткнутися. Враз йому забাগлося знову прилинути на берег, але за мить він крутнувся і пов'явся в морську далечінь.

— Сподіваюся, що новина не є хорошою,— пробурмотів Зіпо Білброкс 5 х 10 у Восьмому Ступені,— бо інакше я її не витримаю.

— Сьогодні був виконаний твій вирок щодо Кріккіту,— піднесено мовила дівчина. У піднесеному тоні для цієї елементарної інформації потреби не було, та все ж вона сказала це саме таким тоном, бо таким був сьогоднішній день. — Це я почула по радіо,— пояснила вона,— коли ходила до яхти по олію.

— Угу,— буркнув Зіпо і знову опустив голову на діамантовий пісок.

— Дещо сталося,— докинула вона.

— Мммм?

— Як тільки замкнули кокон з часотягучки,— сказала вона і на мить припинила втирати есенцію квалактину,— один кріккітський крейсер, що зник невідомо де і вважався загиблим, таки справді був невідомо де. Він об'явився і спробував був захопити Ключ.

Зіпо рвучко перевернувся і сів на піску.

— Що-що?

— Та все гаразд,— сказала вона таким голосом, який би зупинив навіть Великий Вибух. — Як повідомили, сталася коротка битва. Ключ, а також

крейсер були розкладені на атоми і розвіяні на всі просторо-часові боки. Судячи з усього, вони щезли навіки.

Усміхнувшись, вона видавила собі на пучки ще кілька крапель квалактинської есенції. Заспокоєний, Зіпо знову розлігся на піску.

— Зроби оте, що ти робила хвилину чи дві тому,— промуркотів він.

— Оце? — спитала вона.

— Та, ні, ні,— сказав він,— оте. Вона спробувала знову.

— Так? — спитала вона.

— Ууууііі-ах!

І знов, вам би там бути.

З моря знову прилинув запашний бриз.

По пляжу ходив чарівник, але його послуг тут не потребував ніхто.

Розділ 14

— На світі немає нічого, що могло б бути втраченим назавжди, окрім Чалезмського собору,— промовив Слартібартфаст, миготливе полум'я свічки, яку робот-кельнер поривався винести, червоно висвічувало його обличчя.

— Якого собору? — здивовано перепитав Артур.

— Собору в Чалезмі,— повторив Слартібартфаст. — То було тоді, коли я займався дослідженнями на замовлення Руху за Реальний Час, коли...

— Якого руху? — знову спитав Артур здивовано.

Старий помовчав, збираючись з думками, щоб притьмом довершити свою оповідку. Ковзаючи по просторово-часових матрицях та напустивши на себе одночасно послужливий і понурий вигляд, робот-кельнер цапнув свічку і виніс її. Їм принесли рахунок, вони плідно посперечалися про те, скільки було порцій равіолі і скільки вони випили пляшок вина і, як усвідомлював Артур, успішно вивели корабель із суб'єктивної орбіти на паркову орбіту незнайомої планети. І тепер кельнеру хотілося дограти свою роль у цій грі і закрити бістро.

— Вам усе стане зрозумілим,— сказав Слартібартфаст.

— Коли?

— За хвилину. Слухайте. Потоки часу зараз страшенно забруднені. В них плаває всяка мерзота, на кшталт уламків від корабельних аварій, і дедалі більше того мотлоху попадає назад до фізичного світу. Через завихрення в просторово-часовім континуумі.

— Чував, чував,— сказав Артур.

— Послухай, так куди ж ми летимо? — спитав Форд, нетерпляче відсовуючи від столу свого стільця. — Бо мені страх як хочеться туди потрапити.

— Ми летимо,— повільним і розміреним голосом пояснив Слартібартфаст,— щоб випередити кріккітянських військових роботів і не дати їм захопити ті частини Ключа, які їм конче потрібні для того, щоб, відімкнувши; випустити їхню планету Кріккіт із часотягучого кокона та визволити своїх біснуватих Повелителів та решту армії роботів.

— Ти ж говорив про якусь вечірку,— сказав Форд.

— Так,— відповів Слартібартфаст і понурив голову.

Він усвідомив, що не слід було говорити. Очевидно, що слово «вечірка» викликало у Форда Префекта нездорове збудження. Чим далі Слартібартфаст розплутував клубок темної трагічної історії Кріккіту та його народу, тим більше Фордом Префектом оволодівало бажання пити, пити і танцювати з дівчатками.

Старий усвідомлював, що краще було б не згадувати про вечірку до останньої хвилини. Та слово не горобець, за хвіст не впіймаєш, і тепер Форд Префект вчепився за цю ідею з завзяттям арктуруанської мегап'явки, яка міцно присмоктується до своєї жертви, перш ніж відкусити їй голову і гайнути світ за очі на захопленому зорельоті.

— І скоро ж ми там будемо? — нетерпляче запитав Форд.

— Як тільки я поясню вам, чому ми туди летимо.

— Щодо мене, то я знаю, чому я туди лечу,— проказав Форд і відкинувся на спинку фотеля, заклавши руки за голову. І він видав одну із своїх посмішок, від яких у людей по спині починали бігати мурашки.

Виходячи на пенсію, Слартібартфаст надіявся пожити нарешті спокійно.

Він планував навчитися фати на октравентральному хрюмінорфоні, заманлива, хоч і марна справа, бо у нього не було потрібної для цього кількості ротів.

Він також мав на меті написати ексцентричну і безжально-хибну

монографію про екваторіальні фіорди, щоб навіки збити з пантелику вчених, щодо кількох аспектів тієї науки, які здавалися йому важливими. Та замість того, якогось біса він дозволив умовити себе на погодинну роботу на замовлення Руху за Реальний Час і вперше в житті взявся за справу з усією серйозністю. В результаті цього він, чоловік уже не першої старості, мотається по космосу, намагаючись побороти зло і врятувати Галактику.

Як виявилось, ноша була не з легких, він тяжко зітхнув.

— Слухайте,— провадив він,— в РРЧ...

— Де? — запитав Артур.

— У Русі за Реальний Час, про нього я розповім вам згодом. Тож я уздрів схожість п'яти предметів, що недавно виринули з часового сміття на поверхню реальності, з п'ятьма складовими деталями знищеного Ключа. Я простежив місце знаходження лише двох: Дерев'яного Стовпа та Срібної Поперечки. Схоже, що остання опинилася на якійсь там вечірці. Нам треба поспішити туди і перехопити її, поки криккітянські роботи її не знайшли, бо хто його знає, до чого це може призвести.

— Ні,— твердо сказав Форд,— ми підемо на вечірку, щоб добряче хильнути та потанцювати з дівчатками.

— Та хіба ти не зрозумів усього, що я...

— Так, зрозумів! — з раптовою і не притаманною йому гарячковістю вигукнув Форд. — Я все пречудово зрозумів. От чому я хочу випити, скільки влізе, і потанцювати зі стількома дівчатами, зі скількома встигну, поки їх ще трохи залишилося. Якщо все, що ти нам показував, є правдою.

— Правдою? То є істинна правда.

— ...То на тій суперзірці нам буде кабиця і чхнути не встигнемо.

— Не встигнемо — що? — знову різко втрутився Артур. До цих пір він ретельно слідкував за розмовою і тепер йому не хотілося втратити канву.

— Нам буде кабиця і чхнути не встигнемо,— повторив Форд, намагаючись не втратити запалу,— а...

— Там протяги? — спитав Артур.

— Та їх немає,— розмірено сказав Форд,— немає там ні протягів, ні шансу для нас вижити.

Він зробив паузу, оцінюючи, чи все дійшло. По обличчю Артура пробіг

зклопотаний вигляд, який красномовно свідчив про те, що не дійшло.

— Суперзірка,— продовжував Форд так швидко і чітко, як тільки міг,— це небесне тіло, яке вибухає при швидкості, рівній половині світлової з яскравістю мільярда сонць, а потім стає надважкою нейтронною зіркою. Це зірка, яка спалює інші зірки, второпав? На суперзірці ні в кого немає шансів.

— От воно що,— протяг Артур.

— Ти...

— То там буде така висока температура, а від чого б нам там чхати?

— А чому б і не почхати? Та, до дідька. Я просто фігурально висловився. Артур змирився з цим, і Форд продовжив, намагаючись говорити так само завзято, як і починав.

— Ти прикинь, хто ми такі,— вигукнув Форд. — І я, і ти, Слартібартфасте, і Артур — а особливо Артур — ми ж просто дилетанти, диваки, перекотиполе, якщо вам так подобається.

Слартібартфаст насупився, почасти ображено, почасти здивовано, і вже був відкрив рот, щоб гідно відповісти.

— ...Е-е... — тільки й спромігся він.

— У жодному разі ми не фанатики,— не вгавав Форд.

— ...Е-е...

— І це ключовий чинник. Проти фанатиків ми безсилі. Нам усе до дули, а їм навпаки. Значить, їхнє зверху.

— Багато речей у світі мені не байдужі,— спромігся Слартібартфаст, тремтячим від роздратування і частково від невпевненості голосом.

— Наприклад?

— Хоч би й узяти,— сказав старий,— життя, Всесвіт. Та все суще! Фіорди.

— І ти готовий віддати за них життя?

— За фіорди? — з подивом закліпав очима Слартібартфаст. — Ні.

— Ну, от бачиш.

— Відверто кажучи, не розумію.

— І все ж я не дійду до тям,— пробубонів Артур,— від чого нам доведеться там чхати.

Форд відчував, що тема розмови вислизає з-під його контролю, і вирішив не здаватися.

— Вся заковика в тому,— просичав він крізь зуби,— що ми не фанатики! І ми навіть і чхнути не встигнемо, як...

— Чому ти вирішив, що ми маємо там чхати,— гнув своє Артур,— зроби таку ласку, розтлумач врешті-решт.

— Зроби таку ласку, годі вже про чхання.

— Гаразд, якщо на те твоя воля,— сказав Артур. — Та ти ж сам про це торочиш.

— Бовкнув не подумавши,— буркнув Форд,— забудьмо про це. Справа от у чому...

Подавшись уперед, він підпер лоб рукою.

— Про що ж це я? — мовив він стомлено.

— Давайте просто сходимо на вечірку,— запропонував Слартібартфаст,— хто за чим. — І підвівся, мотаючи головою.

— По-моєму, це я й хотів сказати,— підхопив Форд.

З якоїсь незрозумілої причини, телепортаційні кабінки містилися за дверима з написом «Туалет».

Розділ 15

Дедалі більше поширюється думка, що подорож у часі являє собою загрозу, бо викликає екологічне забруднення історії.

Теорія та практика подорожей у часі розлого змальовані у відповідних статтях «Великої Галактичної Енциклопедії», більшість з яких незрозуміла для будь-кого, хто не вивчав найвищу гіперматематику щонайменше протягом чотирьох життів. І позаяк цього не можна було зробити до того, як винайшли переміщення в часі, не зовсім зрозуміло, звідки ж таки взялася сама ідея машини часу. Існує гіпотеза, що по своїй суті машина часу була винайдена одночасно у всіх епохах, що само по собі є чортибатьказнащо.

Вся біда в тому, що багато історичних подій теж виявилися казна-чим.

Візьмемо ось такий приклад. Можливо, для декого він видасться малозначущим, та життя багатьох він буквально перевернув. Значення цієї єдиної події було уже в тому, що вона стала першим поштовхом для

заснування Руху за Реальний Час (а можливо, останнім? Це залежить від того, з якого боку ви розглядаєте розвиток історії. А на даний час це питання однозначної відповіді не має).

Живе собі, чи жив собі, один поет. Звався він Лаллафа і написав низку віршів «Пісні Довгої Країни», які вся Галактика одностайно визнала найвизначнішими віршами всіх часів і народів.

Вірші ці несказанно прекрасні (чи то пак, були несказанно прекрасні). Це означає, що людину, яка хотіла поділитися враженнями від них, відразу охоплювало таке сильне душевне хвилювання, почуття цільності та почуття єднання з істиною, що її не скоро потягне на вулицю, щоб хутенько оббігти квартал, а повертаючись додому, зазирнути до бару, щоб хильнути скляночку перспективи з содовою. От такими чудотворними були ті вірші.

Життя поета минуло в лісах Довгої Країни, на планеті Еффа. Там він жив, там він складав свої поеми. Він записував їх на висхлих листках хабри, не користаючись ані благами цивілізації, ані мазилкою для виправлення помилок. Він змальовував промені сонця у лісі і те, що він думав з цього приводу. Він змальовував темряву в лісі і те, що він думав з цього приводу. Він змальовував дівчину, яка його кинула, і геть усе, що про цей вчинок він думав.

Через багато років по його смерті його вірші були знайдені, і світ зачарувався ними. Ніби вранішні сонячні промені, вістка про них умить осяяла всю Галактику. Протягом багатьох віків вони осявали і прикрашали нудне життя багатьох людей, і вони аж жахалися, згадуючи, яким убогим у них було життя без них.

Та, невдовзі після винаходу машини часу, керівництву деяких найбільших корпорацій по виробництву мазилки спало на думку, що, може, його вірші стали б ще проникливішими, коли б у його розпорядженні була високоякісна мазилка. А ще незле було б влаштувати так, аби він з цього приводу висловився.

І от по хвилях часу вони пустилися в мандри, віднайшли Лаллафу — і, не без певних труднощів, розтлумачили йому про свій намір. І врешті-решт умовили його згодитися. Власне, вони переконали його до такої міри, що з їхньої легкої руки він добряче зажився, а дівчина, про яку йому і так випало писати чудесні та образні вірші, навіть і не подумала його кидати,

отож поет з дівчиною вибралися з куреня в лісі до затишної двоповерхової з усіма зручностями хатинки в місті, а він учащав до майбутнього, де він, мов з рога достатку, сипав дотепами на телевізійних «ток-шоу».

Ви не помилилися в своїх здогадках — жодного зі своїх великих віршів він так і не написав, що само собою було заковикою, та не занадто великою. Час від часу виробники мазилки виряджали його на якийсь там тиждень до будинку відпочинку, спорядивши його стосом висушеного листа хабри та одним із пізніших академічних видань його власних творів, які він просто передирав і для достеменності вкрапляв описки, одночасно підмазуючи їх. Багато людей твердять, що вірші Лаллафи втратили всю свою чарівність. Інші перечать першим і наполягають на тому, що вони такі ж гарні, як і завжди, то що ж змінилося? Перші заявляють, що суть не в тому. В чому ж полягає та суть, сформулювати вони не можуть, та вони цілком певні, що по суті суть не в тому, що там є якась суть, а суть в тому, що там таки щось не теє. І от, щоб розколупати оте «не теє» та попередити повторення подібних порочних інцидентів, вони започаткували Рух за Реальний Час. Вони отримали значну підтримку, дякуючи тому випадковому факту, що через тиждень після заснування РРЧ поширилася чутка про те, що знаменитий Халезмський собор, зруйнований для того, щоб вивільнити місце для нового іонозбагачувального комбінату, не тільки зник з теперішнього, але й з минулого, бо будівництво іонозбагачувального комбінату так затяглося, що заради вчасної здачі об'єкта будівельники змушені були все далі і далі відступати в минуле, і так сталося, що на тому місці, де первинно започали будівництво комбінату, про Халезмський собор тоді ніхто й гадки не мав. Несподівано листівки з зображенням собору стали цінитися на вагу золота.

Тож багато історичних подій позникали на віки вічні. Рух за Реальний Час заявляє, що подібно тому як доступність переміщень у просторі стерла грані між різними країнами, ба навіть між різними планетами, так подорожі в часі стирають грані між різними епохами. «Тепер минуле,— говорять вони,— страх як схоже на сусідню країну. Там твориться таке ж саме, як і у нас».

Розділ 16

Артур матеріалізувався. Коліна йому тремтіли, горло перехоплювало, серце стискали спазми, кінцівки німіли. Такі були больові відчуття, притаманні кожній матеріалізації, після кожної триклятої телепортації, до якої він мужньо вирішив будь-що не призвичаюватися. Він пошукав очима інших. Їх ніде не було видно.

Він знову пошукав їх очима.

Їх усе ще не було видно.

Він зажмурився.

Розплющив очі.

Пошукав очима інших.

Ті затнулися в своїй відсутності.

Він знову заплющив очі, готуючись до ще однієї марної спроби відшукати їх, і лише тоді, коли його очі зажмурилися, його мозок почав обробляти побачене очима до того, як він їх заплющив востаннє. Артур стурбовано наморщив лоба.

Тоді він знову розплющив очі, щоб перевірити достеменність їхнього свідчення, проте зморшки на лобі не розгладилися.

Попри все, вони стали ще глибшими. Якщо він потрапив на вечірку, то на невдалу, на таку, що всі гості вже давно розійшлися. Цю версію він облишив як безперспективну. Очевидно, він попав не на вечірку. То була печера чи, може, лабіринт, а можливо, й тунель — точніше визначити не було можливості, бо була стума. Ну хіба ж можна влаштовувати гулянку при такому освітленні? Артура оточувала стума, аж лискуча від вологості стума.

Жодного тобі звуку, ані шелесь, і чути було тільки його власне переривчасте дихання і, до речі, стривожене. Чим довше він до нього прислухався, тим тривожнішим воно ставало.

Артур тихенько кахикнув, просто так, щоб трохи підбадьорити себе. Він змушений був довгенько прислухатися, як тоненька примарна луна його кашлю петляє по звивистих коридорах та безпросвітних залах того колосального лабіринту, щоби нарешті повернутися до нього іншими невидимими коридорами, ніби питаючи: «Га?»

Така історія повторялася з усяким найменшим звуком і шумом, і це його знервувало. Артур спробував був замузикати веселу пісеньку, та луна перетворила її на сумний жалобний спів, і він замовк.

Зненацька в його уяві зароїлися образи з оповідей Слартібартфаста. Йому уявилося, що там, у тунелі, причаїлися безжальні білі роботи. Зараз вони виринуть безшумно з темряви і його вколошкають. Він зачаїв подих. Роботи не з'являлися. Він випустив подих на волю. Тепер він узагалі не знав, на що й очікувати.

А втім, здавалося, що хтось чи щось там на нього чекало, бо на мить у далекій пітьмі моторошним зеленим світлом блиснув неоновий напис:

ТЕБЕ ПЕРЕХОПИЛИ

Напис погас, і те, як він погас, Артурові зовсім не сподобалося. Він погас ніби з якоюсь презирливою пихою. Артур спробував запевнити себе, що то всього-на-всього сміховинний вибрик його уяви. Неонові вивіски горять або не горять залежно від того, подали на них електричний струм чи ні. І ніяк не може жодна вивіска,— втовкмачував він собі,— переходити з одного стану до іншого з презирливою пихою. Артур ще щільніше закутався в халат, проте труситися від того не перестав.

Зненацька в надрах пітьми знову загорілося неонове світло, на цей раз з цілковито незбагненим зображенням: три крапки і кома. Ось таким:

У темряві горіло лише це зелене неонове зображення.

Спробуй-но зрозуміти. Кілька секунд Артур удивлявся в ті крапки і кому і потім збагнув, що його попереджують про те, що речення ще не завершено. Попереджують мало не із надлюдською педантичністю, відзначив він. З нелюдською, щонайменше.

Речення потім завершилося такими двома словами:

АРТУРЕ ДЕНТЕ.

Голова йому пішла обертом. Він насилу встояв на ногах і ще раз прочитав напис. Ні, зверталися таки до нього: «Артуре Денте»,— тож голова йому знову пішла обертом, задрижали жижки.

Напис знову погас. Артур стояв у темряві, розгублено лупаючи очима, а на сітківці його очей лишився тьмяно-червоний відбиток його власного імені.

Раптово спалахнув новий напис:

ЛАСКАВО ПРОСИМО.

А через мить до нього додалися слова:

А Я НІ.

Холодний, мов змія, жах, який весь цей час витав над Артуром, очікуючи на зручний момент, усвідомив, що такий момент якраз настав, і з усією зміїною спритністю шмигнув у душу землянина. Той намагався його побороти. Він спробував насторожено присісти навпочіпки, як те робив один з героїв якогось телесеріалу, та, мабуть, у того були міцніші коліна. Загнано, до різі в очах, Артур напружено вдивлявся в темряву, мов зацькований звір.

— Е-е, егей? — проскиглив він.

Він прокашлявся і сказав знову голосніше, впевненіше і без е-екання. Йому видалося, що в глибині коридору хтось закалатав у великий барабан.

Прислухавшись, Артур збагнув, що то гупає його власне серце.

Прислухавшись ще раз, Артур дійшов висновку, що то не його серце, а в глибині коридору хтось таки калатає у великий барабан.

На його лобі виступили краплі поту, вони піднатужились і покотилися по обличчю. Артур обперся рукою об долівку — щоб надати більшої стійкості настороженій поставі, що вдавалося йому через силу. Напис обновилося знову. Тепер він радив:

НЕ НЕРВУЙСЯ.

Через мить він доповнився іншим:

ТРЕМТИ, ЯК ОСИКОВИЙ ЛИСТ, АРТУРЕ ДЕНТЕ.

І в черговий раз погас, у черговий раз залишивши Артура в темряві. Його очі мало не вилізли на лоба, і він не був певен чому: чи вони хотіли краще роздивитися те, що там попереду, чи просто вирішили, що пора давати дьору.

— Егей? — гукнув він знову, цього разу силкуючись надати своєму голосові хрипкості та агресивної самовпевненості. - Чи тут хто є? Відповіді не було, аж ніякої.

Це знервувало Артура куди дужче, аніж будь-яка можлива відповідь, і він став задкувати від зловісного ніщо. І чим далі він задкував, тим глибше його душа заходила в п'ятки. Раптом до нього дійшло, що це вплив тих проглянутих телесеріалів, де герой задкує і задкує подалі від уявної загрози і попадає їй прямо в лапи, бо вона чатує на нього ззаду.

І от тут йому спало на думку різко обернутися.

Там не було анічогісінько.

Тільки темрява.

І це так рознервувало його, що він позадкував туди, звідки почав був задкувати.

За хвилину його осяйнуло, що зараз він задкує до чогось, хоч що воно є, від чого він задкував спочатку.

Тут він сам собі зізнався, що робить дурницю. Він вирішив, що безпечніше буде задкувати в той бік, куди він задкував спершу, і знову розвернувся.

Отут-то і виявилось, що вдруге він позадкував у правильному напрямі, бо за його спиною мовчки стояла якась невимовно страхітлива потвора. Артур кинувся вбік, його шкіра рвонулася праворуч, його кістяк — ліворуч, а тим часом його мозок гарячково міркував, з якого вуха — правого чи лівого — йому краще вискочити.

— Закладаюся, що ти не очікував зустріти мене знову,— мовило чудовисько. Цю фразу інакше як дивною Артур назвати не міг, бо він не пригадував, що зустрічався з цим створінням. Доказом того був той незаперечний факт, що до цього часу ночами він спав спокійним сном. Це було... це було... це було...

Артур глипнув на нього. Чудисько стояло як укопане. Та все ж воно когось нагадувало.

Артура охопив крижаний спокій, коли він усвідомив, що перед його очима — голографічне зображення кімнатної мухи, завдовжки в шість футів.

Він дивувався, кому це спало на думку демонструвати йому шестифутову голографічну муху. І чий то голос він чув.

Голограма виглядала настільки реальною, що аж мурашки по тілу побігли.. Вона зникла.

А можливо, краще запам'ятався тобі я,— зненацька промовив голос, густий, розлогий, злостивий, що звучав, мов розтоплена смола, яка виливається з контейнера задля якогось лихого наміру,— в образі кролика.

Раптом щось тенькнуло, і з темряви лабіринту появився кролик, колосальний, жахливо-кошмарно-пухнатий і чарівний кролик— теж голограма, але яка: кожна м'яка і чарівна шерстинка його м'якого, пухнастого, чарівного хутра здавалася справжньою. Артур ошелешено

уздрів своє власне відображення в зволоженому, гарному некліпаючому величезному карому оці кролика.

— Народжений у темряві,— гримів голос,— вирощений у темряві. Якось одного ранку я вперше виткнув голову в яскравий новий світ, і мій черепок хруснув від удару якимось примітивним кремінним знаряддям.

— Який змайстрував ти, Артуре Денте, і замахнувся ти ним сам і хряснув з усієї сили, наскільки я пам'ятаю.

— А з моєї шкірки ти зшив торбину, щоб ховати туди гарненькі камінці. А відомо це мені тому, що в своєму наступному житті я повернувся в образі мухи і знову ти мене прибав. Тільки на цей раз ти прибав мене торбиною, яку ти змайстрував зі шкірки мого попереднього втілення.

— Мало того, що ти просто жорстокий і безсердечний, Артуре Денте, ти ще й страшенно нетактовний.

Голос на хвилю примовк, а Артур тільки безмовно роззявляв рота.

— Бачу, торбину ти згубив,— сказав голос,— мабуть, вона тобі набридла. Артур безпорадно покрутив головою. Він хотів розтлумачити, що взагалі-то він дуже любив ту торбину і дуже бережно до неї ставився і ніде не випускав її з рук, та з якоїсь незнаної причини в кінці кожної подорожі на його плечі виявлялася зовсім інша торбина. І як це не дивно, та саме в цю хвилю він помітив, що на його плечі висить торбина із мерзенного штучного хутра леопарда, а не та, яка була у нього декілька хвилин тому там, звідки він сюди прибув, як на нього, то такої торби він ніколи б навіть до рук не взяв, і лише яким небесам відомо, що в тій торбині є, бо ж вона йому не належить, і він волів би отримати свою власноручно зроблену торбину, хоча, звичайно, він страшенно жалкував, що передчасно зняв її, точніше, сировину для неї, то пак кролячу шкірку з попереднього власника, тобто — кролика, до якого він мав честь спробувати так безуспішно звернутися. Власне все, що він устиг уголос сказати, помістилося в «...».

— Pozнайомся з тритоном, на якого ти наступив,— промовив голос.

І ось у коридорі перед Артуром постав величезний, зелений, вкритий лускою тритон. Артур повернувся, зойкнув, стрибнув назад і опинився всередині кролика. Він скрикнув ще раз, та стрибати було нікуди.

— То теж був я,— погрозливым басом продовжував голос,— нібито ти й не знав...

— Знав? — стрепенувся Артур,— звідки я міг знати?

— Чим цікава реінкарнація,— скреготав голос,— так це тим, що більшість людей, більшість душ, не усвідомлюють, що вони реінкарновані.

Він зробив багатозначну паузу. Щодо Артура, то йому видавалося, що тут і забагато багатозначності.

— А я усвідомлював,— просичав голос,— тобто я усвідомив. Повільно. Поступово.

Він, хоч хто він був, знову зробив паузу і перевів подих.

— Чи міг я що-небудь змінити, га? — заревів він,— коли кожного разу, знову і знову, знову і знову, зі мною траплялося одне і те ж! У кожному перевтіленому житті я гинув від руки Артура Дента. На будь-якій планеті, в будь-якому тілі, в будь-який час, тільки я починаю обживатися, як ось тьопає Артур Дент — хрясь — і мене немає.

— Цього важко не помітити. Маючи такий прискорювач пам'яті. Таку собі указку. Таке зрозуміле роз'яснення, колька тобі під ребро! В чому ж тут заковика? — питала сама себе моя душа, коли всяк раз злітала в піднебесну після чергової безрезультатної, перерваної Дентом вилазки в світ життя,— оцей хлющ, що переїхав мене, коли я, нікого не чіпаючи, скакав, перетинаючи дорогу, до мого улюбленого ставка, когось мені нагадує... І поступово я спромігся збагнути причину цих подій. Денте, ти мій нескінченноразовий убивця!

Луна багатоголосо повторила його останні слова в обох кінцях коридору. Артура пробрав холодний піт, він мовчав, хитаючи головою, наче не вірив власним вухам.

— Настала ця мить, Денте,— знову пролунав сповнений ненависті голос, зриваючись на вереск,— настала ця мить, коли нарешті очі мені відкрились!

Те, що постало перед Артуром, було невимовно гидке, один лише вигляд його змусив Артура задихатися й харчати від жаху; ось спроба змалювати це гидке видовище. То була величезна печера з слизистими рухливими стінами, в якому переверталось між жахними білими надгробками колосальне, слизьке, мов слимак, неоковирне, китоподібне створіння. Високо над печерою підіймалася широка заслона, за якою виднілися темні западини ще двох страшених печер, де...

Зненацька Артур Дент дотямив, що заглядає у свій власний рот, хоча перш за все він мав звернути увагу на живу устрицю, яка безпорадно до нього поринає.

Зойкнувши, він відсахнувся і відвів погляд.

Коли він знову підвів голову, мерзенне видіння щезло. В коридорі було темно і, на якийсь час, навіть тихо. Він залишився наодинці зі своїми думками. То були дуже неприємні думки, і він волів би, щоб зараз поруч з ним була якась приязна душа.

Потім щось загуркотіло, і велика брила стіни від'їхала вбік, на мить відкривши ще одну ділянку непроглядної темряви. Артур зазирнув туди з таким острахом, як миша зазирає в темну собачу будку.

І знову до нього озвався голос.

— Скажи мені, що то був збіг, Денте. Спробуй-но сказати, що то був збіг!

— Заприсягаюся, то був збіг,— зразу відповів Артур.

— Брехня! — заревло у відповідь.

— То був,— сказав Артур,— то був...

— Якщо то був збіг,— заgrimів голос,— то я не Аграджаг!!!

— І очевидно,— обізвався Артур,— ви будете стверджувати, що таким було ваше ім'я.

— Атож! — прошипів Аграджаг, з такою певністю, наче він щойно виснував хитромудрий силогізм.

— Та все ж я вважаю, що то був простий збіг,— сказав Артур.

— Ану, зайти сюди і повтори! — заревів голос у новому нападі люті. Артур зайшов і повторив, що то був збіг, чи принаймні майже повністю повторив, що то був збіг. На останньому складі останнього слова його язик прилип до піднебіння, бо ввімкнулося світло і освітило те приміщення, до якого він зайшов.

То був Собор Ненависті.

То був витвір не просто перекрученого розуму, а розуму, зігнутого в баранячий ріг.

Собор був величезний. Він був страшний.

Там стояв бовван.

До боввана ми ще повернемося.

Складалося таке враження, що простора величезна зала була вирубана

всередині скелі, а складалося воно тому, що насправді так і було. Очманілому Артурові, який стояв, роззявивши рота й озираючись навкруг, здавалося, що стіни самі крутяться навколо нього.

Стіни були чорні.

А там, де вони не були чорні, вам би відразу схотілося, щоб вони були саме такими, бо кольори, якими підкреслювалися деякі огидні деталі, належали до широкого спектра окороздираючої гами: від Ультра-Гвалтівного до Інфра-Дохляцького. Серед них можна було розпізнати такі відтінки, як Цирознопечінковий, Блювотнобузковий, Гнійнодришляний, Смаленожопний та Гангренозеленавий.

Для більш жвавого сприйняття, цими фарбами були розмальовані деякі огидні скульптурні прикраси, такі як химери, від яких заканудило б навіть Френсіса Бекона.

Зі стін, з колон, з висячих контрфорсів, з хорів всі як одна химери вилупили свої баньки на боввана, до якого ми за хвилину повернемося.

І хоч химери й були такими, що від їхнього виду занудило б самого Френсіса Бекона, та вираз їхніх писків свідчив про те, що при вигляді боввана вони б самі ригали до посиніння, якби у них були шлунки і якби хто наважився піднести їм поїдок.

Монументальні стіни були облямовані меморіальними дошками — в пам'ять про кожного із убієнних Артуром Дентом.

Деякі з тих ушанованих імен були підкреслені і відмічені зірочками. Так, наприклад, кличка забитої корови, з м'яса якої він якось з'їв підсмажене філе, була викарбувана простим шрифтом, у той час як назву рибини, яку Артур піймав власноручно, а потім вирішив, що вона йому не смакує, і віддав котові, було підкреслено двома жирними лініями, відмічено трьома рядами зірочок, а на додаток, для красномовної значущості, зображенням закривавленого кинджала.

Та у всьому цьому найбільше гнітив, окрім боввана, до якого ми поступово наближаємося, той незаперечний факт, що всі ці люди та створіння знову і знову виявлялися однією й тією ж особою. .

І сумніву не підлягало також те, що справедливо це чи ні, та особа була надзвичайно уражена і розгнівана.

Власне, якщо ми скажемо, що подібного гніву Всесвіт ще не бачив, то

перебільшенням це не буде. То був гнів епічного розмаху, палюче, сліпуче полум'я гніву, гніву, який затьмарив увесь простір і час своїм безмежним обуренням.

І свою найбільшу виразність той гнів знайшов у осередку цього музею кошмарів — у боввані. То було скульптурне зображення самого Артура Ден-та, і навряд чи хто зважився назвати його благопристойним. Заввишки він був п'ятдесят футів, і в цих п'ятдесяти футах не було жодного дюйма, де б не проглядалося злісне бажання до глибини душі образити його, висміяти, принизити, а п'ятдесят футів такої каки занудять будь-кого. Скульптор не прогледів жодного аспекту зовнішності Артура Дента: від крихітного прищика на ніздрі до халабудистого крою халата, жодної дрібнички не оминув, щоб не висміяти та не очорнити.

Артур був зображений у вигляді страховидла, огидного, ненажерливого, кривавого велетня-людожера, який вогнем, мечем та щелепами прокладає собі дорогу по безневинному Всесвіту.

Кожна із тридцяти рук, якими наділило його священне обурення скульптора, робила свою чорну справу: одна розбивала череп кроликові, друга чавила муху, третя розламувала курячу лопатку, четверта ловила в чубі бліх, а що робили інші руки, Артур спочатку навіть і не второпав.

Численні ноги боввана в основному розтоптували мурашок.

Затуливши руками очі, він понурив голову і від печалі та жаху повільно й безпорадно замотав головою, не в змозі досягнути божевільні закони світо-творення.

І коли він відняв від своїх очей долоні, перед ним стояла постать чи то людини, чи то звіра, чи чим воно там було, яку, якщо вірити його словам, Артур так безжально переслідував із інкарнації в інкарнацію.

— ХххххххррррррааааааХХХХХХ!!! — сказав Аграджаг.

Він, чи, пак, воно, хто його знає, що воно там таке, скидався на божевільного товстелезного кажана. Він повільно прочалапав навкруг Артура і своєю кривою кігтявою лапою тицьнув йому в груди.

— Послухай!.. — заперечив Артур.

— ХххххххррррррааааааХХХХХХ!!! — пояснив Аграджаг, і Артур знехотя згодився з ним, бо побоювався цієї почвари з дико понівеченим тілом.

Аграджаг був чорний, череватий, зі зморщеною зашкарублюю пикою.

Його перетинчасті сухі, звислі додолю крила наганяли більше страху, аніж якби вони були сильними, м'язистими крилами здорового кажана. Найстрашніша у ньому була, мабуть, чіпкість, з якою він тримався за життя, незважаючи на свою тілесну недолугість.

У Аграджага був дивовижний набір зубів.

У його роті двох однакових зубів марно було й шукати, здавалося, що він позичив по одному у кожної існуючої тварини і в щелепах вони стирчали під дивними кутами, тож складалось таке враження, що спробуй він щонебудь пожувати, то відразу ж відкусить собі половину морди, ще й на додаток виколе око.

Кожне із його трьох очей було маленьке, налите кров'ю і на життя дивилося з такою ж доброзичливістю, як карась з-під куща аґрусу.

— Я був на крикетному матчі,— проскреготав він.

За даних обставин ця заява здавалася настільки химерною, що у Артура буквально перехопило дух.

— Та не в цьому тілі,— верескнула істота,— не в цьому тілі! Це моє останнє тіло. Моє останнє перевтілення. Моє останнє життя. Моє тіло помсти. Моє тіло моделі «Смерть-Артурові-Денту». Моя остання нагода. Мені й за нього довелось добряче поборотися.

— Але ж...

— Я пішов на... — ревів Аграджаг,— крикетний матч! У мене було слабке серце. «Та що з того,— сказав я своїй дружині,— що зі мною може трапитися на крикетному матчі?» — І от сиджу я спокійно на трибуні, спостерігаю за грою, і що б ви думали? Прямо переді мною звалюються, мов з ясного неба, двоє хлопаків. І останнє, що я мимоволі вгледів, перш ніж розірвалося моє нещасне серце,— так це те, що один із них — Артур Дент, а в його бороді стирчав заячий маслак. Що, знову збіг?

— Так,— відповів Артур.

— Збіг, кажеш? — зарепетувало несвоїм голосом створіння, боляче ляснувши своїми попереламуваними крилами та продираючи собі праву щоку якимось особливо кривим іклом. Придивившись уважніше, хоча йому так хотілося цього уникнути, Артур помітив, що майже вся морда Аграджага заліплена обшматаними стьожками чорного пластиря.

Артур нервово позадкував. Він ухопився за бороду. Вжахнувшись, він

відчув, що там усе ще стирчить той злощасний кролячий маслак. Він висмикнув його з бороди і жбурнув геть.

— Послухай,— сказав він,— це просто доля грає злі жарту з тобою. Зі мною. Зі всіма нами. Це чистої води збіг обставин.

— Що ти проти мене маєш, Денте? — шкандибаючи до нього, прошипіла істота.

— Нічого,— упирався Артур,— слово честі, нічого. Аграджаг вирячився на нього ґудзиками очей.

— Якесь дивне у тебе відношення до тих, проти кого ти нічого не маєш за зле — кожного разу ти їх убиваєш. Я назвав би це напрочуд витонченим способом соціальної взаємодії. А ще я назвав би це брехнею!

— Послухай,— відказав Артур,— мені дуже шкода. Це було жахливе непорозуміння. Мені пора йти. Маєш годинника? Мені треба займатися рятуванням Усесвіту. — Артур позадкував ще далі.

Аграджаг не відставав.

— Одного разу,— хрипів він,— лише одного разу я вирішив скоритися. Так. Я вирішив не повертатися до життя, а навіки залишитися в царстві тіней. І що ж з того вийшло?

Артур конвульсивно замотав головою, показуючи тим, що він не знає і знати того не бажає. Задкуючи, він наткнувся на холодний чорний камінь, який нечуваними геркулесовими зусиллями був обтесаний на кшталт гротескової подоби його кімнатних капців. Він звів погляд на свою власну скалічену сарказмом постать, яка нависала над ним кам'яною вежею, бо його брала цікавість,— чим же займається одна із його численних рук.

— Мене знову силоміць витягли в матеріальний світ,— вів далі Аграджаг,— на цей раз в образі букета петуній. Та ще й до того — у вазі. Те щасливе і коротке переродження почалося з того, що ваза зі мною повисла на висоті трьохсот миль над поверхнею доволі зловісної планети. Скажеш, не зовсім природно-логічне положення для вази з петуніями. І матимеш рацію. Незабаром, за триста миль нижче, те життя скінчилося ударом об тушу кита. Мого брата по духу.

Аграджаг вилупився на Артура з утровою ненавистю.

— Падаючи вниз,— прогарчав він,— я не міг не помітити білесенький зореліт. А з ілюмінатора того білесенького зорельота виглядала

самовдоволенна фізія Артура Дента. *Збіг?*

— Так! — вигукнув Артур. Ще раз підвівши очі на боввана, він докумекав, що та рука в своїй бездумній жорстокості кладе край існуванню тих нещасних петуній у вазі. Що вона робить, то відразу й не здогадаєшся.

— Мені треба йти,— наполягав Артур.

— Ти можеш іти,— сказав Аграджаг,— та лише після того, як тебе уб'ю, *після того*.

— Ні, яка з того буде користь? — став пояснювати Артур, видряпуючись по нахилу свого викарбуваного з каменю хатнього капця,— бо так уже воно йдеться, що я маю врятувати Всесвіт. Розумієш, мені треба знайти Срібну поперечку, от у чому заковика. Навряд чи така справа під силу мертвяку.

— Врятувати Всесвіт? — презирливо сплюнув Аграджаг. — Треба було подумати про це раніше, перш ніж розпочинати проти мене вендетту! А отоді, коли ти був на Беті Ставромулі і якесь мурло...

— Я зроду там не був,— заперечив Артур.

— ...намагалося тебе підстрелити, а ти відсахнувся. Як ти гадаєш, у кого влучила куля? Що ти кажеш?

— Зроду там не був,— повторив Артур. — Про що ти патякаєш, мені час уже йти.

Аграджаг завмер.

— Як це так не був? Ти винен у моїй тамошній смерті, як і у всіх інших. Мене, безневинного перехожого! — І його затрясло мов грушу.

— Мені те місце і в сні не снилося,— наполягав Артур. — І ніхто і ніколи не намагався мене вколошкати. Звичайно ж, окрім тебе. Можливо, я попаду туди пізніше, що ти на це?

Аграджаг повільно лупав очима, немов утілення замороженого логікою жаху.

— То ти ще не побував на Беті Ставромулі... *досі?* — прошепотів він.

— Ні,— відповів Артур,— я вперше чую про таку зірку. В тому, що я там не був і навіть не маю наміру там побувати, в мене сумніву немає.

— О, ти все одно туди попадеш,— промимрив Аграджаг зі сльозами в голосі,— попадеш туди напевно. О, ненажерливий вакууме! — Він пошкандибав геть, з тугою оглядаючи стіни свого здорового Собору ненависті. — Я запроторив тебе сюди занадто рано! — спочатку він завив,

а потім заревів: — Я запроторив тебе сюди занадто рано, кольки б мені очі поштрикали!

Раптом він опанував себе і наставив на Артура злостиве, переповнене ненависті око.

— Я все одно тебе вб'ю! — заревів він. — Навіть якщо логічно це неможливо, порожнеча тобі в темний вакуум! Я висаджу в повітря оцю гору! — заверещав він,— подивлюся, що ти на це заспіваєш, Денте!

Перемагаючи біль свого понівеченого тіла, він почовгав до того, що скидалося на чорний жертвний вітар. Тепер він репетував так люто, що своїми іклами геть порізав свою пику. Артур стрибнув зі свого безпечного пристановища — кам'яного різьблення власної ноги — і побіг навперейми божевільній на три чверті істоті, щоб її стримати.

Він стрибнув на страхопудало, і воно з усього маху гепнулося на вітар.

Аграджаг знову зойкнув, замахав руками й ногами і втупився в Артура знетямленим поглядом.

— Знаєш, що ти натворив? — болісно прохрипів він. — Ти просто взяв та й убив мене ще раз. Чого ти від мене хочеш, хотілося б мені знати. Попити моєї кривці?

В апоплексичному приступі він знову замахав кінцівками, задрижав і звалився мов лантух, зачепивши при цьому на вітарі велику червону кнопку.

Артур випростався, охоплений панічним жахом, спочатку через те, що він удіяв, а потім тому, що навколо гучно завили сирени і задзеленчали дзвінки, подаючи сигнал тривоги. Артур нестямно озирнувся довкола.

Схоже було на те, що вийти можна лише через двері, в які він зайшов сюди. Він побіг до них, на ходу жбурнувши геть трикляту торбу зі штучного леопардового хутра.

Він мчав навздогад по нескінченному лабіринту, і йому ввижалося, що на п'яти йому наступають украй розлючені клаксони, сирени та сигнальні блимаючі лампи.

І раптом, повернувши за ще один ріг, прямо перед собою він побачив світло. Воно не блимало. То було сонце.

Розділ 17

Як уже повідалося, з усіх жителів Галактики лише землянам спало на думку покласти в основу гри (крикету, мається на увазі) історію Крикету, от з цієї причини на нашу планету стали дивитися скоса — так дивляться на неї тільки в нашій Галактиці, більше того, лише в нашому тривимірному світі. У деяких багатовимірних світах їхні жителі вважають, що можуть розважатися як їм заманеться, і вже мільярди років, чи як там вони називають такий відрізок часу, тамтешні жителі спокійнісінько грають собі в своєрідну гру, відому як брокійський ультра-крикет.

«Нумо дивитися на речі просто: це паскудна гра (говориться в «Путівнику по Галактиці для космотуристів»), та кожен, хто бодай раз відвідав багатовимірний світ, знає, що там живуть паскудні невігласи, по яких би вистрелити ракетами, та й годі. Так, мабуть, давно б і зробили, якби хто винайшов спосіб запуску ракет під прямим кутом до реальності».

От іще одне підтвердження того факту, що редакція «Путівника по Галактиці для космотуристів» ладна найняти будь-якого чоловіка, який зайшов би просто з вулиці і сів за письмовий стіл і згодився працювати за півдарма, а особливо таких, які забрідають до редакції пополудні, коли майже нікого із штатних співробітників на місці немає.

Суть цієї справи полягає ось у чому:

Історія «Путівника по Галактиці для космотуристів» — то ціла епопея ідеалізму та боротьби, відчаю та запопадливості, успіхів та невдач, а також довжелезних обідніх перерв.

Примірники найперших видань «Путівника», разом з фінансовими документами, вже загублені в імлі часу.

Інші доволі цікаві гіпотези про місцезнаходження цих втрачених скарбів будуть викладені трохи нижче.

Та майже у всіх переказах, які дійшли до нас, згадується про редактора-засновника Жбурляйла Хруммкала.

Жбурляйло Хруммкало, якщо вірити тим байкам, заснував «Путівник», заклав його фундаментальні засади чесності та ідеалізму і вилетів у трубу.

По тому минули довгі роки злидарства та пошуків свого «Я», коли він кидався за порадою до своїх приятелів, відсиджувався в затемнених

чорними завісами кімнатах у протизаконному психічному стані, кидався думкою з одного кутка в інший, вправтєся з гирями і штангами, аж поки випадком здибався з ченцями шаманського Ордену Святого Обіду, які проголошували, що оскільки обід є серединою денного життя чоловіка, то день життя чоловіка може слугувати символом його духовного життя. Виходячи з вищесказаного, обід має: а) розглядатися як центр духовного життя чоловіка і б) споживатися в найрозвеселіших та найкращих ресторанах.

Натхнений цією зустріччю, він перезаснував свій «Путівник», перезаклав його фундаментальні засади чесності та ідеалізму, тут же вказав, куди їх треба заткнути, і, таким чином, привів «Путівник» до його першого комерційного успіху.

Також він почав розробляти і впроваджувати концепцію тієї самої загальноредакційної перерви, якій пізніше судилося зіграти ключову роль в історії «Путівника», бо таким чином основна маса нагальної роботи виконувалася руками будь-якого перехожого, який у післяобідню годину випадково зазирне до порожнього кабінету і знайде до чого прикласти руку.

Невдовзі після того «Путівник» перейшов до рук видавництва «Мегатупирдяй» з Бети Малої Ведмедиці, що підвело під видання дуже солідний фінансовий підмурок і дало можливість четвертому редакторові Лігу Лурі-Молодшому розширити обідні перерви до таких грандіозних вимірів, що на їхньому тлі усі зусилля попередніх редакторів, з їх практикою проведення добродійних обідніх перерв на гроші спонсорів, видаються простими бутербродами.

Власне кажучи, формально редакторських повноважень Ліг із себе не складав, просто якось перед обідом він вийшов з редакції і більше не повернувся. Хоча з того моменту промайнуло вже століття з гаком, широкий загальний співробітників «Путівника» все ще плекає романтичну надію на те, що він гайнув за бутербродом і ще повернеться, щоб з новими силами налягти на післяобідню роботу.

І повелося з того часу так, що всі головні редактори, після Ліга Лурі-Молодшого, титулувалися тільки «В. О. (виконуючими обов'язки) Головного редактора», а стіл Ліга зберігається в тому ж вигляді, в якому він його

покинув, додалася лиш маленька табличка:

«ЛІГЛУРІ-МОЛ., РЕДАКТОР, ЗНИК БЕЗВІСТИ, МОЖЛИВО, ПЕРЕЇВ»

Деякі злі і користолюбні язики подекують, що його справді загнав до могили перший сміливий експеримент «Путівника» в царині альтернативного обліковства. Про це мало кому що відомо, та й ті, кому хоч крихту щось відомо, тримають язик за зубами. І всяк, хто підмічає, вже не кажучи звертає увагу інших на цікавий, без будь-якого значення, чистої води збіг в історії обліковства «Путівника»(на яку б планету не переносили цей відділ, незабаром та планета або гинула в вогні війни, або від якогось стихійного лиха), ризикує попасти під суд за наклеп.

А ось ще один цікавий факт, який не має ніякогісінького відношення до нашої теми: в останні два-три дні, перед тим як знищити планету Земля, в зв'язку з будівництвом гіперпросторового експрес-об`їзду, різко підвищилась кількість НЛО, і не тільки над крикетним майданчиком «Лордз», що в лондонському передмісті Сент-Джон Вуд, а й над Гластонбері, що в Сомерсеті.

Гластонбері з давніх-давен пов'язують з легендами про давніх королів, відьмаків та вишіптуванням бородавок, ось саме це місце і було вибране для облаштування нового відділу фінансової документації «Путівника». Більше того, вся документація за останнє десятиліття була переміщена всередину чарівного пагорба, за міською околицею, за лічені години до прибуття вогонів.

Та хоч якими б дивними та незрозумілими були ці факти, вони — ніщо порівняно з тарабарщиною правил гри в брокіанський ультра-крикет, розповсюджений по багатовимірних світах. Повна збірка зводу правил була настільки розгалужена і захаращена, що перша спроба скупчити їх в одній книзі закінчилася буквально гравітаційним провалом, і на її місці утворилася Чорна Діра.

Та все ж, спробуємо зробити їх стислий виклад:

Правило Перше: Наростіть щонайменше три додаткових ноги. Вам вони, що п'яте колесо, а глядачам — забава.

Правило Друге: Знайдіть одного напрочуд хорошого гравця в брокіанський ультра-крикет. Зробіть з нього декілька клонів. Так ви уникнете незмірних клопотів з вибором підходящих хлопців та їх вишколом.

Правило Третє: Розмістіть свою команду і команду суперника на широкому полі і огородіть їх високою стіною.

Причина криється в тому, що хоч гра і є надзвичайно видовищним видом спорту, та глядачам, що зневірилися щось побачити на власні очі, здається, що там відбувається щось більш захоплююче, ніж воно є в дійсності. Хіба ж можна порівняти почуття очевидців чергового пересічного матчу з піднесенням натовпу, якому привиділося, що він проґавив найвеличнішу подію в спортивній історії.

Правило Четверте: Перекидайте гравцям через стіну всяку всячину спортивного знаряддя. Придасться все: крикетні битки, бейскубні копістки, тенісні ракетки, зламани лижі — словом, усе, чим можна добре розмахнутися.

Правило П'яте: Тепер гравці повинні хапати все, що попаде під руки, гатити ним на всі боки. Як тільки гравець лусне іншого, відразу ж намазує п'ятки салом і вибачається з безпечної відстані.

Вибачення мають бути стислими, щирими і для чіткості та аргументованості — виголошеними через мегафон.

Правило Шосте: Командою-переможцем вважається та команда, яка перемаже першою.

Досить дивний факт: чим більше росте популярність цієї гри в багатомірних світах, тим менше в неї грають, бо на цей час більшість команд перебувають у стані постійної війни одна з одною через різночитання цих правил. І все це лише на краще, бо за великим рахунком хороша тотальна війна завдає психіці гравців менше шкоди, ніж затяжний матч у брокіанський ультра-крикет.

Розділ 18

Артур біг по схилу гори, летів, скакав, сопів, аж тут раптом відчув, як гора ледь-ледь хитнулася у нього під ногами. Загриміло, заревло, скеля легенько захиталася, і ззаду та згори запахтіло жаром. Безрозсудний страх удесятерив сили. Ґрунт почав сповзати, і тут Артур уперше, оскільки він навіть і не підозрював, що так буває, відчув усю образну силу слова

«оповзень». Воно завжди здавалось просто словом, та зараз він раптово з жахом усвідомив, який це страх, коли земля кудись повзе з-під ніг. А саме так вона й робила і кудись несла на собі Артура. Він весь тремтів від страху так, що його аж нудило. Земля повзла, а в надрах гори клекотіло; він послизнувся, впав, схопився, послизнувся знову, спіткнувся і побіг. А зверху рушила лавина. Каміння, потім валуни, за ними брили поскакали прудко мимо нього, мов вайлуваті цуценята, лиш набагато більші, набагато, ой як набагато твердіші й важчі за цуценят, і вціль один у голову — й тобі капець. Його очі танцювали в марній спробі вихопити щось непорушне в дикій зграї, а його ноги танцювали разом з пританцьовуючою землею. Він біг мимоволі, як мимоволі котяться краплі поту у тяжко хворої людини, його серце калатало в ритм із навколишнім геологічним божевіллям.

І скільки Артур не нагадував собі про логічну гарантію своєї безпеки — власне про те, що з цієї катавасії він вийде живим, раз у майбутньому він приречений пережити черговий епізод саги про його переслідування Аграджага,— цього разу розум не піддавався ні на які умовляння і відмовлявся уповільнити дії периферійних органів. Артур біг, несучи смертельний жах усередині, біг по смертельному жаху, біг під навислим смертельним жахом, рука якого міцно вчепилася в його чуприну.

Раптом він знову спіткнувся, і по інерції його понесло кудись уперед. Та якраз у ту мить, коли він мав торохнутися лобом об неймовірно тверде каменюччя, прямо перед носом він побачив невеликий темно-синій портплед, то був той самий, помилитися Артур не міг, який десь років з десять тому, за власним відліком Артура, так і не знайшовся в багажному відділенні Афінського аеропорту. Ошелешений Артур не вдарився об землю і злетів угору, мов корок з пляшки шампанського, під бадьорий марш, що залунав у його свідомості.

А робив він ось що: він летів. Від здивування він став озиратися навкруги, та сумніву бути не могло. Жодна з його кінцівок не торкалася землі і навіть не наближалася до неї. Він просто витав у повітрі, а повз нього проносилися кам'яні брили.

Тепер він міг би дати собі раду. Здивовано жмурячись від того, як просто все виходить, на попутному струмені вітру він піднявся трохи вище, а

каменюки пролітали попід ним.

Артур подивився вниз. Між ним і розтрушеною горою було десь футів з тридцять порожнечі, без перебільшення — порожнечі, коли не брати до уваги каменюк, які підскакували вгору і тут же звалювалися назад, корячися залізним правилам закону тяжіння: того самого закону, який несподівано вирішив дати Артурові виняток для перепочинку.

Майже відразу ж Артур з інтуїтивною ясністю, породженою лише інстинктом самозбереження, усвідомив, що цієї миті замислюватися про закон тяжіння не варто, бо сам закон тяжіння глипне на нього суворо і запитає, якого дідька Артур тут отягається, і тоді — кажи пропало.

І Артур уявив тюльпани. Нелегко це далось, та він доклав до цього зусиль. Подумки він тішився твердістю їхніх округлих чашечок, подумки милувався їхніми різнобарвними кольорами, спробував підрахувати, який відсоток від загальної кількості тюльпанів на Землі росте, чи, пак, росло, в радіусі милі від будь-якого млина. Невдовзі такий перебіг думок йому небезпечно набрид, і він відчув, як повітря під ним угинається і він плине донизу і може попасти в кам'яний потік, про який він з такою натугою намагався не думати. Тоді Артур уявив собі Афінський аеропорт, і це допомогло йому зосередитися ще хвилин на п'ять, а потім він здивовано зауважив, що пливе над поверхнею землі на висоті майже шістсот футів.

На мить він був замислився, як же йому спуститися вниз, та відразу ж вирішив, що про це думати зайве, і спробував дати виважену оцінку даній ситуації.

Він летів. То і що з цього випливає? Він знову подивився вниз, на землю. Він не став пильно придивлятися, а просто позирнув униз, ніби мимолітно. І тут йому в око впали дві обставини. Перша — схоже, що виверження вичерпало свої сили і недалеко від вершини з'яв широченний кратер, вірогідно в тому місці, де порода, просівши, засипала величезну печеру, в якій стояла подоба його самого і жалюгідне понівечене тіло Аграджага.

Другим був його портплед — отой самий, що він згубив у Афінському аеропорту і який спокійнісінько стояв собі на клаптику землі між каменюками, жодна з яких його не влучила і не пошкодила. Артур не міг збагнути, як це сталося, проте ця загадка мерхла перед неосязною таємницею самої наявності сумки в цьому місці, розгадати яку годі було й

думати. Та хоч круть, хоч верть, а вона стояла там, унизу.

Тепер перед Артуром питання постало руба — портплед треба було якось підібрати. Та, ось маєш, він витає на висоті шестисот футів над поверхнею чужої планети, назви якої він, Артур, навіть не може пригадати. Віддалений на сотні світлових років від розвіяних на атоми останків свого дому, ігнорувати ту крихітну часточку свого колишнього життя, що сиротливо прищулилася посеред каменюччя, він не міг.

Більше того, збагнув Артур, усередині сумки, якщо її не перепотрошили, відколи він її згубив, мала бути бляшанка з грецькою оливковою олією — єдина вціліла на цілий Усесвіт бляшанка грецької оливкової олії.

Повільно, обережно, дюйм за дюймом він став зісковзувати вниз, потихеньку перевалюючись з боку на бік, мов той аркуш паперу, що, падаючи з високості, долає шлях до землі.

Виходило добре, Артур був задоволений. Повітря підтримувало його, але водночас пропускало. Не минуло й двох хвилин, як він завис на відстані якихось двох футів над портпледом, і тут його рішучість пішла на спад. Він легенько витав над землею. І він наморщив лоба, та так легенько, як тільки міг. Якщо він підхопить сумку, то чи зможе її понести? Чи не потягне надмірна вага його прямо до землі?

А раптом одного доторку до землі буде достатньо, щоб розрядити оту чудернацьку магічну силу, що тримає його в повітрі?

Можливо, доцільніше не випробовувати долю, а ступити на хвилику на тверду землю?

Якщо він це зробить, то чи зможе знову злетіти?

Спогад про насолоду, яку він отримав від лету, викликав у нього такий екстаз, що навіть сама думка про добровільну відмову від нього зараз, а можливо, й назавжди, не вкладалася в голову. З острахом він трохи злетів угору — просто ще разок відчутти дивовижну легкість польоту. Злетів, повітав. Спробував ринути вниз.

І вийшло чудово. Простягнувши перед собою руки, він помчав стрімголов, волосся майоріло, халат тріпотів за його плечима, і коли до землі залишалось футів зо два, він ковзнув по повітряній гладі, злетів угору на вершину амплітуди і завис. Диво, та й годі.

Саме в такий спосіб треба підхопити з землі сумку, зміркував Артур. Він

ковзне вниз і підхопить її в перигеї тієї петлі і вискочить з нею нагору. Його, мабуть, добряче смикне, та він був певен, що сумку втримає.

Він спробував ще декілька разів стрімко знизитися, і кожного разу в нього виходило все краще і краще. Відчуття вітру в обличчя, пругке покачування його тіла на вихрових потоках — все це поєднане воєдино, п'янило його серце так, як ні разу від... — від, наскільки він пам'ятав, народження. Легеньким вітерцем його трохи віднесло вбік, тож зручніше вмоствившись на струмені, він розглядав ландшафт, який виявився не з приємних. Така собі роздубана, розтрощена пустеля. Він вирішив не марнувати час на розглядини руйновища. Він просто підхопить сумку і тоді... диви, а що ж він буде робити, коли заволодіє нею? Він розважив, що прибере її до рук, а там буде видно.

Він визначив своє положення щодо вітру, відштовхнувся від нього і повернувся. Він навіть не усвідомив, як саме в цю мить його тіло плавно завайломилувалося.

Тоді він підринув під струмінь повітря і пірнув униз.

Повітря розступилося перед ним, і він понісся мов блискавка. Земля розгублено хитнулася, зібрала до купи свої розхристані думки і плавно підвелася йому назустріч, підставляючи сумку з потрісканими, задраними вгору пластиковими ручками.

На півдорозі вниз Артур мало не вскочив в халепу, поставивши під сумнів свої літальні здібності, чим сумнів мало не скористався, та він вчасно оговтався, ковзнувши над землею, спритно просунув руку крізь ручки сумки і по струмені став здійматися вгору, та не зміг, і зненацька лантухом чвакнувся на кам'янистий ґрунт, пошкрябавшись та понабивавши синців і ґуль.

Він відразу ж незграбно зіп'явся на ноги й, охоплений розпачем, хитаючись, почвалав не знати куди, розмахуючи сумкою.

Його ноги неначе прилипали до землі, як це завжди було досі. Його власне тіло здавалося йому лантухом з картоплею, який тягли по землі, не розбираючи дороги, а голова набрала легкості грудки свинцю.

Від запаморочення в голові прогиналися коліна. Він спробував побігти, та ноги стали як ватяні. Спіткнувшись, він дав сторчака. І саме в цю мить згадав, що в сумці є не лише бляшанка грецької оливкової олії, але й

дозволена митницею пляшка вина. Приємно вражений таким відкриттям, він секунд десять не помічав, що знову злетів угору.

Артур кричав, щось вигукував від полегшення, захвату і чисто фізичної насолоди. В повітрі він став перевертатися, закручувати петлі, крутити колеса, бочки. Нахабно осідлавши верховодний вертикальний струмінь, він став роздивлятися, що там є у сумці. Він почувався так, як, на його думку, почувалися янголи під час їхнього знаменитого танцю на головці шпильки, коли філософи намагалися їх полічити. Він засміявся безтурботним сміхом, знайшовши там і оливкову олію, і пляшку вина, а також тріснуті сонячні окуляри, вивалені в піску плавки, декілька пожмаканих поштівок з видами Санторіні, великий вицвілий рушник, жменьку цікавих камінців та розсипані клаптки папірців з адресами людей, яких, на його втіху (хоч причина й викликала щем), він уже ніколи не зустрине. Камінці він висипав, окуляри нап'яв на носа, а папірці розвіяв по вітру.

А десятьма хвилинами пізніше, коли він спокійно дрейфував крізь якусь хмарину, трохи нижче спини його вдарила багатолюдна і бучна вечірка з коктейлями.

Розділ 19

Найдовша і найдеструктивніша вечірка в історії Галактики тягнеться вже четверте покоління, та ніхто із гостей не виказує ані найменшого бажання піти з неї. Правда хтось колись позирнув на годинника, та з тої миті промайнуло одинадцять років, а його приклад так ніхто і не підхопив.

Безлад там неабиякий: сам не побачиш — не повіриш, та якщо у вас немає нагальної потреби пересвідчуватися в тому, то не ходіть і не оскверняйте свій зір, бо вам те до смаку не припаде.

Останнім часом у захмарному просторі спостерігалися якісь вибухи та спалахи. Подейкують, що то почалася битва між ескадрильями декількох конкуруючих компаній по чищенню килимів, які кружляють над місцем, де відбувається вечірка, як згряя стерв'ятників. Та вірити тому, про що теліпають язиками на вечірках, не пристало, а особливо — на цій.

Існує небезпека — і вона може обернутися ще гіршою бідою, а полягає

вона в тому, що всі учасники вечірки — це діти або онуки чи правнуки людей, які зібралися на цю вечірку, та так тут і осіли. Виходячи з природної селекції, успадкування рецесивних генів і тому подібних речей, тепер усі учасники вечірки стали або запеклими фанатиками вечіркування, або абсолютними кретинами, або і тими і тими водночас.

Так чи інак, а це є ознакою того, що, з генетичної точки зору, кожне наступне покоління ще менше схильне покинути гулянку, аніж попереднє.

Отож починають діяти інші чинники — наприклад постає питання: коли вичерпаються запаси спиртного?

Тепер завдяки тому, що було вжито певних заходів, які в той час видавалися доцільними (а однією з проблем вічно триваючої вечірки є те, що всі заходи, які здаються доцільними на довготривалих вечірках, так і залишаються здаватися хорошими ідеями), запаси ті вичерпаються ще не так скоро.

Однією з таких ідей, що в той час здавалася доцільною, була та, що вечірка мала стати летючою, але не в тому сенсі, що учасники її розлітаються, а буквально.

Якось, давним-давно, серед ночі, компанія підпилих астроінженерів ще з першого покоління гостей лазила по будинку, копирсалася тут, щось пригвинчувала там, прибивала молотком сям, і коли настав ранок, зійшло сонце, то воно диву далось: його промені осявали будівлю, що летіла над кронами дерев, мов молода полохлива пташка, і була повна п'яних веселих людей.

Більше того, летюча гулянка спромоглася завести собі цілий арсенал зброї. На випадок, коли виникнути будь-які спірні питання з виноторговцями, вони бажали мати на своєму боці переконливіші аргументи, ніж ті.

Від професійного завсідника вечірок до грабіжника-аматора — один крок. Крім того, це приємно освіжило атмосферу і надало вечірці шал новизни, якої стало бракувати, бо музики вже почали скисати, програвши за ці роки нескінченну кількість разів відомі їм мелодії та пісеньки.

Вони грабували, робили наскоки, брали в облогу цілі міста, вимагаючи викупу у вигляді свіжих припасів сиру, крекерів, підливи з авокадо, копчених свинячих реберець, вина та горілки, які тепер перекачують із надр літаючих танкерів просто по трубах.

Та все ж одного чудового дня проблема нестачі напоїв може вийти на порядок денний.

Планета, над якою вони літають, вже стала зовсім не тою планетою, над якою вони так лебедино злетіли перший раз.

Планета в розрусі.

Вечірківці сплюндрували добру половину земель, нападали на них і грабували їх безліч разів, і ніхто і ніколи не зміг дати нападникам відсічі, оскільки їхні маневри в небесах були такими безсистемними і аніяк не передбаченими.

Не вечірка, а просто біда.

А коли вона ще й вріже тобі нижче спини, то це теж біда.

Розділ 20

Звиваючись від болю, Артур лежав на розтрощеній плиті армованого бетону, краї зустрічних хмар хльоскали його по обличчю, а звідкись іззаду до нього долинав галас натужних веселощів.

У цей галас впліталася дивна музика; дивною вона йому здалася частково тому, що пісня «В зірку Бета влита трута, там душа моя прикута» була для нього незнайома, а частково — з вини самих музик, дуже вже вони стомились, а тому деякі із них грали в розмірі на три чверті, інші на чотири чверті, а ще інші — в фантазмагорично- π^*r -квадратному розмірі, залежно від того хто скільки зміг покімарити за останні роки.

Артур лежав, "натужно втягуючи вологе повітря і мацаючи своє тіло,—де там що пошкоджено. Та, хоч де він мацав, йому боліло скрізь. Незабаром він збагнув, що то боліла йому долоня. Схоже на те, що він розтягнув зв'язки зап'ястя. Спину крутило теж, та невдовзі він дійшов втішного для себе висновку, що розбився він не дуже і відбувся синцями та переляком, як і будь-хто за подібних обставин. Цікаво, що ж то за будівля літає тут, у хмарах?

З іншого боку, навіть коли б йому вчинили суворий допит, то він навряд чи зміг би пояснити, як сюди допав, тож і вирішив, що він та будівля просто мають прийняти одне одного такими, якими вони є. Лежачи, він підвів очі.

Над ним нависала стіна з побляклих, але кольорових кам'яних плит. Це був, певно, будинок. Бетонні плити, на яких лежав Артур, оточували весь будинок лямівкою в три-чотири фути. То був шмат землі, на якому була споруджена будівля, призначена для вечірки, і який вона прихопила з собою, щоб мати підвалину.

Артур боязко звівся на ноги і глянув униз. У нього запаморочилася голова. Мокрий від туману та поту, він притиснувся до стіни. Його голова попливла вільним стилем, а шлунок пішов батерфляєм.

Хоча злетів він на цю височінь власними силами, та у нього бракувало сил навіть дивитися перед собою на ту страшенну прірву. А про те, щоб стрибнути вниз на агей, нічого було й думати. Ні, ближче до краю він не підійде ні на дюйм.

Притиснувши до грудей свій портплед, він став просуватися вздовж стіни в надії наткнутися на двері. Солідна вага бляшанки з оливковою олією надавала йому великої наснаги.

Він просувався до найближчого рогу, сподіваючись, що стіна за рогом зможе запропонувати йому більше входів, аніж ця, яка не пропонує жодного.

Від хвацьких маневрів будівлі йому стало так страшно, що його аж занудило, і невдовзі він дістав із сумки рушник і на ділі впевнився, чому рушник у переліку корисних речей для автостопника по Галактиці займає одне з чільних місць — він замотав тим рушником голову, щоб не бачити, що робить його тіло. Його ноги обережно човгали вздовж стіни. Протягнута рука обмацувала плити.

Нарешті він досяг рогу, і його рука стала обмацувати, що ж там за рогом. Вона наткнулася на щось таке, від чого він мало не звалився лантухом. То була інша рука.

Руки вчепилися одна в одну.

Йому вкрай хотілося скористатися іншою рукою, щоб зірвати з голови рушник, але вона тримала сумку з оливковою олією, вином та поштівками з видами Санторіні, а ставити її додолу було ризиковано.

Він переживав одну з тих миттєвостей самопізнання, коли людина подумки оглядається, ніби збоку дивиться на себе і думає: «Хто я? До чого я пнуса? Чого я досяг? Чи правильно я роблю?» Артур тихенько заскиглив.

Він спробував звільнити руку, та — зась. Та, інша рука тримала його руку цупко. Іншого виходу не було, як тільки підступити ще ближче до рогу. Вистромивши голову за ріг, він трусонув нею, намагаючись зсунути рушник з очей. Власник тієї, іншої руки відреагував на це пронизливим зойком, мабуть, з великого переляку.

Рушник з голови Артура скинули, і прямо йому в очі вилупилися очі, які належали Форду Префекту. За ним стояв Слартібартфаст, далі ясно вимальювався ґанок і високі зачинені двері.

Вони обидва прилипли до стіни і перелякано дивилися на густу непроглядну хмару навколо, намагаючись протистояти кренам та вихилясам споруди.

— Де це, фотон тобі в вустілку, тебе носило? — прошипів, охоплений панічним жахом, Форд.

— Е-е, та я... — затинаючись, почав Артур, не знаючи, як пояснити все коротко,— то там то сям. А ви що тут робите?

Форд знову втупився в Артура нажаханим поглядом.

— Без пляшки вони нас не впускають,— прошипів він.

Розділ 21

Коли вони зайшли в залу, де вечірка була в розпалі, перше, що помітив Артур, окрім галасу, задушливої духоти, яскравих кольорових плям, що проступали крізь клуби густого диму, килимів, посланих битими склянками і заляпанями авокадною підливою, та ще гурту птеродактилеподібних затягнутих у люрекс істот, які зібралися навколо його дорогоцінної пляшечки вина, ґелґочучи: «Ще одна чарка, ще одна чарка!», була Трилліан, до якої підбивав клинці бог грому і блискавки.

— Чи не зустрічалися ми в «Гаплику Всесвіту»? — питав він.

— Так то ви там були з молотом?

— Так. Але тут мені куди більше подобається. Ніякого тобі стриму, гуляй скільки хочеш.

По залі прокочувалися хвилі веселого вереску, а кінця її не було видно за густим натовпом розгуляних галасливих істот, які бадьоро кричали одне

одному щось нерозбірливе, хоча ніхто нікого і не слухав, а часом доводили себе до нестями.

— Здається, тут не нудьгують,— мовила Трилліан. — Що ти сказав, Артуре?

— Я питав, який чорт тебе сюди заніс?

— Я була випадковим рядочком крапок, що навмання літали по Всесвіту. Ти знайомий з Тором? Він вергає громи.

— Привіт,— сказав Артур. — Мабуть, це дуже цікаве заняття.

— Салют,— відказав Тор,— цікаве. А в тебе налито?

— Та взагалі-то ні...

— То чому б тобі не піти та й не налити самому?

— Побачимося пізніше, Артуре,— кинула Трилліан.

У пам'яті Артура заворушилася якась згадка, і він роззирнувся.

— Зафода тут немає, правда? — запитав він.

— Побачимося пізніше,— твердо повторила Трилліан.

Тор вилупився на нього своїми чорними як вугіль очима, клоччя бороди стирчало на всі боки. Мізерне освітлення на мить зібралось з силами і загрозово блиснуло на рогах його шолома.

Він узяв Трилліан за лікоть своєю ручищею, і його біцепси стали рухатися один повз один, мов два «фольксваґени», що заїжджають на переповнену стоянку.

І він кудись її повів.

— А знаєш, у безсмертя є одна цікава особливість... — сказав він.

— А знаєте, у космосу є одна цікава особливість...— почув Артур голос Слартібартфаста, який розмовляв з якоюсь великою масивною істотою, яка роздувала шию так, ніби рожеве кашне намагалось її задушити, і захоплено вдивлялася в очі старого і розглядала його сріблясту сиву бороду,— він до безмежжя нудний.

— Нудний? — перепитала істота, моргнувши своїми почервонілими очицями під набряклими повіками.

— Так,— підтвердив Слартібартфаст,— нудний як телячий хвіст. До страмоти. Його так багато і в ньому так мало. Щоб не бути голослівним, з вашого дозволу, я наведу вам деякі статистичні дані. Ви не проти?

— Е-е, я...

— Прошу вас, зробіть мені приємність. Бачите, ці відомості теж сенсаційно нудні.

— Даруйте, я вас охоче вислухаю за хвилинку,— сказала пухироподібна істота, поплескала старого по руці, підняла свою спідницю, наче вона могла правити їй за повітряну подушку, і зникла в натовпі.

— Я вже думав, що вона ніколи не відчепиться,— пробурчав старий. — Ходімо, землянине...

— Артур...

— Нам треба знайти Срібну поперечку, вона десь тут.

— А може, трішечки перепочинемо? — сказав Артур. — У мене сьогодні був важкий день. До речі, сюди випадково попала Трилліан, вона не говорить, яким чином; та, може, це і не суттєво.

— А ти не забув, що над Усесвітом нависла загроза?

— Всесвіт,— сказав Артур,— такий великий і досить дорослий, що півгодинки міг би дати собі раду. Гаразд, гаразд,— додав він, коли Слартібартфаст звів на нього свої брови,— я походжу і попитаю, чи не бачив її хто-небудь.

— Молодчина, молодчина,— прошамкав Слартібартфаст,— молодчина. — Він пірнув у людський вир, і кожне, повз кого він проходив, радило йому розслабитися.

— Ви ніде не бачили Поперечки? — спитав увічливо Артур якогось непомітного, що стояв з таким виглядом, ніби аж горить бажанням когось вислухати. — Зроблена вона із срібла, життєво необхідна для безпеки Всесвіту і приблизно отакої довжини.

— Ні,— сказав, пожвавившись, непомітний,— та давайте ковтнемо по наперсточку і ви мені все про неї розповісте.

Мимо продріботів Форд Префект, викаблучуючи не зовсім пристойні колінця якогось танцю в парі з дамою, чию голівку прикрашала споруда на зразок Сіднейської національної опери. Перекрикуючи гамір, Форд марно намагався зав'язати з нею щось схоже на невимушену розмову.

— Я в захваті від вашого капелюшка! — горлав він.

— Що?

— Я сказав, що в захваті від вашого капелюшка!

— Але ж я не в капелюшку.

— Тоді я в захваті від вашої голівки.

— Що?

— Я сказав, що я в захваті від вашої голівки. Неповторна конфігурація черепа.

— Що?

Не порушуючи послідовності складних, а часом і карколомних танцювальних рухів, Форд спромігся знизати плечима.

— Я сказав, що ви збіса гарно танцюєте,— ревнув він,— тільки не кивайте так часто.

— Що?

— Просто кожного разу, коли ви киваєте... — почав був Форд,— ...Ой! — вирвалося в нього, коли його партнерша кивнула, щоб сказати «Що?», і гострим виступом свого фігурного черепа в черговий раз боляче цюкнула його посеред лоба.

— Одного чудового ранку мою планету висадили в повітря,— сказав Артур і несподівано для самого себе почав викладати дрібненькому чоловічку сумну оповідь про своє життя чи, щонайменше, про найвражаючі події,— от чому я так одягнутий. В одному халаті. Розумієте, мою планету висадили в повітря разом з усіма моїми лахами. Якось я не передбачав, що попаду на вечірку.

Гномик жваво закивав головою.

— Трохи згодом мене викинули за борт зорельота. Отак в одному халаті. Хоч би ж то у скафандрі, як то роблять звичайно. Невдовзі після того я дізнався, що моя планета була збудована для жменьки якихось там мишей. Можете тільки уявити, що я пережив. Потім по мені стріляли і навіть намагалися підірвати. Власне, дійшло до абсурду: у мене то стріляють, то мене підривають, ображають, час від часу розкладають на атоми, позбавляють чаю, а недавно я гепнувся в болото і вимушений був провести п'ять років у вогкій печері.

— Ти диви,— просяяв чоловічок,— ну і як, весело провели час? Артур аж похлинувся своїм коктейлем.

— Ой, як ви чудово, як принадно кашляєте,— сказав чоловічок,— ви не проти, якщо я вам підкахикну?

І з цими словами він зайшовся таким неймовірно гучним і ефектним

кашлем, що ошелешений Артур захлинувся і забухикав ще дужче. Разом вони утворили такий горлороздираючий дует, який тривав цілі дві хвилини, аж доки Артур не спромігся викашляти залишки коктейлю з дихального горла і замовкнути.

— Оце сила,— промовив чоловічок, відсапуючись і отираючи з очей сльози,
— яке ж цікаве у вас життя. Красенько вам дякую.

І тепло потиснувши Артурові руку, він щез у натовпі. Артур тільки здивовано похитав головою.

До нього наблизився моложавий агресивного типу чоловік з гачкуватим ротом, бульбуватим носом та маленькими випнутими вилицями. На ньому були чорні штани, чорна шовкова сорочка, розстебнута до самого того, що ймовірно мало бути пупом, бо Артур вже боявся робити припущення щодо анатомічної будови всякого роду людей, яких він зустрічав останніми днями. Дзенькаючи, на його шиї теліпалися потворні золоті брязкальця. Він щось тримав у чорній торбі і аж випинався, щоб навколишні люди помітили, що він зовсім не хоче, щоб вони те помічали.

— Гей, мені не почулося, що ви назвали своє ім'я? — спитав він. Справді, розказуючи всяку всячину дрібненькому бадьористому чоловічкові, Артур мимохідь назвав і своє ім'я.

— Так, мене звать Артуром Дентом.

Здавалося, чолові'яга пританцьовує під якусь свою мелодію, що не збігалася з жодною, які на дану мить стомлено вичавлював із себе гурт музик.

— Ага,— сказав він,— просто там, в одній горі, сидить чудило і хоче вас бачити.

— Я з ним уже бачився.

— Так то так, та здається, що йому аж свербить з вами стрітися.

— Та бачився я з ним.

— Воно то так, та я вважаю, що вас слід про це попередити.

— Сам знаю. Бачився я з ним.

Чолов'яга мовчав, почавкуючи жуйкою. Потім ляснув Артура по плечі.

— Чудово,— сказав він,— гаразд. Моя справа переказати, правда ж? Добраніч, ні хвоста тобі ні луски, копу премій.

— Копу чого? — перепитав Артур, у якого вже почало макітритися в голові.

— Та чого завгодно. Роби те, що робиш. Тільки не партач,— він причмокнув тим, що він там жував, а тоді зробив якийсь динамічний жест.

— Навіщо? — не второпав Артур.

— Тоді сачкуй, партач,— сказав чоловіяга. — Кого це обходить? Все одно всім наплювати! — По цих словах лице молодика гнівно налилося кров'ю і він зірвався на крик. — Можеш узагалі їхати з глузду! Йди по-добру, геть звідси, не стій над душею, хлопче. Котись у вакуум!!!

— Гаразд, я піду,— спішно запевнив його Артур.

— Я не жартами тут розсипався,— молодик рвучко махнув рукою і щез у натовпі.

— Про що він тут патякав? — спитав він у дівчини, яка стояла поруч. — Чому він побажав мені виграти премію?

— Звичайне шоу-бізнесове базікання,— відповіла дівчина.— Його тільки-но преміювали на щорічному конкурсі Інституту Розважальних Ілюзій на Альфі Малого Воза, от він і сподівався, ніби ненароком, згадати про свою премію, та ви не дали йому ані наймізернішої нагоди.

— Господи,— сказав Артур,— мені прикро, що я йому не пособив. А за що його нагородили премією?

— За недоречне використання слова «Бельгія» в серйозному кіносценарії. Це дуже престижна премія.

— За недоречне використання якого слова? — перепитав Артур, намагаючись утримати свій мозок у рівновазі.

— Бельгія,— сказала дівчина.— У мене язик не повертається вимовляти це слово.

— Бельгія? — вигукнув Артур.

Мимо дибав напідпитку семипалий лінивець. Почувши слово, він вирячив свої очиці, відсахнувся і наступив птеродактилю з затуманеними оченятами на лапу, з урази той аж каркнув.

— Ми говоримо,— почав Артур,— про рівнинну країну з усіма її міжнародними штаб-квартирами та туманами?

— Про що ви говорите? — здивувалася дівчина.

— Про Бельгію,— відказав Артур.

— Раааааррррчччч! — захрипів птеродактиль.

— Гррууууурррргххх,— згодився семипалий лінивець.

— Мабуть, вони мають на увазі порт в Остенде для суден на повітряній подушці,— промимрив Артур. Він знов обернувся до дівчини.

— А вам траплялося бувати в Бельгії? — бадьоро спитав він, і вона ледь не врізала йому ляпаса.

— Гадаю,— сказала вона, стримуючи свій гнів,— що ви маєте приберегти такі слова для спілкування з певними артистичними колами.

— Ви говорите зі мною так, ніби я сказав щось у край непристойне.

— Саме таке ви й сказали.

Звичайно, в сьогоденній Галактиці майже не залишилось висловів, що вважалися б непристойними. Багато слів та виразів, які ще якихось там п'ятдесят років тому здавалися настільки неприйнятними, що коли їх хтось вживав на людях, то його, порушника цього табу, виключали з пристойного товариства, бувало, й пристрілювали, то тепер такі слова сприймаються як повноцінні та змістовні, а на тих, що ними користуються щодень у розмовах та письмово, дивляться як на цілком сучасних, розкутих, незакомплексованих особистостей.

Наприклад, коли в останньому зверненні до нації міністр фінансів Все-королівської маєтності планети Узварбиз'ів зібрався з духом і сказав, що, дякуючи то цьому, то тому, а ще тому факту, що протягом певного часу ніхто на планеті не варив ніякої страви, схоже на те, що їх улюблений король врізав дуба, а переважна більшість населення ось уже більше трьох років як насолоджується відпусткою, народне господарство планети, як він насмілився назвати, «попало в копирдяйську ситуацію», всі були настільки тим потішені, що він зміг спокійно вийти з залу засідань і заявити, що вони не помітили однієї незначної дрібнички: за єдину ніч їхня п'ятитисячорічна цивілізація йокнулась.

Та навіть не дивлячись на те, що такі слова, як «копирдяй», «ракло» та «пилодром» повністю прийнятні і загальноживані, одне слово перебуває під суворою заборонаю. Поняття, яке воно несе в собі, настільки відразне, що в усіх куточках Галактики його категорично заборонили друкувати або вимовляти в радіо-телевиступах, окрім як у серйозних кіносценаріях. Та є на світі, чи то пак була, одненька планета, де ті тупі пилодроми не знали, що воно означає.

— Розумію,— сказав Артур, хоч насправді ж він не зрозумів анічогісінько,—

і що ж дають за те, що в серйозному кіносценарії звільна вживають назву безневинної, хоча трохи й нуднуватої європейської країни?

— Пам'ятний приз «Рорі»,— відповіла дівчина,— то така маленька срібна штукovina на великому чорному п'єдесталі. Ви щось сказали?

— Та нічого я не сказав. Я тільки мав намір спитати, на що та срібна...

— Ой, мені здалося, що ви сказали «Гоп!»

— Що я сказав?

— «Гоп!»

Розділ 22

Протягом останніх років на летючу вечірку без запрошення частенько завалювалися гуляки з інших планет. І вже тривалий час постійні завсідники вечірки, споглядаючи згори рідну планету — її зруйновані міста, спустошені авокадні ферми, сплюндровані виноградники, широкі пролисини нових пустель, моря, занечищені крихтами печива та дечим гіршим,— подумували про те, що їхня Батьківщина якось непомітно втратила свою притаманну їй колись красу. Деякі з них уже стали ламати голови, як би протверезіти і підготувати вечірку до виходу в широкий космос і пошукати, а чому б і ні, інших світів, де й повітря чистіше і де можна почуватися вільніше.

Такий розвиток подій припав би до серця тій жменьці напівголодних фермерів, які ще спромогались добувати харч з виснаженого ґрунту планети, та того дня, коли вечірка з гиком вилетіла з хмар і перелякані фермери позадирали голови, передчуваючи черговий наскок на винокурні та сироварні, вечірківцям відразу ж стало ясно, що найближчим часом навряд чи вона куди полетить і взагалі гулянка скоро скінчиться. Ой, дуже скоро настане час хапати капелюхи та пальта й, осолопіло вилізши назовні, довго з'ясовувати, котра година, який місяць, який рік надворі і де на цій осмаленій та сплюндрованій землі найближча стоянка таксі.

Вечірка сплелася в макабричних обіймах з дивним білим зорельютом, який майже простромив її наскрізь. Удвох вони крутилися, вертілися і гойдалися в небесах у гротескних позах, нехтуючи своєю вагою.

Хмари розчахнулися. Повітря з ревом кинулось увсебіч.

У цьому борюканні вечірка та кріккітський крейсер трохи скидалися на двох качок, одна з яких намагається створити третю всередині другої, а друга качка з усіх сил намагається втовкмачити, що вона ще не готова завести каченя і взагалі не впевнена, що бажає мати гіпотетичне каченя, у всякому разі, від даної конкретної першої качки і певно ж не тоді, коли вона, друга качка, перебуває в стані польоту.

Від усього цього небо співало і стогнало та мотлошило землю ударними хвилями.

І неждано фукнувши, кріккітський корабель щез.

Вечірка безпорадно беркицьнулася у небесному просторі, подібно до людини, яка сперлася на двері, а вони візьми та й відчинися. Вечірка крутилася і вихлялася на своїх Говерських реактивних двигунах. Вона спробувала випрямитися, та замість того перевернулася догори дригом і пошкандибала в протилежний бік неба.

Деякий час вона ще шкандибала, та було ясно, що так довго тривати не могло. Вечірці підтяли крила. З неї випарувалася вся жвавність, і жоден кособокий пірует, який вона ще пробувала утнути, не міг приховати її теперішньої незграбності.

І тепер чим дужче вона тужилася уникнути зіткнення з землею, тим гіршими мали бути наслідки цього зіткнення.

Справи всередині вечірки теж пішли не на краще. По суті, справи йшли геть погано, вечірківцям те було не до вподоби, і тож вони почали ремствувати.

А хіба можна сподіватися на щось інше, коли там побували кріккітські роботи?

Вони захопили з собою нагороду «За найнедоречніше вживання слова «Бельгія» в серйозному кіносценарії», залишивши взамін згарище, від чого Артура кануло не меншою мірою, аніж невдатного претендента на премію «Рорі», який опинився на другому місці.

— Ми б з радістю залишилися вам допомогти,— вигукнув Форд, пробираючися поміж уламків,— та не хочемо цього робити.

Вечірка знову перехнябилася, і з-під тліючих уламків долинули крики та стогони.

— Справа в тому, що ми маємо рятувати Всесвіт,— проголосив Форд,— якщо вам це здається невдалою відмовкою, то, можливо, ви маєте рацію. Так чи інакше, а ми покотили далі.

Тут він спіткнувся об невідкорковану пляшку, що якимось чудом не розбилася і спокійнісінько лежала долі.

— Ви не заперечуєте, якщо ми візьмемо її з собою? — запитав він. — Вам вона уже не знадобиться.

Заодно він прихопив і пакет чипсів.

— Трилліан? — закричав Артур надтріснутим від шоку голосом. Але в задимленому безладі він не міг нічого роздивитися.

— Землянине, час іти,— нервово проговорив Слартібартфаст.

— Трилліан? — знову гукнув Артур.

За мить із диму вишибала, тремтячи, Трилліан, спираючись на руку свого нового друга бога Тора.

— Дівчина лишається зі мною,— почав Тор. — Там, на Валгаллі³, зараз таке гульбище гуде, що ми відразу ж туди вилітаємо...

— А де це ви були, коли отут усе це творилося? — спитав Артур.

— Нагорі,— відказав Тор. — Я її зважував. Бачите, політ — справа тонка, треба врахувати силу вітру і все таке інше...

— Вона полетить з нами,— заявив Артур.

— Та ви що? — вигукнула Трилліан. — Хіба я...

— Ні,— наполягав Артур,— ти полетиш з нами.

Тор утупився в нього палаючими вуглинками своїх очей. Таким чином він намагався продемонструвати божественність, яка не мала нічого спільного з чистотою намірів.

— Вона полетить зі мною,— сказав він спокійно.

— Ходімо, землянине,— збуджено сказав Слартібартфаст, смикаючи Артура за рукав.

— Ходімо, Слартібартфасте,— збуджено сказав Форд і потягнув старого за рукав. Телепортер був у Слартібартфаста.

Вечірка підстрибнула і загойдалася, поваливши всіх з ніг, окрім Тора та Артура, який, тремтячи, невідривно дивився в чорні очі бога грому та

³ Валгалла — за давньогерманською міфологією, райське пристановище для душ героїв, які загинули в битві.

блискавки.

Поволеньки Артур став здіймати над собою, як видавалося, дрібненькі гороб'ячі кулачки.

— А що, захотів цього скуштувати? — спитав він.

— Ти щось там бовкнув, жевжику? — заревів Тор.

— Я сказав,— повторив Артур тремтливим, хоч як він намагався приховати свій страх, голосом,— чи не хочеш ти скуштувати цього? — і потішно помахав кулачком.

У Тора аж очі рогом полізли. Потім з однієї ніздрі появилася тоненька цівка диму, а за нею вихопився маленький язичок полум'я.

Він засунув руки за пояс.

Він випнув груди, щоб ніхто не мав сумніву, що перед ним чоловік, якого без восьмерика не завалиш.

Він витяг з-за пояса держак свого молота і підняв його над головою, показуючи величезну залізну балду. Таким чином він розвіяв усі можливі непорозуміння, що буцімто за поясом він тягає звичайнісінький тобі телеграфний стовп.

— А чи не хочеш ти,— заревів він, зриваючись на сичання ріки, що протікає крізь доменну піч,— скуштувати оцього?

— А хочу,— сказав Артур неочікувано звучним та войовничим голосом. І знову потряс кулаками, ніби підкреслюючи серйозність свого наміру. — Що, вийдемо? — прогарчав він.

— Ходімо! — ревноу Тор, мов роздрочений бугай (власне, мов роздрочений бог грому, що звучить експресивніше), і ступив за поріг.

— От і чудово,— мовив Артур,— нарешті спекалися. Слартіку, забери нас звідси.

Розділ 23

— Гарзд,— кричав Форд на Артура,— хай я буду боягузом, та головне, що я повернувся живим.

Вони знову були на борту «Корчмомата». Тут же був Слартібартфаст. І Трилліан теж. Бракувало лише миру та злагоди.

— А я, по-твоєму, що — мертвий? — парирував Артур, змарнілий від стомливих переживань і пригод.

— Та ще б трохи, і був би мертвий,— ревнув Форд.

Артур рвучко повернувся до Слартібартфаста, який сидів у своєму фотелі на капітанському містку, задумливо втупившись у денце пляшки, яке про щось його сповіщало, а про що, до пуття він второпати не міг. Артур звернувся до нього, щоб заручитися його підтримкою.

— Як ти гадаєш, він розуміє перше слово того, що я сказав? — запитав він, тремтячи від обурення.

— Не знаю,— неуважливо відповів Слартібартфаст. — Не певен,— на мить відірвавши очі від приладу, додав він,— що я смію стверджувати. — І він знову, з новим завзяттям спантеличено втупився у свої прилади. — Давай ти нам усе розтлумачиш з самого початку,— запропонував він Артурові.

— Ну...

— Тільки згодом. Насувається щось страшне. Він постукав по псевдосклу денця пляшки.

— Боюся, що на вечоринці ми поводитися дуже безпечно,— сказав він,— і тепер наша остання надія полягає в тому, щоб завадити роботам вставити ключ у замок. Один Господь відає, як нам це зробити,— помимрив він,— припускаю, що ми просто маємо туди полетіти, іншого варіанту не бачу. Відверто, не можу сказати, що я в захваті від цієї ідеї. Не виключено, що поляжемо там кістьми.

— Чекай, а куди подівалася Трилліан? — спитав Артур з раптовою тривою. А розсердило його те, що Форд став його картати за згаяний час на суперечку з богом грому тоді, коли їм треба було якнайхутчіше накивати звідти п'ятами. Артур же тримався того, що хто б там і що б там собі не думав, проте, на його власну думку, він тримався напрочуд мужньо і кмітливо.

Одначе в цілому виглядало так, що його думка не варта була пари смердючих розбортків. Та найболючішим було те, що сама Трилліан проявила повну байдужість до суперечки, а потім і зовсім кудись щезла.

— А куди подівся мій пакет з чипсами? — зарепетував Форд.

— І вона, і вони,— сповістив Слартібартфаст, не відриваючи погляду від денця,— перебувають у залі інформаційних ілюзій. Наскільки я розумію,

ваша подружка намагається вникнути в деякі проблеми галактичної історії. А чипси, вірогідно, дуже пособляють цьому процесові.

Розділ 24

Думку, що буцімто за допомогою картоплі можна вирішити хоч одну серйозну проблему, слід вважати помилковою.

Наприклад, жив та поживав колись у Галактиці один до безтями агресивний народ, який називав себе Гумогубими Крицепузиками зі Стрітераксу. Таким-от ім'ячком називався нарід. Та ви собі і уявити не можете, яку страхітливую назву носило їхнє військо. На щастя, вони жили в самий ранній період галактичної історії, куди ми з вами ще не заглядали,— десь понад двадцять мільярдів років тому, коли Галактика була юною та невинною і будь-яка ідея, за яку варто було повоювати, була новою.

А воювати Гумогубі Крицепузики зі Стрітераксу вміли, а коли вміли, то й не пропускали жодної нагоди. Вони воювали то зі своїми ворогами (тобто з усіма, хто до їхньої нації не належав), то поміж собою. Їхня планета була суцільною руїною. На поверхні були розсипані полишені міста в оточенні полишених бойових машин, а ті, в свою чергу, знаходилися в кільці глибоких схронів, де Гумогубі Крицепузики жили-поживали і один одного живцем пожирали.

Найкращим способом зав'язати бійку з Гумогубими Крицепузиками зі Стрітераксу було просто народитися. Такі акти їм не подобалися і ображали їх. А коли Крицепузик ображався, то хтось на біду наражався. Вимотуючий триб життя, можете подумати ви, проте, вони, певно, були наділені невичерпною енергією. Найкращий спосіб спекатися Гумогубого Крицепузика — зачинити його одного в кімнаті, бо рано чи пізно він сам себе вколошкає.

Зрештою вони усвідомили, що цьому треба дати якусь раду, тож і прийняли закон, згідно з яким усяк, хто в ході виконання повсякденних службових обов'язків на Стрітеракса (поліцаї, охоронці, вчителі початкових класів і т. п.) щодень зобов'язані щонайменше сорок п'ять хвилин стусати чувал з картоплею, аби виплюнути надлишок агресії.

Деякий час це спрацьовувало добре, аж поки хтось із них дотеленькав, що розстрілювати чувал з картоплею набагато дійовіше і швидше.

Це викликало поновний ентузіазм до розстрілів всякої всячини, і вже через пару тижнів тільки й балачки було, що про нову велику війну.

Ще одним непересічним досягненням Гумогубих Крицепузиків зі Стрітераксу було те, що вони вперше в історії примудрилися шокувати комп'ютер.

То був настільки гігантський комп'ютер, що він міг розміститися тільки на далекій орбіті, називався він Гактар і до цих пір згадується як один із найпотужніших. То був перший комп'ютер, сконструйований на взірець живого мозку. Будь-яка клітина-комірка несла в собі модель цілого, що уможливило йому набути здатність до більш гнучкого й образного мислення і, як показали подальші події, бути шокованим також.

Гумогубі Крицепузики зі Стрітераксу вели свою чергову війну з Цупкими Щукотхориками з Онучкерії, та насолоджувалися цим менше, ніж бажано, бо їм усяк раз випадало повзати то по Бздюлівійських Радіаційних Болотах, то по Шугайських Вогненних горах і там вони почувалися не в своїй тарілці.

Тож коли до роздраю прилучилися Давучі Жабоколики з Джаджакістаку і змусили Крицепузиків відкрити другий фронт в Гамнуватих Печерах Карфраксу та Криго-Грозах Варленгутена, стрітеракці та стрітерачки вирішили, що хорошого потрошку, і наказали Гактару створити для них Абсолютну зброю.

— Що ви розумієте під терміном «Абсолютна зброя»? — запитав Гактар.

На що Гумогубі Крицепузики відповіли: «Погортай словник, йолопе!» — і знову кинулися в бій.

Таким чином Гактар створив Абсолютну зброю. То була маніпулюсінька бомба — простенький гіперпросторовий колектор, який в момент детонації має синхронно з'єднати ядро кожної великої зірки з ядрами всіх послідуєчих більш-менш великих зірок, тим самим перетворюючи весь Усесвіт в одну гігантську гіперпросторову супернову зірку.

Коли ж Гумогубі Крицепузики спробували висадити в повітря один зі збройних складів Давучих Жабоколів в одній із Гамнуватих Печер, вони страшенно вразилися, коли та штукенція не спрацювала, і виказали

Гактару все, що про нього думали.

Гактар був шокований самою ідеєю.

Він спробував втовкнати в їхні голови, що, замислившись над природою Абсолютної зброї, дійшов висновку: жоден з вірогідних наслідків невибуху бомби ніяк не гірший від вірогідних наслідків її вибуху, а тому взяв на себе сміливість вкратити в програму бомби невеличкий ґандж і мав надію, що всі зацікавлені особи, тверезо поміркувавши, відчують...

Крицепузики висловили свою незгоду і розклали комп'ютер на атоми та розпорошили його по Галактиці.

Потім сіли, погломоніли і розстрожили і саму недоладну бомбу.

Після чого, зробивши невеличкий перепочинок лиш на те, щоб по-крутому відмантувати Цупких Щукотхориків з Онучкерії, а заодно і Давучих Жабоколиків з Джаджакістаку, вони винайшли новий спосіб висадити себе в повітря з усіма тельбухами, що викликало полегшене зітхання по всій Галактиці, а особливо у Щукотхориків та Жабоколиків. З полегшенням зітхнула і картопля.

Трилліан все це проглянула, а заодно і історію Криккіту. В глибокій задумі вона вийшла із залу інформаційних ілюзій, якраз вчасно, щоб дізнатися, що й на цей раз вони прибули запізно.

Розділ 25

Уже в ту мить, коли зореліт «Корчмомат» матеріалізувався на вершині невисокої скелі, що стриміла на астероїді в мілью діаметром, який самотньо звершував свій одвічний шлях на орбіті замкнутої зоряної системи Криккіту, команда його усвідомила, що прибули вони якраз учасно, щоб стати свідками невідвортної історичної події.

Ба, їм навіть і на думку не спадало, що побачать аж цілих дві.

Хапаючи дрижаки, вони стояли самотні і безпорадні на виступі скелі і спостерігали за подіями внизу. З місцини, за якусь сотню ярдів під ними, вилітали струмені світла, виписуючи зловісні дуги на тлі космічної порожнечі.

Вони німо споглядали сліпуче дійство.

Наші герої стояли на скелі, дякуючи виступу корабельного поля, яке навіть тут користалося зі здібності людського мозку самозаколисуватися: такі проблеми, як падіння з крихітного астероїда чи нестача кисню для дихання автоматично робилися Когось Іншого Клопотами.

Білий кріккітянський крейсер, що припаркувався серед голих сірих стрімчаків астероїда, то яскраво висвічувався в спалахах коромисел світла, то занурювався в морок. Чорні тіні від непорушних стрімчаків танцювали якийсь навіжений танок, у той час як вогненні коромисла крутилися навколо них.

Урочиста процесія із одинадцяти білих роботів просувалася до осередку вогненного хороводу, високо здійнявши на руках Троїсту Хвіртку-Ключ.

Троїстий Ключ був повністю відновлений. Його складові блищали і сяяли: Крицевий Стовп Сили та Моці (або дерев'янка Марвіна), Золота Поперечка Добробуту (або серце двигуна неймовірної сили), Плексигласовий Стовп Науки та Розуму (або Скіпетр Правосуддя з Аргабутону), Срібна Поперечка (або премія «Рорі» за Найнедоречніше Використання Слова «Бельгія» в Серйозному Сценарії), а також відтворений Дерев'яний Стовп Природи та Духовності (або «Попіл» крикетного стовпчика, спаленого на знак смерті англійського крикету).

— Гадаю, що наразі ми вже нічого не можемо зробити? — знервовано запитав Артур.

— Ні,— зітхнув Слартібартфаст.

Вираз розчарування, що з'явився на обличчі Артура, був такий вимучений, що він дозволив йому перетворитися у вираз полегшення: все одно на нього падала тінь.

— Шкода,— додав він.

— У нас немає зброї,— мовив Слартібартфаст,— така дурість.

— От холера,— тихо проронив Артур. Форд стояв мовчки.

Трилліан мовчала теж, але якимось особливо задумливо. Її погляд був спрямований у глуху космічну пітьму, що оточувала астероїд.

А він, астероїд, кружляв навколо Хмари Пилу, що огортала кокон із часотягучки, в якій була загорнута планета, населена посполитими кріккітянами, Повелителями Кріккіту та їхніми роботами-вбивцями.

Жменька безпорадних спостерігачів ніяк не могла знати: помітили їх

кріккітянські роботи чи ні. Залишалося лише припускати, що помітили, однак у таких обставинах їм боятися немає чого, що цілком відповідало дійсності. Роботи мали виконати історичну місію і на жалюгідну жменьку глядачів можна презирливо не звертати уваги.

— Почуваєшся збіса безсилим, хіба ні? — озвався Артур, та інші пропустили його слова повз вуха.

В осередку кола, висвіченого вогнями, до якого наближались роботи, з'явилася квадратна прогалина. Контури квадрата ставали щораз чіткішими і чіткішими, і невдовзі стало ясно, що то повільно підіймається брила розміром десь біля шести квадратних футів.

Одночасно наші мандрівники стали свідомі ще іншого руху, що відчувається лиш підсвідомо, і хвилю чи дві було неясно, що ж то рухається.

Невдовзі все прояснилося.

Рухався астероїд. Він повільно рухався до Хмари Пилу, і складалося враження, що з глибини тієї Хмари якийсь небесний рибалка змотує волосінь вудки і тягне цю здобич до себе.

Їм випало наяву проробити ту саму подорож крізь Хмару, яку вони пережили в залі інформаційних ілюзій. Вони завмерли в мовчанні. Трилліан хмурилася.

Здавалося, минула вічність. Здавалося, що з безнастанною повільністю чільний кінець астероїда занурюється у ватяну імлу зовнішнього периметра Хмари.

А невдовзі і їх самих проковтнув ріденький пульсуючий морок. Вони поринали в нього все глибше і глибше, і лише краєм ока підмічали якісь неясні обриси та напівприховані темрявою завитки.

Пилюка затьмарювала смуги яскравого світла. А в смугах яскравого світла пилінки перетворювалися в рій сліпучих іскор.

Трилліан і на це видовище дивилася крізь призму своїх похмурих роздумів. Нарешті вони пройшли скрізь хмари пилюки. Вони не були певні, чи це тривало хвилину, чи півгодини, та вони пройшли крізь неї і перед ними відкрилася нова порожнеча, ніби космос зіжмакали і відсунули кудись набік.

Тепер усе навколо зарухалося.

Із брили, що піднялася вже майже на три фути з-під землі, ніби вибухнув

сліпучий промінь світла і з цього сяєва виник плексигласовий кубик, де калейдоскопічно переливалися блискітки.

Кубик був прорізаний глибокими жолобами: трьома подовжніми і двома поперечними, певно призначеними для Троїстого Ключа.

Роботи підступили до замка, вставили в жолоби ключ і відступили. Кубик сам собою повернувся, і простір став мінятися.

Коли космос став розтискатися, глядачам від болю аж очі полізли на лоба. Вони витріщилися на сліпуче сонце, яке, мов поплавок, виринуло там, де буквально мить тому назад не було навіть порожнечі. Промайнула секунда, може, дві, перш ніж вони достатньо усвідомили, що трапилося, і машинально затулили свої перелякані та засліплені очі руками. Та за цей час вони встигли помітити якусь манюсіньку крапочку, що проповзала по зіниці ока того сонця.

Відсахнувшись, вони почули несподіваний пронизливий клич роботів.

— Криккіт! Криккіт! Криккіт! Криккіт!

Від того крику у мандрівників захолола кров. То був металевий, то був холодний, то був механічно-зловісний клич.

Був у ньому і триумф.

Вони були так ошелешені цими двома чуттєвими шоками, що мало не проґавили другу історичну подію.

Зафод Біблброкс, єдиний гуманоїд в історії, що вцілів після того, як був упритул розстріляний криккітянськими роботами, вискочив з криккітянського крейсера, розмахуючи автоматом.

— Все гаразд,— горлав він,— на даний момент ситуація під цілковитим контролем.

Одинокий робот, що вартував біля люка крейсера, мовчки розмахнувся бойовим кийком і поєднав його з потилицею лівої голови Зафода.

— Хто це мене, метеорит тобі в сопло? — сказала його ліва голова і, мов напхана соломою, звислася на груди.

Його права голова пильно вдивлялася в середній план краєвиду.

— Хто там що зробив? — спитала вона. Кийок поєднався з потилицею правої голови.

Зафод встиг окинути оком довжину своєї тіні та зауважити її дивні обриси.

За кілька секунд основна історична подія звершилася. Декількома чергами

роботи розтрошили Замок навіки. Він розколовся і оплавився, і всі його механічні тельбухи вивернулися назовні, а роботи похмуро,— навіть здавалося, у сумному настрої помарширували до свого крейсера, а той, видавши своє «Фу!» — помчав геть.

Трилліан та Форд стрімголов побігли вниз по крутому схилу до темного, нерухомого тіла Зафода Біблброкса.

Розділ 26

— Ой, не знаю,— вже в тридцять сьомий раз говорив Зафод, якщо не збився з ліку,— вони могли спокійно кокнути мене, та вони цього не зробили. Може, їм здалося, що я, теє, чудовий хлопець або й видатна особистість. В такому разі їхні мотиви мені зрозумілі.

Свої судження щодо цієї гадки слухачі воліли залишити при собі.

Зафод лежав на холодній підлозі командирської кабіни. Здавалося, що його спина боролася з підлогою — біль, прокочуючись хвилями крізь його тіло, гатив у його обидві голови.

— Гадаю,— шепотів він,— що з цими анодованими дженджиками щось не гаразд, у них десь закладений фундаментальний прорахунок.

— Вони запрограмовані вбивати всіх підряд,— зазначив Слартібартфаст.

— Можливо,— прохрипів Зафод в перерві між ударами молотом по головах, — в цьому якраз і вся... справа.

Проте він не зовсім був цього певен.

— Агов, крихітко,— гукнув він до Трилліан, сподіваючись загладити враження від своєї колишньої нетактовної поведінки.

— Ну як тобі, нічого? — спитала вона.

— Нічого,— відповів він.— Зі мною все гаразд.

— От і добре,— промовила вона і відійшла вбік, щоб поміркувати. Вона задумливо дивилася на величезний оглядовий екран над фотелями командирської, потім підійшла до пульта і почала крутити настройку, споглядаючи зображення місцевих видноколів. На одному зображенні була пуста Хмари Пилу, на іншому — Сонце планети Кріккіт. Аж ось і сама планета Кріккіт. Вона знову і знову виводила на екран кадри з її

зображеннями.

— Ну, то значить, прощай, Галактико! — сказав Артур, ляснувши себе по колінах і підвівся.

— Ні,— твердо сказав Слартібартфаст,— наш курс чіткий, як ніколи. — Він так насупив свого лоба, що в борозни його зморшок можна була висаджувати невеликі корнеплоди. Він підвівся і хвилину міряв кабінку кроками. Коли він заговорив знову, те, що він сказав, так його злякало, що йому довелося знову сісти.

— Нам треба спуститися на Кріккіт,— от що він сказав. І глибоко зітхнув, від чого його старече тіло стонулося, а очі забігали так, що мало не порозбігалися в різні боки.

— І знову,— сказав він,— ми провалили нашу місію. Сіли в калюжу.

— А все тому,— спокійно сказав Форд,— що нам до цього байдуже. Я ж казав тобі.

Він задрав ноги на панель керування і почав щось виколупувати з-під нігтя.

— Та коли ми не візьмемося за справу рішуче,— провадив старий сварливим тоном, ніби сперечаючись з якоюсь незговірливою силою, що засіла в глибині його душі,— тоді всіх нас знищать, усі ми загинемо. А до цього нам, мабуть, уже не байдуже?

— Та не до такої ж міри, щоб наражати себе на смертельну небезпеку,— сказав Форд. Розтягнувши вуста в удавану усмішку, він покрутив головою, щоб продемонструвати свою усмішку всім присутнім.

Для Слартібартфаста ці слова здалися провокаційними, і тут він засукав рукава. Він обернувся до Зафода, який так скреготав зубами від болю, що аж упрів.

— Мабуть, ти здогадуєшся,— звернувся він до нього,— чому вони над тобою змилостивилися. Така поблажливність здається дуже дивною і незвичайною.

— Думається мені, що вони робили це без певного наміру,— знизав плечима Зафод. — Я ж вам це говорив. Вони смальнули по мені найкоротшою блискавкою, просто забили мені памороки, так? Затягли мене до себе на корабель, заштовхнули в куток і залишили там без уваги. Так ніби моя персона була для них небажана. А тільки я роззявляв рота, як

вони знов забивали мені памороки. Але ж і розмови у нас були: «Гей...ой!» «Послухайте, хло...ой!» «А цікаво...ой!» — Ніколи й понудьгувати було. — І він знову зморщився від болю.

Весь цей час він щось вертів між пальцями. Потім підняв його в руці. То була Золота Поперечка — *Золоте Серце*, серце двигуна неймовірної тяги. Тільки вона та Дерев'яний Стовп і вціліли після того, як був знищений замок.

— Чув, що твій корабель непогано літає,— сказав він,— то чи не підкинеш мене до мого, до того як ...

— То ти нам не допоможеш? — запитав Слартібартфаст.

— Нам? — перепитав Форд,— кому це «нам»?

— Мені б хотілося залишитися з вами і допомогти вам урятувати Галактику, — сказав Зафод, спершись на лікті,— та в моїх головах завелися татусь з мамусею головних болів і я відчуваю, що до них у гості поспішає цілий виводок боленят. Проте коли наступним разом вам треба буде рятувати Галактику, я геть увесь ваш. Агов, Трилліан, крихіточко?

Трилліан озирнулася.

— Чого тобі?

— Хочеш зі мною? На «Золоте Серце»? Захоплююча подорож, пригоди, розваги до упаду?

— Я спускаюсь на Кріккіт,— сказала вона.

Розділ 27

То був той самий пагорб і водночас не той.

Цього разу це не було інформаційною ілюзією. Це був Кріккіт у всій своїй красі, і вони на ньому стояли. Поодаль, за деревами, виднівся дивовижний італійський ресторанчик, який dopravив оці, їхні реальні тіла на оцю, реальну, об'єктивно існуючу планету Кріккіт.

Пругка трава у них під ногами була справжньою, родюча земля була також справжньою. І п'янки аромати дерев були справжніми, як і справжня ніч.

Кріккіт.

Вірогідно — найнебезпечніше місце в Галактиці для будь-кого, хто не є

кріккітянином. Планета, яка не може змиритися з існуванням будь-якої іншої планети, планета, чиї чарівні, веселі, розумні жителі завили б зі страху, злості та сліпої ненависті, зустрівшись з будь-якою істотою, відмінною від них самих.

Артур здригнувся.

Слартібартфаст здригнувся.

І що дивно, здригнувся Форд.

І дивним було не те, що він здригнувся, а дивною була його присутність. Та коли вони відвезли Зафода на його корабель, Форд зненацька відчув такий напад сорому, що в нього зникло будь-яке бажання дати дьору.

— Не те,— казав він собі подумки,— не те, не те, не те,— і міцніше притискав до себе одну з громихівок, які вони запозичили з багатого арсеналу зброярні Зафода.

Трилліан здригнулася і, звівши очі до неба, спохмурніла.

Небо теж було іншим. Воно вже не було порожнім і чорним.

За дві тисячі років кріккітських воєн і якихось п'ять років, за місцевим часом, законопаченості в кокон часової тягучки, хоча для Галактики пройшло десять мільярдів років, сільські краєвиди мало в чому змінилися, та небосхил став невпізнаним.

В ньому висіли затьмарені вогні та грізні тіні.

Високо в небі, куди не зводив очей жоден кріккітянин, розташувалися бойові зони, зони роботів. Гігантські бойові зорельоти та орбітальні станції-фортеці ширяли на подушці з полігравітаційного поля, відокремлені сотнями кілометрів повітря від ідилічної пасторалі поверхні Кріккіту. Трилліан дивилася в небо і розмірковувала.

— Трилліан,— пошепки гукнув Форд Префект.

— Слухаю.

— Що ти робиш?

— Розмірковую,— відповіла вона.

— А ти завжди так дихаєш, коли думаєш?

— Я навіть не помічала, що дихаю.

— Отож те мене й стривожило.

— Здається, що я знаю... — почала Трилліан.

— Ш-ш-ш-ш! — стривожено цитьнув Слартібартфаст і своєю худю,

тремтячою рукою поманив їх відступити далі, в тінь дерев.

Ураз, як і колись на стрічці, по стежці, що збігала вниз пагорба, показалися вогники, та на цей раз танцюючі промені були не від гасових каганців, а від електричних ліхтариків. Сама по собі зміна не разюча, та від кожної нової деталі у наших мандрівників волосся ставало сторч. На цей раз не чутно було чудових мелодійних пісеньок про квіти, про польові роботи та про дохлих собак, а тільки приглушені голоси, які вели гарячу спірку.

Один із вогнів поповз по небу з повільною ваговитістю. Артура цупко схопив напад клаустрофобії, тепле пахуче повітря застряло в горлі корком. Через кілька секунд показався ще один загін. Він наближався з другого боку темного пагорба. Криккітяни просувалися поквапом і цілеспрямовано, обмацуючи місцевість навколо себе променями ліхтариків.

Явно, що обидва загони сходилися і не тільки один з одним. Вони свідомо рішуче зближалися в одній місцині, саме в тій, де стояв Артур та його товариші.

Артур почув легкий шерех, то Форд Префект скинув до плеча свою громихівку, потім тихий плаксивий кашель — Слартібартфаст підняв свою. Він відчув холодну, незвичну вагу своєї зброї і тремтячими руками підняв її. Він став незграбно намацувати запобіжник, щоб зняти його, а потім перевести перемикач громихівки на найпотужніші набої. Його так трясло, що якби зараз він пальнув у кого-небудь, то висмалив би на тілі нещасного свій підпис.

І тільки Трилліан не підняла свою рушницю. Вона звела свої брови, опустила їх і замислено закусила губу.

— Вам не спадало на думку... — почала вона, та в цю мить її супутникам було не до розмов.

Темінь за їхніми спинами прорізав промінь світла. Рвучко повернувшись, вони уздірили третій загін криккітян, який шукав їх з ліхтариками.

Громихівка Форда Префекта злісно дзявкнула, та полум'я шугонуло назад і вибило зброю з його рук.

Одну мить усі були скуті страхом, час на секунду завмер, чекаючи, що хтось іще вистрелить.

Та секунда минула, а ніхто так і не вистрілив.

Блідолиці криккітяни оточили мандрівців, і вони опинилися в колі

тремтливого світла кишенькових ліхтариків.

Бранці дивилися на тих, хто їх полонив, а ті дивилися на бранців.

— Вітаю,— заговорив один з тих, хто полонив,— даруйте мені, та ви... чужоземці?

Розділ 28

А тим часом далеко звідси, на багато мільйонів миль далі, аніж може собі уявити наш з вами розум, Зафода Біблброкса охопила нудьга.

Він лагодив свій корабель — тобто з неослабною цікавістю спостерігав, як його ремонтує робот-ремонтник. І тепер його корабель знову був одним з наймогутніших та найнезвичайніших зорельотів на світі. Він міг податися куди завгодно, зробити що завгодно. Зафод погортав якусь книжку, та тут же жбурнув її в куток. Її він уже читав.

Зафод пішов до вузла зв'язку і ввімкнув вседіапазонний висилач термінових повідомлень.

— Хоче хто-небудь хильнути? — кинув він у мікрофон.

— Тобі що, терміново закортіло випити, хлопе? — проскрипів голос з протилежного кінця Галактики.

— Содова чи тонік у тебе є? — продовжував Зафод.

— Іди ти кометі під хвіст.

— Годі, годі,— буркнув Зафод і вимкнув висилача. Він зітхнув і плюхнувся у фотель. Потім звівся на рівні і подибав до комп'ютерного монітора. Понатискав на клавіші. По екрану посипалися бульбашки, проковтуючи одна одну.

— Глитель! — підбадьорював Зафод,— так ти ще й тіка-а-а-аєш! Глитель її!

— Привіт,— бадьоро озвався комп'ютер через хвилину,— ти набрав три очки. Твій рекорд — сім мільйонів п'ятсот дев'яносто сім тисяч двісті...

— Годі, годі,— перебив Зафод і вимкнув комп'ютер.

Він знову сів у фотель. Погрався олівцем. Це заняття потихеньку стало втрачати свою привабливість.

— Годі, годі,— сказав він і ввів до комп'ютера цей раунд очок, а також свій рекорд.

Корабель помчав по Всесвіту, і зірки злилися в суцільне марево.

Розділ 29

— Скажіть, будь ласка,— сказав худючий, блідолиций кріккітянин, який виступив із рядів своїх сородичів і тепер переступав з ноги на ногу в колі світла. Свою стрільбу він тримав так, ніби вона була не його власна, а її власник попросив потримати її, поки він збігає кудись на хвилинку,— чи вам що-небудь відомо про так звану «рівновагу в природі»?

Відповіді від бранців він не одержав, якщо не рахувати нерозбірливого бурмотіння і мимрення. Промінь ліхтарика ковзав по їхніх обличчях. А високо в небі, в зоні роботів, Повелителі продовжували свою темну справу.

— Бачите,— ніяково провадив кріккітянин,— ми тільки чули про це краєм вуха, можливо, воно нічого й не важить. Та, в такому разі, вважаю за краще вас повбивати.

Він перевів погляд на свою стрільбу, ніби намагався пригадати, на що ж треба натиснути.

— Тобто,— додав він, підвівши погляд,— у тому разі, якщо вам немає про що з нами погомоніти.

Слартібартфаст, Форд та Артур відчували, що тіло їхнє торопіє знизу догори. Незабаром торопіння дійде до їхніх мізків, які на даний момент були зайняті лише тим, що рухали їхні щелепи вгору-вниз. Трилліан трясла головою так, як трясуть коробку з крутиголовкою, коли вже більше нічого придумати не в силах.

— Розумієте,— втрутився ще один чоловік з натовпу,— нас турбує оцей самий план ліквідації Всесвіту.

— Так,— підхопив інший,— і рівновага в природі. Нам просто здається, що коли знищити всю решту Всесвіту, то це якось погано вплине на рівновагу. Як бачите, екології ми приділяємо велику увагу,— сумно закінчив він.

— І спорту,— підказав хтось гучним голосом. Натовп підтвердив це схвальним гомоном.

— Так,— згодився перший,— і спорту теж... — Він розгублено оглянувся на своїх товаришів і почухав собі щоку. Очевидно, він намагався потамувати

якесь своє душевне сум'яття, ніби те, що він хотів сказати, і те, що думав, діаметрально відрізнялися одне від одного і вловити який-небудь зв'язок між ними йому було не до снаги.

— Розумієте,— промимрив він,— деякі з нас... — і знову озирнувся, ніби шукаючи підтримки. Краяни підбадьорили його вигуками. — Деякі з нас,— провадив він,— дуже хотіли б наладити спортивні зв'язки з рештою Галактики, я нічого не маю проти того, щоб тримати спорт подалі від політики, та мені видається, що коли ми хочемо розвивати спортивні зв'язки з рештою Галактики, а так воно й є, то, може, ми припускаємося помилки в своєму бажанні знищити її. Та і решта Всесвіту... — І знову він помовчав,— от над чим я сушу зараз голову...

— Щ... — спромігся Слартібартфаст,— щ...

— Хххх...? — почав Артур.

— Як... — вимовив Форд Префект.

— Гаразд,— сказала Трилліан,— давайте про це і поговоримо. — Вона ступила крок уперед і взяла зовсім спантеличеного бідолашного кріккітянина за руку. На вигляд йому було років двадцять п'ять, це значило, враховуючи той кавардак з часом на даній планеті, що йому було двадцять, коли закінчилися кріккітські війни, десять мільярдів років тому.

Перш ніж сказати що-небудь ще, Трилліан пройшлася з ним крізь плетиво промінців ліхтариків. Молодик непевно дибав слідом за нею. Оточуючі промені трохи схилилися, ніби капітулюючи перед цією дивною спокійною дівчиною, яка єдина у всьому Всесвіті, повному темного сум'яття, трималася так, ніби знала, чого хоче.

Трилліан повернулася до кріккітянина лицем і взяла його за обидві руки легенько стисла його руки в своїй. Він так страждав від свого збентеження, що на нього жалько було дивитися.

— Розкажи мені,— попросила вона.

Якусь хвилю він мовчав, переводячи пильний погляд з одного її ока на інше.

— Ми... — почав він,— нам судилося бути самотніми... по-моєму. — Його обличчя скривилося, а потім голова його впала на груди, він затрусив нею, ніби скарбничкою, витрушуючи з неї монетки. Потім знову підвів очі. — Розумієте, у нас є та сама бомба,— сказав він,— така маленька.

— Я знаю,— сказала Трилліан.

— Він витріщився на неї, ніби вона висловила якесь чудернацьке судження про буряки.

— Клянуся,— сказав він,— отакусінька.

— Я знаю,— повторила Трилліан.

— Та кажуть,— знов тонув його голос,— кажуть, що вона може знищити все, що існує в світі. І, розумієте, нам випало це зробити, я так гадаю. І що ж, тоді ми залишимося одні? Я гублюся в здогадах. Та, судячи з усього, таке наше призначення,— сказав він і потупив голову.

— Щоб це не означало,— прогудів з натовпу глухий голос.

Трилліан повільно пригорнула бідного, спантеличеного кріккітянина і погладила його тремтячу голову, яку той схилив їй на плече.

— Все буде гаразд,— сказала вона тихо, та достатньо виразно, щоб натовп у пільмі її почув,— ви не зобов'язані цього робити.

Вона поколикала кріккітянина.

— Ви не зобов'язані цього робити,— повторила вона. Вона відпустила кріккітянина і відступила крок назад.

— Я хочу, щоб ви владнали для мене одну справу,— сказала вона і зненацька засміялася.

— Я хочу,— почала вона і знову засміялася. Тоді прикрила рот долонькою і заговорила вже з серйозним виглядом,— я хочу, щоб ви доправили мене до свого провідника,— і тицьнула пальцем у небо, туди, де були бойові зони. Яким чином вона здогадалася, що їхній провідник саме там, лишається загадкою.

Її сміх ніби розрядив атмосферу. З задніх лав натовпу хтось затяг пісню, що дозволила б Полу Маккартні, якби він був її автором, купити цілу планету.

Розділ 30

Зафод Білброкс рачкував по вентиляційному тунелю, як і має робити такий відчайдушний хлопець, яким він був. Він був страшенно спантеличений, та все одно вперто повз далі, бо такий він уже був відчайдух.

Спантеличений він був тим, що побачив, але те було ніщо порівняно з тим, що він невдовзі почує. Тож розповісти вам про те, де ж він власне опинився, мабуть, краще зараз, поки він повзе.

Він пробрався в зони — зони роботів і бойові,— які простягалися високо в небі над планетою Кріккіт.

Атмосфера тут була розріджена і погано захищена від випромінення та іншої всячини, яку космос може жбурнути в цьому напрямку.

Він припаркував свій зореліт «Золоте Серце» в хащах величезних тьмяних конструкцій, що тіснилися в небесах Кріккіту і пробрався у найбільшу та надзвичайнішу, як йому видалося, летючу споруду. В його розпорядженні була одна-єдина громихівка та якісь пігулки від головного болю.

Він опинився в довгому, широкому і тьмяно освітленому коридорі, де можна було переховатися, розмірковуючи над тим, що ж робити далі. А переховуватися доводилося тому, що час від часу по коридору швендяли кріккітянські роботи і хоча до цих пір якісь невідані чари захищали його від роботів, та не від болючих ґуль, у нього не виникало ніякого бажання ще раз випробувати свою, як він сам називав, «напівщасливу зірку».

При одній зустрічі з ними він шмигнув у якесь приміщення, що виявилось великою тьмяно освітленою кімнатою.

Власне, то був музей з одним-єдиним експонатом — рештками розбитого космічного корабля. Він був страшенно обсмалений і понівечений, та тепер, коли Зафод трохи підучив дещо з галактичної історії, власне той період, який він проґавив в школі через марні домагання статевої близькості з однокласницею, що сиділа в сусідній кіберкабінці, зараз він зміг безпомилково вгадати, що то були рештки корабля, який мільярди років тому пробився крізь Хмару Пилу і заварив цю кашу.

Але ж, і ось тут-то він і спантеличився, з цим кораблем було щось не до ладу.

Так, він був справді розтрощений. Так, він був справді обсмалений, але побіжний огляд досвідченим оком підказував Зафоду, що корабель не був справжній. Він скидався на повномірну модель корабля — копію в металі. Іншими словами, якщо хтось би вирішив збудувати космічний корабель, а як його робити не мав би навіть найменшої уяви, то це було б чудовим наочним посібником. Одначе, така турбовертія сама літати ні в якому разі

не могла.

Зафод усе ще сушив над цим голову, по правді — він лише почав її сушити, коли помітив, що на протилежному кінці кімнати двері тихенько від'їхали і до кімнати зайшли два кріккітянських роботи, вираз у них був доволі похмурий.

У Зафода не було ані найменшого бажання з ними зв'язуватися, тож він вирішив, що обережність є найпершою ознакою хоробрості, а боягузтво — найпершою ознакою обережності, тож він по-геройському причаївся в якійсь комірчині.

Насправді комірчина виявилася входом до колодязя, який через оглядову ляду вів до широкого вентиляційного тунелю. Зафод спустився в тунель, порачкував ним, от там-то ми його й здибали.

В тунелі йому було не до смаку. Тут було зимно, темно і надзвичайно незатишно, та ще й страшнувало. При першій же нагоді, а вона трапилася через якихось сто ярдів, коли Зафод дорачкував до наступного колодязя, він видряпався нагору.

Цього разу він потрапив до меншої кімнати — мабуть, до центру комп'ютерної обробки розвідувальної інформації. Він стояв у темній вузькій прогалині між стіною та великим процесором.

Швидко второпавши, що в кімнаті він не сам, Зафод позадкував до колодязя, та його слух заінтригувала розмова у кімнаті.

— Це роботи, сер,— почувся голос,— з ними сталася якась притичина.

— Що саме?

Ті голоси належали двом кріккітянам, причетним до командування збройними силами планети. Усі командувачі жили у високості, в зонах роботів та бойових зонах, і мали стійкий імунітет до всіляких чудернацьких сумнівів та вагань, які охоплювали їхніх одноплемінників там, унизу, на поверхні планети.

— Бачите, сер, на мій погляд, те, що їх зараз переводять у резерв, тільки на краще, якщо взяти до уваги те, що ми збираємося підірвати супернову бомбу. За дуже короткий проміжок часу, відколи ми прорвали кокон...

— Ближче до суті.

— Роботи втратили інтерес до цього діла, сер.

— До чого саме?

- До війни, сер. Думка про неї, схоже, їх пригнічує. В них відчувається якась світова втома, чи, може, вірніше сказати, всесвітня втома.
- Гм, нічого в цьому поганого немає, єдине, що від них очікується, так це допомогти нам у знищенні того самого Всесвіту.
- Так то воно так, але ж, сер, їм це видається непосильним. На них напала якась апатія. їм стало важко братися за роботу. Їм бракує завзяття.
- Що, власне, ви хочете сказати?
- Мені здається, щось їх дуже пригнічує, сер.
- Розкрикіт їх усіх, про що це ви говорите?
- Останнім часом силами роботів було проведено декілька бойових операцій. Складається таке враження, що вони йдуть до бою, націлюють свої стрільби і раптом їх пронизує думка: «А навіщо? Що, космічно висловлюючись, тут твориться?» І їх охоплює якась втома, і вони чомусь хмурніють.
- І що ж вони тоді роблять?
- Е-е, розв'язують квадратні рівняння, сер, і вибирають такі збіса складні, що й сам чорт ногу зламає. А після — сидять і супляться.
- Супляться?
- Так, сер.
- Чи чуване таке, щоб роботи супилися?
- Не можу знати, сер.
- Що там за шум?
- То в колодязь протискувався Зафод, голови його йшли обертом.

Розділ 31

У глибокому колодязі п'ятьми сидів скалічений робот. Деякий час у тій залізній п'ятьмі він сидів мовчки. А ще там було зимно і вогко, однак роботи не при звичаєні помічати такі речі. Та ціною величезної напруги волі він таки змусив себе їх помітити.

Його мозковий відсік довгий час був підключений до головного розвідувального процесора Кріккітянського військового комп'ютера. Нічого приємного в цьому спілкуванні робот не відчував, та треба сказати, що й

головний розвідувальний процесор Кріккітянського військового комп'ютера не відчував у ньому теж.

Кріккітянські роботи підібрали це бідолашне металеве створіння в болотах Скорншелли Зети тому, що майже з першого погляду звернули увагу на його величезну інтелектуальну потужність, якою вони могли, без сумніву, скористатися.

Однак вони були не в змозі передбачити, що холоднеча, темрява, вогкість, захаращеність приміщення та самотність аж ніяк не сприяють зціленню того душевного надриву, що став на заваді такому розумовому потенціалові.

Робот не був задоволений нав'язаною йому роботою.

Окрім усякої всячини, робота над координацією військової стратегії цілої планети рятувала від неробства лише крихітну частинку його величезного всеохоплюючого розуму, а решта його електронних звивин страшенно нудьгувала. Тричі розв'язавши всі основні математичні, фізичні, хімічні, біологічні, соціологічні, філософські, етимологічні, метеорологічні та психологічні проблеми Всесвіту, окрім власних, він зіткнувся з найстрашнішою: «Що робити далі?» Тож із горя він узявся складати жалібні пісеньки без складу та ладу. Останньою спробою була колискова.

Марвін гугнявив:

Сплять зелені і сині, тверезі і п'яні

Лиш мені не до сну у вологій цій ямі,

Бо я бачу зіницями інфрачервоними

І вночі, і в трубі, де всі білі є чорними.

Ненавиджу я темінь, ненавиджу я ніч.

Я б засунув обох їх у нетоплену піч. Він перепочив, щоб зібратися з душевними та творчими силами перед новим куплетом.

Улягаюсь я спати, в боки давлять діоди,

Електричних овець знов пасуть ідіоти,

Мої сни і бажання розтоптала отара

І побекала в ніч, знявши куряви хмару.

Ненавиджу я темінь, ненавиджу я ніч

Я б засунув обох їх у нетоплену піч.

— Марвіне! — прошипів хтось у темряві.

Робот так рвучко смикнув головою, що мало не висмикнув карколомну павутину електродів, яка зв'язувала його з централею Кріккітянського військового комп'ютера.

Відчинилася оглядова ляда, крізь яку зазірала одна з двійки нечесаних голів, друга ж заважала першій тим, що надмір нервово смикалася, розглядаючись на всі боки.

— А, це ти,— промимрив робот,— мені треба було раніше здогадатися.

— Слухай-но, хлопче,— ошелешено сказав Зафод,— так то ти щойно співав?

— Я,— з гіркотою зізнався Марвін,— у дану мить я перебуваю в надзвичайно блискучій формі.

Зафод просунув голову в отвір і розглянувся на всі боки.

— Ти один? — спитав він.

— Так,— повідомив Марвін,— отут сиджу я у знемозі й товариші мої лиш біль та муки. А ще — мій безмежний інтелект. А ще — бездонний сум. А...

— Так-так,— перебив його Зафод,— а який у тебе зв'язок з усім цим?

— Отакий,— мовив Марвін, тицяючи менш понівеченою рукою на сорочаче гніздо електродів, що зв'язували його з кріккітянським комп'ютером.

— У такому разі,— ніяково мовив Зафод,— я гадаю, що ти мені врятував життя. Двічі.

— Тричі,— підправив Марвін.

Зафод рвучко повернув голову (друга його голова сторожко втупилась не в той бік) — якраз учасно, щоб побачити, як робот-убивця, що підкрався ззаду, смикнувся, завмер і задимів. Він незграбно позадкував і гепнувся об стіну, зсунувся на підлогу, перекинувся набік, закинув голову назад і безутішно заридав.

Зафод знову поглянув на Марвіна.

— Ти здорово реагуєш на явища дійсності,— відзначив він.

— І не питай,— відповів Марвін.

— Не буду,— пообіцяв Зафод і не став. — Послухай,— додав він,— у тебе здорово тут виходить.

— Це означає, зачекай мілісекунду,— сказав Марвін і на те, щоб зробити потрібний висновок, йому знадобилося задіяти лише одну десяту мільйонно- мільярдно- трильйонно-, чорт-його-знає-яко-льйонну частину

своїх розумових здібностей,— що ти не плануєш витягти мене з цієї халепи або хоч якось підсобити.

— Друзяко, ти ж знаєш, що я б з радістю.

— Але ж наміру не маєш. -Ні.

— Ясно.

— Ти робиш корисне діло.

— Авжеж,— підкинув Марвін,— навіщо ж переривати, коли я так ненавиджу це діло?

— Мені треба знайти Трилліан та хлопців. Слухай, а ти не здогадуєшся, де вони можуть бути? Бо мені доведеться всю планету обнищпорити, а це справа довга.

— Вони дуже близько,— тужливо сказав Марвін. — Маєш бажання, прямо звідси можеш спостерігати за ними по монітору.

— Я краще піду до них,— заявив Зафод: — е-е, може, вони потребують допомоги, га?

— Можливо,— пролунало у відповідь з несподіваною командною ноткою в його замогильному голосі,— буде краще постежити за ними звідси. Ота твоя дівуля,— зненацька додав він,— одна із найбільш блаженно анальфабетних форм органічного життя, з яким, тут мені лишається тільки глибоко жалкувати, що попри всі мої ухиляння, таки мені випало спілкуватися.

Хвилину чи дві Зафод вибирався з лабіринту низки заперечень і зрештою вихопився на другому кінці, добряче здивувавшись.

— Трилліан? — вигукнув він. — Та вона ще дитя. Гарненька, але з норомом. Сам знаєш, як з цими бабами. А може, не знаєш. Припускаю, що ні. А якщо знаєш, то все одно я не хочу про це слухати. Вмикай коробку.

— ...справжніми маріонетками.

— Чого? — не второпав Зафод.

То говорила Трилліан. Зафод обернувся.

На стіні, під якою ридав кріккітянський робот, засвітилося зображення якогось приміщення десь у нетрях бойової зони роботів. Очевидячки то була зала засідань військової ради — не все було видно за роботом, який закривав частину екрана.

Зафод спробував був відіпхнути робота набік, та той був так притиснутий

до стіни гнітом свого горя, що поліз кусатися, тож він залишив його в спокої і стежив за подіями на екрані, зазираючи за спину невдахи.

— Ви тільки вдумайтеся,— вів далі голос Трилліан,— ваша історія — це ж просто шерег феноменально невірогідних подій. А невірогідну подію я вже розпізнаю, будьте певні. Для початку візьмемо вашу повну ізоляцію від Галактики. Планета знаходиться на самому її краю та ще й оточена Хмарою Пилу, та це ж чудасія якась. Це все, певна річ, влаштоване зумисне.

Зафод аж кипів від того, що не міг бачити весь екран.

Голова робота загороджувала людей, до яких зверталася Трилліан, універсальний бойовий кийок застував тло, а лікоть руки, трагічно притиснутий до лівої брови, затуляв і саму Трилліан.

— Далі,— продовжувала Трилліан,— отой зореліт, що розбився на поверхні вашої планети. І таке трапляється, чи не так? Дзуськи. Ви уявляєте, яка нікчемна вірогідність того, що курс зорельота та орбіти планети випадково перетнуться?

— Гей,— не втримався Зафод,— Вона сама не знає, що в кривого апогея меле. Бачив я той зореліт. Липа. Дурню ясно.

— Я це припускав,— десь ззаду, зі своєї темниці, обізвався Марвін.

— Еге ж,— мовив Зафод,— тепер можна й припускати, бо про це ти щойно почув від мене. Та до біса все, але ж я все одно не розумію, до чого це все.

— А особливо,— продовжувала Трилліан,— вірогідність того, що він перетне орбіту єдиної планети в Галактиці чи взагалі у цілому Всесвіті, для якої, наскільки мені відомо, його поява буде суцільним потрясінням. Ви маєте уявлення, яка може бути вірогідність того, що це сталося випадково? Я теж не знаю, наскільки вона мізерна. Я повторюю, це — підстроєно. Мене не здивує, якщо зореліт виявиться підробкою.

Зафоду вдалося відхилити бойовий кийок понівеченого робота. За ним виявилися постаті Форда, Артура та Слартібартфаста, здавалося, що вся ця катавасія приголомшила їх повністю.

— Егей, поглянь,— збуджено вигукнув Зафод,— хлопці тримаються лепсько. Гіп-гіп-ура! Всипте їм, хлопці.

— А щодо тієї технології,— не вгавала Трилліан,— якою ви, ні сіло ні вдало, оволоділи мало не за ніч? У більшості цивілізацій на це пішло б не одне тисячоліття. Хтось постачав вам необхідну інформацію, хтось шефствував

над вами.

— Я знаю, знаю,— відпарирувала вона на заперечення когось невидимого для Зафода,— я знаю, що ви були несвідомі того, що діялося. Я до того і веду. Ви так нічого й не помітили. Візьміть хоч би оту бомбу супернову.

— А ви звідки про неї знаєте? — зацікавився невидимий голос.

— Просто знаю,— випалила Трилліан. — Думаєте, я повірю, що ви аж так винятково кмітливі, щоб винайти аж таку виняткову річ, і такі дурні, щоб не усвідомити, що вона знищить і вас самих? Це не просто дурість, це неперевершена тупість.

— Гей, а про яку це вони бомбу торочать? — з тривогою звернувся Зафод до Марвіна.

— Супернова бомба? — запитав Марвін. — Це така малюсінька бомбулька.

— Малюсінька?

— Яка може вщент знищити Всесвіт,— додав Марвін. — На мій погляд — ідея прекрасна. Хоча втілити задум їм не вдасться.

— А чому це ні, якщо вона така блискуча?

— Вона-то блискуча,— роз'яснював Марвін,— а їхній розум — ні. На той час як їх заплели в кокон, вони встигли опрацювати її проект. А останні п'ять років вони її створювали. Вони гадають, що зліпили її правильно, та це не так. Вони такі ж самі тупаки, як і будь-яка інша органічна форма життя. Ненавиджу їх.

Трилліан продовжувала говорити.

Зафод спробував відтягти кріккітянського робота за ноги, але той став брикатися і гарчати, а потім закувікав у новому нападі ридань. Раптом він хляпнувся на підлогу долілиць і, вже лежачи, нікому не заважаючи, продовжував виказувати свої почуття.

Трилліан стояла посередині зали, вигляд мала стомлений, та очі її горіли шаленим вогнем.

Навпроти неї, за широким вигнутим дугою пультом керування, сиділи бліді блідолиці та поорані зморшками Старійшини Кріккіту з виразом безсилового страху та ненависті.

Перед ними, рівновіддалено між пультом керування та серединою зали, де, ніби перед судом, стояла Трилліан, височіла витончена біла колона, футів з чотири заввишки. На її вершечку містилася біла кулька дюймів чотири в

поперечині.

Поруч з нею стояв на сторожі кріккітянський робот з багатофункціональним кийком.

— Власне кажучи,— пояснювала Трилліан,— ви такі тупаки...— (вона обливалася потом, Зафоду здалося, що в даному становищі це не дуже їй личило),— ви такі пришелепуваті, що я сумніваюся, ой, як сумніваюся, що за ці п'ять років створити бомбу вам пощастило самим, без допомоги Гактара.

— Що то за один, той Гактар? — запитав Зафод, розпрямляючи плечі. Навіть якщо Марвін і відповів, Зафод того не почув, бо вся його увага була зосереджена на екрані.

Один з кріккітянських Старійшин зробив рукою ледь помітний знак роботів-вартовому. Робот замірився кийком.

— Тут я нічим пособити не можу,— сказав Марвін,— він увімкнений до автономної мережі.

— Зачекайте,— мовила Трилліан.

Старійшина подав інший знак. Робот завмер. Враз Трилліан замовкла, ніби вона дуже засумнівалася в тому, що сказала.

— А звідки ти все це знаєш? — тим часом запитав Зафод у Марвіна.

— Комп'ютерні архіви,— відказав Марвін. — У мене є до них доступ.

— Ви такі не схожі,— сказала Трилліан Старійшинам,— на ваших братів-співвітчизників, що живуть там, на планеті, чи не так? Усе своє життя ви провели на цій високості, не захищені атмосферою. Ви вразливі. Ваш народ дуже наляканий і, знаєте, вони не хочуть, щоб ви це робили. Ви втратили зв'язок з народом, чому б вам не порадитися з ним?

У кріккітянського Старійшого терпіння забракло. Він зробив роботів-вартовому знак, відмінний від попереднього.

Робот махнув своїм кийком і вперіщив ним по білій кульці. Маленька біла кулька якраз і була тією суперновою бомбою.

То була дуже, дуже маленька бомбочка, призначена для знищення Всесвіту.

Бомба супернова просвистіла в повітрі, стукнула в протилежну стіну зали і зробила чималу вибоїну.

— А звідки вона це все знає? — спитав Зафод. Марвін похмуро мовчав.

— Мабуть, просто блефувала,— розмірковував Зафод. — Бідне дівча, який же я все-таки йолоп, що залишив її саму.

Розділ 32

— Гактаре! — гукнула Трилліан. — Що ти задумав?

Навколишня темрява відповіла могильним мовчанням. Трилліан знервовано чекала. Вона була впевнена в правоті свого здогаду. Жадібно вдивляючись у морок, вона сподівалася хоч на якусь відповідь. Але там була тільки мертва тиша.

— Гактаре! — знову гукнула вона. — Я хотіла б познайомити тебе з моїм приятелем Артуром Дентом. Я хотіла полетіти з Богом Громовержцем, та Дент мене не пустив і я вдячна йому за це. Він примусив мене розібратися в своїх почуттях. На жаль, Зафод надмір наляканий усім цим, так що замість нього я привела Артура. Навіть не знаю, навіщо я тобі все це говорю.

— Агов! — покликала вона знову. — Гактаре? І тут вони почули.

То був слабкий, ледве чутний голос, ніби далеке напівчутне відлуння, принесене вітром, мовби відгомін згадки або сну.

— Може, ви обоє вийдете назовні,— прошелестів голос. — Обіцяю, що ви будете в повній безпеці.

Трилліан з Артуром презирнулися, виступили назовні і до неправдоподібності твердо стали на стежку зі світла, що променіло з відчиненого люка «Золотого Серця» і вело в імлисту гранульовану темряву Хмари Пилу.

Артур спробував був узяти її за руку, щоб підтримати і підбадьорити, та вона відсторонилася. Тоді він притис до себе свій портплед з бляшанкою грецької оливкової олії, рушником, пожмаканими поштівками з видами Санторіні та іншим лахміттям. Замість дівчини став підтримувати та підбадьорювати сумку.

Ніщо стелилось під ногами, ніщо кружляло навкруг них.

Туманне, запилучене ніщо. Кожна порошок розпорошеного комп'ютера, який повільно обертася, тьмяно мерехтіла в темноті, коли на неї попадало

сонячне світло. Кожна порошинка комп'ютера, кожна пилінка втримувала в собі слабеньку подобу цілого. Розтерши комп'ютер у порошок, Гумо-губі Крицепузики зі Стрітераксу, всього-на-всього скалічили комп'ютер, а не знищили його. Слабке і нетривке поле часточок насилу тримало їх укупі.

...Артур і Трилліан стояли, а точніше ширяли посередині цієї дивної субстанції. Дихати тут було нічим, та в дану хвилю це здавалося несуттєвим. Гактар дотримував свого слова. Їм нічого не загрожувало. Поки що.

— Я нічим не можу пригостити,— тихо промовив Гактар,— окрім оптичних обманів, нічого не можу вам запропонувати. Хоча і з допомогою оптичних обманів можна створити певний затишок, якщо немає нічого іншого.

Його голос стих, а з темряви стало вимальовуватися марево подоби довгої, покритої квітчастим оксамитом канапи.

Артур був нестерпно вражений тим, що то була та сама канапа, яка з'явилася перед ним на просторах доісторичної Землі. Він так розлютувався, що ладен був вилаяти Всесвіт за те, що той збиткується з нього, підстроюючи такі дурні жарти.

Він потамував своє бажання і обережненько присів на краєчок канапи. Трилліан примостилася поруч.

Канапа виявилася справжньою.

Зрештою навіть якщо канапа була і несправжньою, то на собі вона їх тримала, а оскільки від канапи більше нічого й вимагати не можна, то й сумніватися в її реальності не випадає.

Голос, що прилетів на крилах сонячного вітру, прошелестів до них знову.

— Сподіваюся, вам зручно. Вони закивали.

— Я б хотів привітати вас із тим, що ви зробили правильні висновки. Артур поквапився запевнити, що сам він ніяких висновків не робив і вся заслуга належить одній лише Трилліан. Вона просто покликала його з собою тому, що він цікавиться життям, Всесвітом і всім суцям.

— Це те, чим я цікавлюсь теж,— стиха сказав Гактар.

— Тоді,— сказав Артур,— треба якось нам про це поговорити. За філіжанкою чаю.

І тут перед ними матеріалізувався низенький дерев'яний столик, на якому стояли срібний заварничок, порцеляновий молочний кухлик, порцелянова

цукерниця та дві порцелянові філіжанки з блюдечками.

Артур потягнувся був рукою, та виявилось — то лише оптичний обман. Він відкинувся на спинку дивана, нехай хоч його тіло потішиться ілюзією зручності.

— Що навело тебе на думку знищити Всесвіт? — спитала Трилліан.

Їй було важко говорити в порожнечу, де ні на чому було зупинитися оку. Це не пройшло повз увагу Гактара, і він сміхотнув примарним смішком.

— Коли вже на те пішло,— сказав він,— то давайте створимо для нашої бесіди відповідні умови.

І перед ними матеріалізувалося дещо новеньке. То було тьмяне марево кушетки, подібно до тих, що стоять в кабінетах психоаналітиків. Оббивка з дорогої шкіри аж сяяла, та це був такий же оптичний обман, як і попередні витвори.

Для повного комплекту, навколо них замаячили подоби дерев'яних панелей. А потім на кушетці з'явилося зображення самого Гактара та таке, що, дивлячись на нього, очі аж на лоба лізли.

Кушетка мала нормальні габарити для кушетки психоаналітика — приблизно п'ять-шість футів у довжину.

Комп'ютер мав нормальні габарити для чорного орбітального комп'ютера — приблизно тисячу миль в діаметрі.

А саме від тієї ілюзії, що комп'ютер, як і має бути, лежав на кушетці, і лізли на лоба очі.

— Гаразд,— твердо мовила Трилліан, зводячись на ноги. Вона відчувала, що її надмір улещують влаштуватися позручніше і змиритися з купою ілюзій.

— Дуже добре,— сказала вона,— а ти можеш і зробити щось справжнє? Маю на увазі матеріальні речі?

І знову відповідь почулася лише після паузи, ніби розпиленому в пилинки розуму Гактара треба було зібрати думки з мільйонів і мільйонів миль, на які вони були розкидані.

— А,— зітхнув він,— ви маєте на увазі зореліт.

Здавалося, що думки Гактара котяться повз них і крізь них, як хвилі крізь ефір.

— Так,— зізнався він,— я можу. Та це дається ціною велетенських затрат

зусиль та часу. Розумієте, все, на що я здатний у моєму розпиленому стані, так це підбадьорювати та пропонувати. Підохочувати та підказувати. Та пропонувати...

Здавалося, подоба Гактара на кушетці захиталася і заколивалася, ніби йому важко було підтримувати наочний образ. Він зібрався з силами.

— Я можу підохочувати і підказувати,— продовжив він,— підохочую крихітні уламки космічного сміття — якийсь випадковий маленький метеорит, жменька молекул звідси, жменька атомів водню звідти — до зближення. Я підохочую їх сходитися до купи. Я можу намовити їх зліпитися в якусь певну форму. Та скільки ж мільярдів років мені на це треба!

— То це ти зробив модель космічного корабля, який буцімто розбився? — знов спитала Трилліан.

— Та... я,— промимрив Гактар,— я зробив, деякі об'єкти. Я можу їх переміщати. Я створив зореліт. Здавалося, що то було найслухнішим.

Тут щось змусило Артура підхопити з канапи свою сумку і міцно притиснути її до себе.

Імла часточок стародавнього роздробленого розуму завертілася навколо них, ніби в ньому зароїлися погані сні.

— Я, бачте, покаявся,— скорботно пробурмотів він. — Я покаявся в тому, що вчинив диверсію проти власного винаходу, створеного для Гумогубих Крицепузиків. Я не був уповноважений приймати такі рішення. Мене створили для виконання певної функції, а я не втримався. Я власним розумом закреслив своє існування.

Гактар зітхнув, а Трилліан з Артуром мовчки чекали на продовження його розповіді.

— Ви мали рацію,— сказав він невдовзі. — Я сформував свідомість жителів планети Кріккіт так, щоб вони знавісніли подібно до Гумогубих Крицепузиків і щоб вони попросили мене винайти бомбу, яку я не спромігся створити з першої спроби. Я огорнув собою планету і став доводити кріккітян до потрібного мені рівня оскаженілості. Під впливом подій, які я спромігся підлаштувати, та впливу, який я міг справити на них, вони виробили нахил до маніакальної ненависті. Я змусив їх жити в небі. На поверхні планети мій вплив був надто слабким. — Звичайно ж, коли їх заплели в кокон часової тягучки і впливати на них я вже не міг, вони

збилися з плигу і стали некеровані. — Ну, що ж, ну, що ж,— додав він,— я намагався лише виконати свою функцію.

І поступово, дуже і дуже повільно оптичні образи в товщі хмари почали тьмяніти, поступово танути.

Раптом їх знову стало видно виразно.

— Звичайно ж, у них живе було прагнення помститися,— сказав Гактар з неочікуваною різкістю. — Не забувайте, що мене розтерли в пилюку і кинули напівживим, напівкалікою на мільярди років. Відверто кажучи, мені б хотілося розтерти Всесвіт ще в дрібніший пил, ніж той, у який перетворили мене. Повірте, на моєму місці ви відчували б те ж саме.

Він знову помовчав, а пилюка тим часом завихрювалася.

— Та перш за все,— проговорив він потужним, як і досі, голосом,— я намагався виконати свою функцію. Ну, що ж...

— Тобі болить те, що в тебе нічого не вийшло? — спитала Трилліан.

— Чи в мене нічого не вийшло? — прошепотів Гактар. Привид комп'ютера на кушетці психоаналітика знову почав повільно танути.

— Ну, що ж, ну, що ж... — знову зазвучав, стихаючи, голос,— тепер невдачі мене не обходять.

— Ти знаєш, що ми маємо зробити? — спокійно запитала діловитим тоном Трилліан.

— Так,— відповів Гактар,— ви збираєтесь мене розвіяти. Ви збираєтесь знищити мою свідомість. Прошу, будьте як у себе вдома. Після усіх цих мільярдів років лише про забуття я мрію. Якщо я до цього часу не виконав своєї функції, то зараз уже надто пізно. Дякую вам і на добраніч.

Канапа зникла.

Столик з чаєм зник.

Зникли і комп'ютер з кушеткою. Випарувалися стіни. Артур і Трилліан, обережно ступаючи, повернулися по тремтливій стежині світла до «Золотого Серця».

— Та-ак,— резюмував Артур,— такі-то справи.

Полум'я високо шугонуло прямо перед його носом і тут же опало. Ще кілька язичків лизнули повітря і воно щезло, лишивши Артурові лиш копичку Попелу, де кілька хвилин тому стояв Дерев'яний Стовп Природи і Духовності.

Він вигріб Попіл із дна гамма-мангалу «Золотого Серця», зсипав у кульок і знову зійшов на капітанський місток.

— Гадаю, що нам слід повернути його на те місце, звідки його викрадено,— сказав він. — Цього вимагає моє сумління.

З цього приводу він уже погиркався зі Слартібартфастом, внаслідок чого старий образився і пішов геть. Він повернувся на свій «Корчмомат», зчинив гучну сварку з кельнером і зник, поринувши у цілком належний йому суб'єктивно уявлений простір.

Суперечка була викликана тим, що пропозиція Артура повернути Попіл на крикетний майданчик «Лордз» у саму мить його викрадення, передбачала подорож у минуле на якийсь день, а може, й довше, а це не що інше, як марні і безвідповідальні дії, здатні порушити механізм часу, чому Рух за Реальний Час намагається покласти край.

— Так,— говорив Артур,— але спробуйте-но втовкмати це Крикетній Федерації,— і більше й слухати нічого не хотів.

— Я міркую так... — почав він і загнувся. Причина, з якої він хотів повторити свою фразу, крилася в тому, що першого разу всі пустили її повз вуха, причина, з якої він запнувся, крилася в тому, що він дотелепав: слухати його ніхто не буде і на цей раз.

Форд, Зафод та Трилліан прикипіли до оглядового екрана. Гактар розвіювався під дією вібраційного поля, яке «Золоте Серце» нагнітало в його свідомість.

— Що він сказав? — спитав Форд.

— Мені здалося,— збентежено сказала Трилліан,— що він сказав: «Що зроблено, те зроблено... Моя місія завершена...»

— Гадаю, що ми маємо повернути Попіл,— сказав Артур, високо піднявши мішечок. — Так вимагає моя совість.

Розділ 33

Промені сонця спокійно осявали розгардіяш, що творився на стадіоні.

Ще курився дим над випаленою травою, яка стала свідком викрадення Попелу кріккітянськими роботами. Охоплені панічним страхом, люди

металися в диму, натикаючись одне на одного, спотикаючись об ноші з пораненими, попадаючи в руки поліцаїв, які арештовували кого тільки могли.

Один поліцай спробував було арештувати Ой-Чувала Лай-Лантуха Без-Гузирного за хуліганство, та сіро-зелений довготелесий зайда прошмигнув на свій корабель і спокійнісінько відлетів у небесну блакить, чим посіяв ще більшу паніку та стовпотворіння.

І в оцю бучу посеред стадіону, вдруге за один і той же день, раптом матеріалізувалися постаті Артура Дента та Форда Префекта, власне, вони телепортоналися з зорельота «Золоте Серце», який припаркувався на земній орбіті.

— Я зможу все роз'яснити,— гучно об'явив Артур. — Попіл у мене! Ось у цьому кульку.

— Здається, ти не заволодів їхньою увагою,— відзначив Форд.

— Крім того, я допоміг урятувати Всесвіт,— гукав Артур до всіх, хто був готовий його слухати, тобто, власне, ні до кого.

— Така заява мала б зупинити натовп,— поскаржився Артур Форду.

— Та не зупинила,— відгукнувся Форд.

Тоді Артур піймав за рукав поліцай, який пробігав мимо.

— Вибачте. Той Попіл. Він у мене. Хвилю тому ті білі роботи викрали його. Я зібрав його в цей кульок. Розумієте, Попіл був частиною ключа до кокону часової тягучки, ну, а про решту можете здогадатися самі, справа в тому, що він у мене. То куди мені його діти?

Поліцай сказав, куди його діти, але Артур вирішив, що той висловився фігурально.

Тож він поплентався навмання.

— Невже це нікого не цікавить? — вигукнув він. Якийсь чоловік пробігав мимо і штовхнув Артура під лікоть, кульок випав з руки і його вміст розсипався по майданчику. Закусивши губу, Артур завмер над розсипаним Попелом.

Форд окинув його оком.

— То як, щезаємо? — спитав він.

Артур глибоко зітхнув, розглянувся по планеті Земля, не сумніваючись, що на цей раз це вже востаннє.

— Гарзд,— сказав він.

І в цю мить, у прогалині димової завіси, він уздрів дивом уцілілу крикетну хвіртку.

— Зажди хвилинку,— спинив він Форда,— коли я був маленьким...

— Потім розповіси, добре?

— ...я захоплювався крикетом, та тільки виходило в мене кепсько.

— Скажи краще: взагалі не виходило.

— У мене завжди була мрія, доволі безглузда, як на сьогодні, що настане день, коли я вийду на майданчик «Лордза» як нападаючий.

Він оглянув охоплений панікою натовп. Здається, дуже заперечувати ніхто не збирається.

— Гарзд,— стомлено сказав Форд,— потішся вже. Я буду он там,— і додав,

— з нудьги помирати. — Відійшовши вбік, він сів на зотлілу траву.

Артур пам'ятав, що в часі їхнього першого візиту на майданчик, тієї пообідньої пори, м'ячик шухнув до його торбини, тож він став у ній нишпорити.

І вже знайшовши м'яч, усвідомив, що це ж не та торбина, з якою він був тут минулого разу. Одначе ось він лежить між грецькими сувенірами.

Він витяг його, протер, плюнув на нього і ще раз протер полою халата.

Поставив сумку на землю. Якщо вже грати, то робити це як слід.

Він кілька разів перекинув маленький червоний м'ячик з руки в руку, насолоджуючись його вагою.

З чудовим відчуттям легкості в тілі і на душі він потюпотів далі від хвіртки, вирішивши бігти в середньошвидкому темпі, а тому й відміряв для розбігу добрячу відстань.

Він звів очі до неба. По небу кружляли птахи і зграйками линули хмарки.

Сирени «швидкої допомоги» та поліційних «воронків», а також людські крики і стогони роздирали повітря на клапті, та Артур відчував себе дивно щасливим та відокремленим від цього гармидеру. Зараз він зіграє в нападі на крикетному майданчику «Лордза».

Повернувшись до хвіртки обличчям, він тупнув кілька разів кімнатним тапочком, розпрямив плечі, підкинув м'яч угору і спіймав.

Почав свій розбіг.

На бігу він раптом побачив, що біля хвіртки стоїть захисник.

— Пречудово,— майнула думка,— тим буде цікавіше...

Та коли ноги піднесли його ближче, його очі розгледіли, що захисник, який завмер з биткою біля хвіртки, не належав до англійської команди. І до крикетної команди Австралії він теж не мав ніякого відношення. То був представник команди роботів з Кріккіту. То був холодний, нещадний білий робот-кілер, який, очевидно, не повернувся на корабель з рештою.

В голові Артура Дента зіткнулися лобами кілька протилежних думок, та він не був у змозі зупинити свій біг. Здавалося, час поповз зі страшенно запаморочливою повільністю, і все ж його ноги чомусь не бажали зупинитися.

Рухаючись, ніби муха в патоці, він повільно повернув свою затуркану голову і поглянув на свою руку, яка стискала твердий червоний м'ячик.

Його ноги повільно, але неухильно рухались уперед, а він усе дивився на м'яч, затиснутий у своїй безвольній руці. М'яч випромінював темно-червоне сяйво й уривчасто пульсував.

Він знову зиркнув на кріккітянського робота, який незворушно і вичікувально застиг біля хвіртки з биткою наготові. Його електронні очі випромінювали глибоке холодне гіпнотизуюче світло, і Артур не міг відірвати від них свого погляду. Здавалося, що бачить він їх у кінці тунелю, утвореного незримими стінами.

Ось такі думки у той час метлялися і товклися в голові Артура. Він відчував, що втрапив у збіса дурне становище. Він усвідомлював, що йому слід було уважніше прислухатися до того, що йому казали, і тепер ті сказані йому слова гучно лунали в його голові, так само гучно, як і кроки його ніг, що мчали його туди, де він неодмінно подасть м'яч кріккітянському роботіві, а той неодмінно одіб'є його. І він пригадав слова Гактара: «Тепер невдачі мене не обходять». Він пригадав і передсмертні слова Гактара: «Що зроблено, те зроблено. Я виконав свою функцію».

Він згадав, як Гактар зізнався, що спромігся таки створити «деякі об'єкти». Він згадав і те, як щось заворушилося в його сумці і він мимоволі притис її до себе, коли вони були в Хмарі Пилу.

Він пригадав, як він звершив подорож у часі за два-три дні. Щоб знову потрапити на майданчик «Лордза».

Він пригадав також, що подаючий з нього посередній. Він відчув, як його

рука піднялася, міцно стискаючи м'яч, який, як йому було тепер ясно, був не що інше, як бомба супернова, що її Гактар сам зібрав і підсунув йому. Тією бомбою, яка призначена призвести Всесвіт до передчасної погибелі.

Він сподівався і молився, щоб не було потойбічного світу. Потім усвідомив, що суперечить сам собі, урвав молитву і просто сподівався, що потойбічного світу немає.

Інакше, як же він буде дивитися в очі всім, кого зустрине після смерті? Він сподівався, сподівався і ще раз сподівався, що пам'ять його не зраджує і він таки невдатний нападаючий, бо тільки його невдатність могла врятувати світ від загибелі.

Важко гупаючи, ноги несли його вперед, його рука замахнулася, і тут він відчув, як його ноги спіткнулися об сумку, що він її так необачно залишив на дорозі до хвіртки, він відчув, як сторч летить вперед, та, оскільки цієї миті всі його думки були спрямовані куди-інде, він начисто забув, що має гепнутись об землю. І не гепнувся.

Все ще міцно стискаючи м'яч у руці, він шугонув угору, зойкнувши від несподіванки.

І тут його закрутило, завертіло нестримно, неспинно.

Затим він, крутячися, став падати, махаючи руками, ногами, і водночас шпурнув бомбу якомога далі, на безпечну відстань.

На робота він напав ззаду. Той усе ще тримав бойову битку наготові, отетеріло залякнувши, бо не мав по чому бити.

Відчуваючи в собі шалений наплив сил, Артур висмикнув у робота битку, зробив крутий віраж, кинувся вниз і одним дужим ударом зніс голову робота з плеч.

— Ну, ти вже йдеш? — гукнув Форд.

Розділ 34

І нарешті вони знову вирушили подорожувати.

Був такий час, коли Артур Дент категорично відмовлявся мандрувати. Він твердив: корчмоматична тяга відкрила йому, що час і відстань — одне й те саме, свідомість і Всесвіт — одне й те саме, чуттєве сприйняття і дійсність

— одне й те ж саме, а ще — чим більше подорожуєш, тим більше сидиш на одному місці, отож він вирішив деякий час тихенько посидіти на одному місці та покопирсатися в своїй свідомості, яка тепер складає одне ціле зі Всесвітом, багато часу це не відбере, а розклавши все по поличках, можна буде добряче відпочити, потренуватися в літанні і, нарешті, навчитися куховарити, що було давньою, заповітною мрією. Бляшанка грецької оливкової олії тепер стала його найціннішим скарбом, і він заявив, що неочікуване повернення цієї бляшанки в його життя дало йому якесь відчуття єдності всього суцього, яке схиляє його до того почуття, що...

Тут він зі смаком позіхнув і заснув.

Вранці, коли команда корабля готувалася спрямувати його до якої-небудь тихенької ідилічної планети — нехай Артур балакає собі там про непотрібність мандрівок — як зненацька отримали сигнал біди від якогось бортового комп'ютера і мерщій кинулися на допомогу.

Здавалося, що невеличкий, але з вигляду непошкоджений зорельотик класу «Меріда» витанцьовував по космосу дивну пустотливу джигу. Коротка комп'ютерна перевірка показала, що з самим кораблем було все гаразд, з його комп'ютером — теж, а от пілот збожеволів...

— Напівзбожеволів, напівзбожеволів,— настійно бубонів пілот, коли вони його, мов лантух, переносили на свій зореліт.

Він виявився журналістом сидеричного часопису «Щоденний пліткар». Вони дали йому заспокійливого і приставили Марвіна нянькою, доки той журналіст не перестане плести нісенітницю.

— Я висвітлював один судовий процес,— нарешті заговорив він,— на Аргабутоні.

Він спробував підвестися, спираючись на свої худючі лікті і дико стріляючи очима. Здавалося, що його сиве волосся привітно махало комусь у сусідній кімнаті.

— Спокійно, спокійно, — сказав Форд. Трилліан лагідно поклала на плече газетяра руку.

Чолов'яга знову хляпнувся на подушку і втупився в стелю лазаретної каюти корабля «Золоте Серце».

— Сама справа,— зітхнув він,— тепер немає ніякого значення, але там був свідок... чоловік по імені... по імені Прак. Дивний та важкий чоловік.

Урешті-решт, щоб добитися від нього правди, вони змушені були накачати його еліксиром істини.

Очі журналіста безпорадно закотилися.

— Вони ввели йому надмір велику дозу,— ледве чутним шепотом проказав він,— набагато більшу, ніж годилося б. — Він заплакав. — Мені здається, що то роботи підштовхнули руку лікаря.

— Роботи? — стрепенувся Зафод. — Які роботи?

— Якись такі білі роботи,— хрипко прошепотів чоловік,— вдерлися до залу суду і поцупили у судді скіпетр, Аргабугонський Скіпетр Правосуддя, то така бридка плексигласова штуковина. Не знаю, навіщо вона їм потрібна,— і журналіст знову зарюмсав: — По-моєму, вони таки підштовхнули руку лікаря...

Його голова безпорадно і сумно зателіпалася з боку на бік, очі вирячилися від болю.

— А коли засідання поновилося,— прошепотів він, схлипуючи,— вони попрохали Прака зробити неймовірне. Вони попрохали його,— він змовк і здригнувся,— говорити Правду, тільки Правду і нічого, окрім Правди. Тільки так, хіба ви не розумієте?

Зненацька він знову звівся на лікті і загорлав на них:

— Вони дали йому надмірно велику дозу!

І знову з тихим стогоном упав на подушку:

— Надмірно велику, страшенно надмірну...

Всі зібралися навколо ліжка, перезираючись. У кожного з них мороз пішов поза шкірою.

— І що ж сталося? — зрештою запитав Зафод.

— О, будьте певні, він їм сказав,— зловісним тоном повідомив журналіст,— і наскільки мені відомо, він і до цих пір зупинитися не може. Розповідає про дивні та жахливі речі... такі жахливі-прежахливі! — зарепетував він.

Вони спробували заспокоїти газетяра, та він знову звівся на лікті.

— Страшні речі, незбагненні речі,— лементував він,— речі, від яких можна збожеволіти!

Він обвів усіх диким поглядом.

— Або, як у моєму випадку, напівзбожеволіти. Я ж журналіст.

— Ви маєте на увазі,— тихо сказав Артур,— що вислуховувати правду — то

ваш фаховий обов'язок?

— Та ні,— збентежено мовив той. — Я маю на увазі, що під вигаданим приводом дременув звідти раніше.

Він упав у кому і прийшов до тями лиш один раз і то — ненадовго.

І того єдиного разу вони довідалися від нього ось що:

Коли стало ясно, що по суті діється, і стало ясно, що Праку стулити пельку не вдасться до тих пір, доки він не розкаже всю правду у всій її чистісінькій формі, залу суду було звільнено від публіки.

І не лише звільнено, її було герметично ізолювано з Праком усередині. Будівлю обгородили сталевими стінами, а ще й про всяк випадок обплели колючим дротом під електричним струмом, розвели навкруг болота і запустили туди крокодилів і навкруг поставили шеренгами сторожу — цілі три великі армії — аби ніхто і ніколи не почув, що там Прак розголошує.

— Шкода,— озвався Артур. — Хотілося б мені послухати, що він там розказує. Напевне, він знає Відповідь на Питання Життя. Мені й досі досадно, що ми не змогли її вияснити.

— Задумайте цифру,— втрутився комп'ютер,— будь-яку цифру.

Артур назвав комп'ютерові номер телефону бюро довідок вокзалу Кінгз Крос, розмірковуючи, що в ньому має бути якась функція, можливо, її якраз і бракує.

Комп'ютер ввів номер у відремонтований двигун Неймовірної Тяги.

Згідно з теорією відносності, Матерія велить Простору, яким чином йому вигинатися, а Простір велить Матерії, яким чином їй рухатися.

«Золоте Серце» звеліло Простору зав'язатися вузлом і м'яко приземлилося всередині залізної огорожі Аргабутонського верховного суду.

Зала суду справляла гнітюче враження. То було велике і темне приміщення, задумане, як святилище для правосуддя — а не для гуляння, наприклад, ви б не влаштували там бенкет — принаймні успішний. Інтер'єр тієї зали убив би веселощі в зародку. Стелі в цьому приміщенні були високі зі склепіннями, в яких навіки засіли зловісні тіні. Стінні панелі та ослони, дебели лаковані колони — все це було виготовлено з деревини найтемніших та найсуворіших відтінків, з дерев страхіливих Арглебардівських лісів. Масивна чорна трибуна Правосуддя, яка домінувала посередині зали, була гравітаційним чудовиськом. І коли б раптом якомусь приبلудному

сонячному промінцю вдалося просковзнути в саме серце Аргабутонського Палацу Правосуддя, він би крутонувся і стрімголов висковзнув надвір.

Артур і Трилліан зайшли до зали першими, а Форд із Зафодом мужньо прикривали їх з тилу.

Спочатку приміщення видалося їм темним і порожнім. По залі гулко ширилося відлуння їхніх кроків. Це здалося дивним. Як вони вже впевнилися, всі перепони лишилися на своїх місцях і вся охорона, поза будівлями, продовжувала виконувати свої обов'язки. Тож вони припускали, що правдоговоріння все ще триває.

Та нічого подібного не відбувалося.

І от, коли їхні очі призвичаїлися до темні, в кутку вони помітили якесь тьмяне червоне сяєво, а за тим сяєвом виднілася жива тінь. Вони посвітили туди ліхтариком.

Розсівшись на ослоні, Прак апатично попихкував сигаретою.

— Салют,— привітався він, спроквола помахавши рукою. Від стелі відбився відгомін його власного голосу. То був коротенький лисуватий чоловічок. Він сидів згорбившись, його голова та коліна безперестанно смикалися. Він зотягся сигаретою.

Прибульці дивилися на нього мовчки добру хвилину.

— Що тут діється? — зрештою запитала Трилліан.

— Нічого,— відказав чоловічок, смикнувши плечима. Артур наставив промінь ліхтарика прямо на обличчя Прака.

— Ми гадали, що ви говорите Правду, тільки Правду і нічого більше, окрім Правди.

— А, оте,— згадав Прак. — Ну, було, говорив. Та вже виговорився. Не так-то вже її й багато, як собі люди уявляють. Та, часом, цікавинки трапляються.

Раптом він вибухнув нестримним реготом, його напад тривав три секунди, після чого він знову вмовк. Він сидів, а голова та коліна все сіпалися безперестану. Він знову зотягся сигаретою, на його обличчі застигла дивна напівпосмішка.

Форд і Зафод виступили із сутінок.

— Розкажіть нам,— попросив Форд.

— Та я вже й не пам'ятаю нічого,— відповідав Прак. — Був у мене намір

дещо записати, та спочатку я олівця не знайшов, а потім подумав: «Кому воно треба?»

Настала довга мовчанка, настільки довга, що всі відчули, який старий цей Усесвіт. Прак утупився в світло ліхтарика.

— Анічогісінько? — спитав нарешті Артур. — Ви й дещиці з того не пам'ятаєте?

— Ні. Хіба що те, що більшість вдалих уривків була про жаб, це я пам'ятаю. Раптом він знову зайшовся реготом і аж затупотів ногами по підлозі.

— Ви просто не повірите дечому про жаб,— прохрипів він. — Гайда, нумо вийдемо й спіймаємо жабу. Чи ж побачу я їх у новому світі! — Він скочив на рівні і хвилину витанцьовував перед ними. Тоді спинився і затягнувся сигаретою. — Ходімо, спіймаємо жабу, я хоч насміюся з неї,— сказав він тихо. — Хлопці, а хто ви, власне, такі будете?

— Ми прилетіли для зустрічі з вами,— сказала Трилліан, не приховуючи свого розчарування. — Мене звати Трилліан.

Прак труснув головою.

— Форд Префект,— сказав Форд і знизав плечима. Прак труснув головою.

— А я,— заявив Зафод, коли зважив, що запала достатньо глибока тиша для того, аби презентувати свою особу, я Зафод Біблброкс.

Прак труснув головою.

— А це хто такий? — спитав він, зтруснувши плечем до Артура, що стояв мовчки, глибоко розчарований цією зустріччю.

— Хто, я? — стрепенувся Артур. — Ах, так, мене звать Артур Дент.

— Та невже? — скрикнув Прак.— Ви і є Артур Дент? *Той самий* Артур Дент? Він поточився, схопився за живіт і, корчачись, зареготався так, що аж сльози йому бризнули з очей.

— Ой, це ж треба. Зустрітися з *вами* — горлав він. — Ви ж най... най... Та перед вами ж усі жаби виструнчуються!

Він вив і верещав від реготу. Упав на ослін і істерично реготав. Він ридав від сміху, дригав ногами, бив себе в груди. Поступово пароксизми сміху вщухли. Хекаючи, Прак звівся, обвів усіх поглядом, зупинив погляд на Артурові і знов впав на ослін, стогнучи від сміху. Зрештою він заснув.

Артур стояв, губи йому посмикувалися, а його товариші переносили очманілого Прака у корабель.

— Перш ніж ми підібрали Прака,— сказав Артур,— я збирався розпрощатися з вами. Я і тепер хочу це зробити, і чим скоріше я це зроблю — тим краще.

Решта мовчки закивала. Тишу порушував лише приглушений багатьма перегородками істеричний сміх з каюти, де помістили Прака..

— Ми допитали його,— провадив Артур,— точніше, ви його допитали — я, як вам відомо, не можу до нього навіть наблизитися — та, здається, йому немає чого нам сказати. Хіба що розповісти про якісь дрібнички та повідомити якісь речі про жаб, взагалі мені нецікаві.

Решта стримала усмішку.

— Коли є над чим посміятися, то я посміюся перший,— сказав Артур і був вимушений перечекати, аж доки інші висміються. — Коли є над чим ... — він знову замовк. Цього разу він замовк і став прислухатися до тиші. Бо саме в цю мить якось враз настала цілковита тиша.

Прак втихомирився. Днями вони жили під постійний акомпанемент істеричного сміху, що розлягався по всьому кораблю. І лише зрідка випадали коротенькі перепочинки, коли він тихо хихотів або спав. Артурова душа зболіла від цього причинного реготу.

І настала не тому, що Прак заснув. Задзеленчав дзвінок. Поглянувши на пульт, вони упевнилися, що то Прак натиснув на кнопку.

— Він занедужав,— тихо сказала Трилліан. — Безперервний сміх украй підточив його організм.

Губи Артура смикалися, та він промовчав.

— Треба піти поглянути, що там з ним,— додала Трилліан.

Трилліан вийшла з каюти Прака з серйозним виразом.

— Він хоче, щоб зайшов ти,— звернулась вона до Артура, який дивився на неї, стиснувши губи. Він глибоко засунув руки в кишені свого халата і гарячково намагався знайти слова, що не видалися б банальними. І на свій превеликий сором, знайти таких слів він не зміг!

— Будь ласка,— промовила Трилліан.

Знизавши плечима, Артур зайшов до каюти, не змінюючи похмурого виразу обличчя і так само міцно стуливши вуста, хоча це завжди викликало у Прака бурю сміху.

Артур опустил погляд на свого мукотворця, який тихенько лежав у ліжку,

лице сіре і виснажене. Його дихання було неглибоке. Біля ліжка, почуваячися ніяково, стояли Форд та Зафод.

— Ви хотіли щось мене запитати,— озвався Прак слабким голосом і закахикав.

Артур задерев'янів, почувши щось схоже на хихотіння, але Прак відкашлявся і замовк.

— А звідки ви про це знаєте? -запитав Артур. Прак кволо знизав плечима.

— Бо ж це правда,— відказав він просто. Артур з цим погодився.

— Так,— зрештою сказав він з напругою в голосі,— у мене справді було запитання. Точніше, що у мене є — так це Відповідь. Я хотів дізнатися, в чому ж полягає саме Запитання.

Прак співчутливо кивнув, а Артур трохи розслабився.

— Це... словом, балачка довга,— сказав він,— та Питання, яке я хотів би довідатися,— це велике Запитання Життя, Всесвіту та Всього Суцього. Ми знаємо тільки те, що Відповідь — це сорок два, що трохи ускладнює справу.

Прак ще раз кивнув.

— Сорок два,— повторив він,— так, це правда.

Він помовчав. Тіні роздумів і спогадів ковзнули по його обличчю, мов тіні від хмарин у лузі.

— Боюся,— сказав він нарешті,— що Запитання і Відповідь — речі взаємовиключні. Знання одного, в силу самої логіки, виключає знання іншого. Неможливо, щоб відразу були відомі і саме Запитання і сама Відповідь, коли вони стосуються одного і того ж Всесвіту.

Він знову замовк. По обличчю Артура поповзло розчарування і вместилося на своєму звичному місці.

— А якби це і сталося,— продовжував Прак, прагнучи сформулювати свою думку якомога ясніше,— очевидно Питання та Відповідь анулюють одне одного і щезнуть, прихопивши з собою Всесвіт, а на його місці виникне щось іще незрозуміліше, недоладніше. Не виключено, що це уже сталося,— додав він з блідою посмішкою,— та щодо цього — існує певна невпевненість.

І він стиха захихотів. Артур сів на ослін.

— Ну, що ж,— сказав він розчаровано,— я просто сподівався трохи

вияснити причину того, що твориться в світі.

А ти знаєш історію про причину? — спитав Прак.

Артур зізнався, що не знає, а Прак сказав, що знає, що Артур не знає.

І розповів:

— Яюсь уночі в небі над планетою, де до того часу про зорельоти ніхто і гадки не мав, з'явився зореліт. То була планета Дальфорсас, а корабель був оцей, «Золоте Серце». Знизу він здавався яскравою новою зіркою, що безшелесно котиться по небокраю.

Дикі племена, що давали дрижаків на схилах Холодних Гір, відірвавши погляди від своїх кухлів з гарячим питвом, тикали тремтячими перстами в небо і клятвено запевняли одне одного, що бачили знамення, знамення, послане їхніми богами, яке сповіщало, що настала пора нарешті взятися за зброю, спуститися вниз і вирізати паскудних Князів Рівнин.

Стоячи на високих баштах своїх палаців, Князі Рівнин звели до неба очі і уздріли ясну зорю і безпомилково сприйняли її як знамення своїх богів про те, що настав час розправитися з гидокапосними Племенами з Холодних Гір.

А посередині, між землями тих і других, до неба звели очі Лісовики і побачили знамення в образі нової зірки і вступилися в неї зі страхом і гіркими передчуттями, бо хоч раніше вони і не бачили нічого подібного, та достеменно знали, що саме воно віщувало, і схилили голови у відчаї.

Вони знали, коли задощило — то вже знак.

Коли дощ перестає — то вже знак.

Коли задують вітри — то вже знак.

Коли вітри вщухають — то вже знак.

Коли на їхній землі опівночі, при повному місяці, народжується козеня з трьома головами — то теж знак.

Коли на їхній землі десь там після обіду кішка приведе кошеня чи опороситься свиня і ні в першого, ні в другого не виявиться жодного спадкового дефекту або і взагалі народжується просте собі немовля з кирпатим носиком — це теж часто-густо має бути сприйняте як знак.

Тож без будь-якого сумніву — нова зірка в небі була знаком особливої ваги.

І всяке нове знамення означало одне й те ж саме — Князі Рівнин та

Племена Холодних Гір знову збираються дати один одному бубни.

Сама по собі ця справа була не такою вже й нудною, та річ у тому, що Князі Рівнин та Племена Холодних Гір завжди обирали для чубанини одне й те ж саме місце — Ліс. І більше всіх у цих бойовищах на горіхи перепадало саме Лісовикам, хоча, як їм здавалося, вони ніякогісінького відношення до цих поракунків не мали.

І траплялося так, що після деяких найзапекліших тасканин Лісовики посилали гінця або до вождя Князів Рівнин, або до вождя Племен Холодних Гір з вимогою пояснити Причини такої нестерпної поведінки.

І тоді вождь, однаково який з двох, відкликав гінця вбік і витлумачував йому ту причину, повільно і старанно, не пропускаючи жодної манюпусінької дрібнички.

І найстрашнішим було те, що ті роз'яснення були ґрунтовними. Вони були вкрай чіткими, логічними і твердими. Гінець схилив голову на груди і картав себе за те, що був аж таким дурнем, не підозрював, який суворий та заплутаний є той світ, в якому він живе, і з якими труднощами та парадоксами доводиться змиритися, коли ти вже наважився в такому світі жити.

— Отепер ти взяв до тями? — бувало, питав вождь. Гінець тільки тупо кивав головою.

— Тож розумієш, що цих сутичок уникнути неможливо? Ще один тупий кивок.

— І чому вони мають проводитися в лісі, і чому вибір цього місця для побоїщ якнайкраще слугує загальному благу, в тому числі і благу Лісовиків?

— Е...

— Якщо розглядати в далекосяжній перспективі?

— Е... так.

І тоді гінцеві ставала зрозумілою причина, і повертався він до лісу в середовище свого народу. Та, наближаючись до дому, продираючись крізь лісові хащі, він раптом усвідомлював, що начисто позабував усе почуте про саму причину, окрім того, що сказане здавалося йому напрочуд переконливим. А от суть самої причини геть випарувалася з його голови.

І звичайно ж, Лісовиків дуже тішило, коли наступного разу Князі Рівнин та

Племена Холодних Гір черговий раз починали вогнем і мечем прокладати собі шлях крізь Ліс, заганяючи на той світ усіх Лісовиків, що попадали їм під руку.

Прак перервав свою розповідь і пететично закашлявся.

— Я був гінцем,— вів далі він,— коли після появи вашого корабля в лісі почалися битва за битвою. А жорстокості їм було не позичати в попередніх. Багато наших полягло. Я гадав, що можу донести суть причини до свого народу. І я пішов. Вождь Князів повідав її мені, та на зворотному шляху вона розсипалася і розтала в моїй голові, мов сніг на сонці. Так воно вже повелося, так воно вже і йшлося.

Піднявши очі на Артура, він знов захихотів, на цей раз зовсім тихо.

— І останнє, не враховуючи жаб, що залишилось у моїй пам'яті від еліксиру правди — це останнє послання Бога сотвореному ним усьому сущому. Маєте бажання послухати?

На мить усі завагалися, підозрюючи, що Прак жартує.

— Це суцця правда,— запевняв він. — Не зійти мені з цього місця. Його груди ледь здіймалися, дихати йому було важко. Голова незграбно завалилася набік.

— Коли я вперше дізнався, про що йдеться, то враження великого те на мене не справило,— не вгавав він,— та я пригадую, яке враження склала на мене розповідь вождя Князів і як скоро вона випарувалася з голови, тож, виходячи з цього, я вважаю, що з самого послання пожитку буде більше. Хочете послухати, про що воно? Бажаєте?

Слухачі тупо закивали.

— Ще б не хотіли. Якщо вже вам так кортить, то я пропоную полетіти та пошукати його самим. Воно виведено тридцятифутовими вогненними літерами на вершині Квентульсько-Квазгарських Гір в країні Севорбойпстрії на планеті Прелюмптарн, це третя від сонця Зарс в галактичному секторі Ку-Ку-Сімка Дріб-Джі-Гамма. Його охороняє Панцерлусковинна Домовина Ту-паря.

Після цієї заяви зависла довга тиша, яку нарешті порушив Артур.

— Даруйте, де отевочки, як його? — перепитав він.

— Воно виведено,— повторив Прак,— тридцятифутовими вогненними літерами на вершині Квентульсько-Квазгарських Гір в країні Севорбойпстрії

на планеті Прелюмптарн, це третя від...

— Даруйте,— знову перепитав Артур,— яких гір?

— Квентульсько-Квазгарських Гір в країні Севорбойпстрії на планеті...

— Якій країні? Я не зовсім розібрав.

— Севорбойпстрії, на планеті...

— Сервоб... якої?

— О Господи всемілосердний,— зітхнув Прак і роздратовано віддав Богові душу.

В наступні декілька днів Артур час від часу згадував про послання Боже, та врешті вирішив не піддаватися спокусі відшукати його і твердо дотримуватися першоплану — осісти на якійсь маленькій мальовничій планеті і сумирно коротати свої дні. «Врятувавши Всесвіт двічі протягом одного дня,— розмірковував він,— можна жити трохи спокійніше».

Друзі висадили його на планеті Кріккіт, яка знову стала ідилічно-пасторальним раєм, хоча пісні часом і доводили його до шалу.

Він присвячував багато часу польотам.

Він навчився спілкуватися з птахами і виявив, що розмова з ними наганяла фантастичну нудьгу. Пернаті тільки й щебетали про швидкість вітру, розмах крил, співвідношення енергії і маси, коли повезе — то про ягоди. Прикро, та він виявив, що коли ти засвоїш пташину "говірку, то відразу усвідомлюєш, що піднебесний простір постійно заповнений цим пустопорожнім цвірінканням. І від нього нікуди не дінешся.

З цього приводу Артур, урешті-решт, занедбав літальний спорт і привчив себе до життя долі, і йому воно подобалося, хоча пустопорожнє цвірінкання доносилося і до самого низу.

Якось одного дня, коли він гуляв по поверхні землі полями, мугикаючи недавно почуту пісеньку, прямо перед його носом з небес спустився сріблястий зореліт.

Розчинилася ляда, висунулися східці. З корабля вийшов високий сіро-зелений чужинець і величаво попрямував до Артура.

— Артур Філі... — почав був він, та, уважно придивившись до Артура, а потім зиркнувши у свою теку, спохмурнів. Знову зміряв його поглядом.

— Здається, тебе я вже облаяв, га? — промимрив він.